

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΓΕΙΑΣ &
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**«Πολιτική Υγείας και μεταναστευτικό / προσφυγικό ζήτημα στην
ευρωπαϊκή Ελλάδα: προκλήσεις για τη Δημόσια Υγεία και το
ευρωπαϊκό κοινωνικό κεκτημένο»**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΡΑΠΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΚΑΡΦΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Δεκέμβριος 2018

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΥΓΕΙΑΣ &
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΓΕΙΑΣ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**«Πολιτική Υγείας και μεταναστευτικό / προσφυγικό ζήτημα στην
ευρωπαϊκή Ελλάδα: προκλήσεις για τη Δημόσια Υγεία και το
ευρωπαϊκό κοινωνικό κεκτημένο»**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ: ΡΑΠΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΚΑΡΦΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Δεκέμβριος 2018

«Πᾶσά τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.»

Πλάτωνας, ἀπὸ τοῦ «Μενέξενου»

Αφιερωμένη στη Ζέττα, στον Γιώργο και στον προσφάτως εκλιπόντα πατέρα μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ο ρόλος της παρούσης σελίδας είναι η απόδοση ευχαριστιών στους συναδέλφους, στους συνεργάτες, στους φίλους αλλά και σε όλους αυτούς τους αγνώστους που έστω και με έναν μικρό διάλογο ή συμβουλή συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση αυτής της διατριβής.

Ειδικότερες ευχαριστίες αποδίδονται στην Κα Κεραμίδα από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής για τη βοήθειά της στο αρχικό στάδιο της εργασίας. Η αναλυτική της καθοδήγηση στην προσπάθεια χαρτογράφησης των αρμόδιων υπηρεσιών ήταν καθοριστική στην κρίσιμη φάση της αξιολόγησης του εφικτού της διατριβής.

Ευχαριστίες επίσης ανήκουν τόσο στους επικεφαλής όσο και στα υπόλοιπα στελέχη του Υπουργείου Υγείας και των εποπτευόμενων φορέων του, οι οποίοι και διέθεσαν στοιχεία ακόμη και έτοιμα προς δημοσίευση. Η συμβολή τους στην ουσιαστική αναβάθμιση της πληροφορίας και των συμπερασμάτων της ανά χείρας διατριβής ήταν εξαιρετικά σημαντική.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες αποδίδονται στον επιβλέποντα Καθηγητή Κο Καρφάκη για την εμπειριστατωμένη βιβλιογραφική υποστήριξη και τα ακαδημαϊκά σχόλιά του σε κάθε αναδυόμενο στην πορεία επιστημονικό ζήτημα. Οι εβδομαδιαίοι διάλογοι σε καθοδηγητικό αλλά ταυτόχρονα και ισότιμο επίπεδο αποτελούν για τον γράφοντα ευεργετική κληρονομιά. Ιδιαίτερες ευχαριστίες αποδίδονται ομοίως και στον ακαδημαϊκό υπεύθυνο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολιτικής Υγείας και Σχεδιασμού Υπηρεσιών Υγείας στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου Καθηγητή Κο Τάλια για την αμέριστη υποστήριξη σε επιστημονικά και τεχνικά ζητήματα, τα οποία θα είχαν αποτελέσει δυνάμει ανασχετικούς παράγοντες στην έκβαση της όλης προσπάθειας.

Τέλος, εγκάρδιες ευχαριστίες κατευθύνονται και στην οικογένειά μου, η οποία συνιστά και την πρώτη πτυχή του τριπτύχου υποστήριξη-προσπάθεια-τύχη. Το τρίπτυχο αυτό αποτελεί πιθανώς τόσο αφετηριακή όσο και εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για την επιτυχία σχεδόν οποιουδήποτε εγχειρήματος.

Πίνακας Περιεχομένων

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
1.1 Ελληνική Περίληψη.....	8
1.2 ABSTRACT	9
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
2.1 Εισαγωγικές τοποθετήσεις	10
2.2 Σκοπός και Στόχοι της Διατριβής	11
2.2.1 Σκοπός.....	11
2.2.2 Στόχοι.....	12
2.2.2.1 Ανάδειξη των πιθανών ελλειμμάτων στην προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.....	12
2.2.2.2 Προτάσεις Πολιτικής Υγείας στην κατεύθυνση της βελτιωμένης κάλυψης των αναγκών των προσώπων των πληθυσμιακών ροών.....	12
2.3 Διάρθρωση της Διατριβής.....	12
2.4 Γενική Μεθοδολογία και Προσέγγιση.....	13
2.4.1 Γενική Μεθοδολογία	13
2.4.2 Προσέγγιση.....	13
2.5 Συνοπτική Παρουσίαση Κεφαλαίων.....	13
3. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Το θεωρητικό και πρακτικό υπόβαθρο των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και των πληθυσμιακών ροών	14
3.1 Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	16
3.2 Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στο διεθνές δίκαιο	17
3.3 Επιρροή του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Κεκτημένο.....	18
3.4 Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στο εθνικό δίκαιο	19
3.4.1 Η τρέχουσα θεώρηση των κοινωνικών δικαιωμάτων.....	23
3.5 Εννοιολογικός προσδιορισμός των πληθυσμιακών ροών.....	28
3.6 Η αντιμετώπιση των πληθυσμιακών ροών στην Ευρωπαϊκή Ένωση	31
3.7 Η αντιμετώπιση των πληθυσμιακών ροών στην Ελλάδα.....	36
3.7.1 Η χρήση των Δημόσιων Δομών Υγείας από τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών.....	42
3.7.2 Μια συνολική αναφορά στη διαχείριση του ζητήματος από την οπτική της Ελλάδας.....	47
4. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Έρευνα αναφορικά με την προστασία των Κοινωνικών Δικαιωμάτων των προσφυγικών ροών στην ευρωπαϊκή Ελλάδα.....	49
4.1 Μεθοδολογία.....	49
4.1.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	49
4.1.2 Συλλογή δεδομένων από φορείς	50

4.2	Τρόπος Έρευνας.....	51
4.3	Παραδοχές και Περιορισμοί	51
4.3.1	Παραδοχές.....	51
4.3.2	Περιορισμοί.....	51
5.	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	52
5.1	Προκλήσεις στη συλλογή δεδομένων-Αποτελέσματα	52
5.2	Χαρτογράφηση αρμοδιοτήτων	54
5.3	Αποτελέσματα βιβλιογραφικής ανασκόπησης	55
5.4	Γενικά στοιχεία πληθυσμιακών ροών	59
5.5	Ασυνόδευτοι ή χωρισμένοι ανήλικοι	61
5.6	Έμφυλη ισότητα	66
5.7	Εκπαίδευση/Πολιτισμός	67
5.8	Στέγαση.....	71
5.9	Σίτιση.....	72
5.10	Ανάλυση των αποτελεσμάτων για την Υγεία	73
5.10.1	Αναφορά στις κριτικές για τις εφαρμοζόμενες Πολιτικές Υγείας στο ζήτημα των πληθυσμιακών ροών.....	76
6.	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ	79
7.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	83
8.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	89
9.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	104
9.1	Δείγμα email προς φορείς	104
9.2	Email από ΕΚΕΠΥ	104
9.3	Email από Υπουργείο Υγείας.....	105
9.4	Αριθμητική αποτύπωση των παράτυπων πληθυσμιακών ροών (2015-31/10/2018) .	106

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1.1 Ελληνική Περίληψη

Ο περιορισμός ή και σε κάποιες περιπτώσεις η παραβίαση των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των προσώπων που αποτελούν τις λεγόμενες πληθυσμιακές ροές προσφύγων και μεταναστών έγινε κοινός τόπος κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών στην Ελλάδα. Ειδικότερα κατά τη διετία 2015-2016 εφαρμόστηκε πληθώρα ρυθμίσεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο, με στόχο την αντιμετώπιση των ζητημάτων ασφαλείας και ένταξης των ανθρώπων αυτών στο ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Η διαιρετική τομή που έχει δημιουργηθεί στους κόλπους της Ένωσης σε συνδυασμό με την ένταση του φαινομένου, έχει δοκιμάσει τις αντοχές όλων των εμπλεκομένων εθνικών και υπερεθνικών δρώντων. Η αρωγή των κοινωνικών πολιτικών υποκειμένων, όπως οι εθνικές και υπερεθνικές Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις, αλλά και των διεθνών οργανισμών, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης ουσιαστικά συντέλεσε στον επαρκή έλεγχο του φαινομένου, διότι τα εθνικά και ενωσιακά αντανακλαστικά χαρακτηρίστηκαν από ασάφεια και ατολμία.

Αυτό δε μειώνει ούτε κατ' ελάχιστον την αξία της προσφοράς των στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης στην Ελλάδα, ούτε επίσης την προσφορά όλων των άλλων θεσμικών και εξωθεσμικών εταίρων.

Η προστασία του Θεμελιώδους Δικαιώματος της Υγείας στην Ελλάδα για αυτόν τον πληθυσμό κρίνεται ως ενδιάμεση και οι προτάσεις Πολιτικής Υγείας που διατυπώνονται στο πλαίσιο αυτής της μελέτης, μοναδικό σκοπό έχουν να αναδείξουν τις προοπτικές βελτίωσης των πρακτικών της ευρωπαϊκής Ελλάδας στο πεδίο της Πολιτικής Υγείας.

1.2 ABSTRACT

The restriction or in some cases the violation of Human Rights of the immigrants' and refugees' population has been common during the last years in Greece. Especially during the years 2015-2016 a plethora of EU and national regulations has been implemented in order to encounter the safety and incorporation issues within the European framework.

The dividing incision that is present across the European Union organization in conjunction with the magnitude of the phenomenon tested the robustness of all involved stakeholders both national and supra-national. The contribution of the societal political subjects such as the Non-Governmental Organizations both national and international but also of the international organizations such as the United Nations Refugee Agency or the International Organization of Migration led substantially the adequate control of the immigration flow, due to the fact that the National and European reflexes proved to be incoherent and diffident.

However, this cannot devaluate neither the efforts of the Executives of the Greek Public Administration nor the efforts of the Institutional and extra-institutional bodies.

The protection of the Human Right for Health for this population in Greece is judged intermediate and the Health Policy proposals expressed in the frame of this dissertation have the sole aim to articulate the space for improvement of the European Greece in this field.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

2.1 Εισαγωγικές τοποθετήσεις

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) δοκιμάζεται τα τελευταία χρόνια από μεταβολές που εκφεύγουν της δικής της επιρροής. Πράγματι, η τρομοκρατία, η παγκοσμιοποίηση και οι πληθυσμιακές ροές έχουν τροποποιήσει δραστικά την έννοια και την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί από τις μεταπολεμικές – κυρίως σοσιαλδημοκρατικές-ευρωπαϊκές πολιτικές (Κοντιάδης 2017 σελ. 59-63, Adams 1993, σελ. 108).

Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα δοκιμάζονται συνεχώς και δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου αυτά παραβιάζονται, ενώ είναι καθημερινές οι πρακτικές που τα περιορίζουν σε σημαντικό βαθμό. Δεν είναι βεβαίως αποδεκτή για το Ευρωπαϊκό Κεκτημένο η πραγματικότητα, ότι τα ατομικά δικαιώματα όπως η αξιοπρέπεια και η ελευθερία παραβιάζονται σε ευρωπαϊκό έδαφος. Δεν είναι επίσης εφικτή η παροχή πολιτικών δικαιωμάτων σε πολίτες τρίτων χωρών, διότι αυτό παραμένει μια αρμοδιότητα των κρατών-μελών, όσο η ευρωπαϊκή ιθαγένεια αποτελεί παρακολούθημα της ιθαγένειας του κράτους-μέλους. Η τελευταία πτυχή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μετά τα ατομικά και τα πολιτικά, είναι τα κοινωνικά δικαιώματα.

Τα κοινωνικά δικαιώματα στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου αντικατοπτρίζουν την ευρωπαϊκή Ιστορία και τις επιρροές που αυτή άσκησε στον δυτικό κόσμο. Η κάλυψη της εκπαίδευσης, της σίτισης, της στέγασης, της εργασίας, των οικογενειακών αναγκών, της νεότητας και του γήρατος, της Υγείας κ.τ.λ. είναι ακριβώς αυτός ο αντικατοπτρισμός των ιστορικών πτυχών, όπως τον εξέφρασε για παράδειγμα ο Λόρδος Μπέβεριτζ μιλώντας για τους πέντε γίγαντες, δηλαδή την ανέχεια, την αμάθεια, την ασθένεια, την απάθεια και την ανεργία (Beveridge, 1942).

Ειδικότερα η κάλυψη του κοινωνικού δικαιώματος της Υγείας εδράζεται σε προβλέψεις του ελληνικού Συντάγματος (Άρθρο 21 Συντάγματος, Σύνταγμα της Ελλάδας 2008) αλλά και στις σύστοιχες προβλέψεις του ενωσιακού δικαίου. Οι δημοσιονομικές πολιτικές που ασκούνται στο πλαίσιο της νέας οικονομικής διακυβέρνησης της ευρωπαϊκής ένωσης σε συνδυασμό με την ακραία πίεση που ασκούν οι πληθυσμιακές ροές προσφύγων και μεταναστών – «η παγκόσμια κοινότητα κατέγραψε το 2014 τον υψηλότερο αριθμό προσφύγων και

εκτοπισμένων ατόμων από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο: 59,5 εκατομμύρια άνθρωποι» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015) –, έχουν οδηγήσει το σύνολο των κοινωνικών δικαιωμάτων, της Υγείας συμπεριλαμβανομένης, σε εξαιρετικά δυσμενή θέση. Όπως αναλύεται και στη συνέχεια, ο συνδυασμός του προαναφερόμενου μεγέθους των πληθυσμιακών ροών και της σε αποδρομή οικονομικής κρίσης στην ευρωπαϊκή ήπειρο δυσχέρανε σε μεγάλο βαθμό την προσήκουσα διαχείριση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Τόσο οι εθνικές κυβερνήσεις όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων προσπαθούν να διασώσουν το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο. Είναι χαρακτηριστική η προσπάθεια της Επιτροπής και του προέδρου της, να καθορίσουν μια διαφορετική στρατηγική, όπως φαίνεται από την Λευκή Βίβλο και την τροποποίηση του Γκέτεμποργκ το 2017. Πράγματι, το κείμενο της Λευκής Βίβλου, στο οποίο παραδοσιακά ο πρόεδρος της Επιτροπής θέτει μελλοντικούς στρατηγικούς στόχους διακυβέρνησης, τροποποιήθηκε σε 20 σημεία που είχαν να κάνουν με το κοινωνικό κράτος σε επακόλουθη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη συγκεκριμένη πόλη (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2017).

Η Υγεία μαζί με τη σίτιση και τη στέγαση αποτελούν για τα άτομα που απαρτίζουν τις πληθυσμιακές ροές ζητήματα πρώτης προτεραιότητας, λόγω του επείγοντος της φύσης τους. Η ενδεχόμενη επιρροή που μπορεί να ασκηθεί σε θέματα Δημόσιας Υγείας, όπως τα μεταδιδόμενα νοσήματα και οι ιαθείσες για τον Ευρωπαϊκό πληθυσμό λοιμώξεις, τα θέματα επείγουσας ιατρικής και μαιευτικής φροντίδας, αλλά και η εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού, έχουν συγκεντρώσει την προσοχή και τους πόρους των εθνικών συστημάτων Υγείας.

2.2 Σκοπός και Στόχοι της διατριβής

2.2.1 Σκοπός

Βάσει των ανωτέρω, σκοπός της παρούσης διατριβής είναι η διερεύνηση και ανάλυση της τρέχουσας κατάστασης στο ακανθώδες ζήτημα της προστασίας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και ειδικότερα της Υγείας ως κοινωνικού δικαιώματος, των ανθρώπων των

πληθυσμιακών ροών που καταφθάνουν στην ελληνική συνοριοακτογραμμή και αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο των ελληνικών και ευρωπαϊκών προβλέψεων.

2.2.2 Στόχοι

2.2.2.1 Ανάδειξη των πιθανών ελλειμμάτων στην προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Ο κύριος στόχος της διατριβής είναι η ανάδειξη των πιθανών ελλειμμάτων στην προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην ευρωπαϊκή Ελλάδα, με ιδιαίτερη εστίαση στην Υγεία.

2.2.2.2 Προτάσεις Πολιτικής Υγείας στην κατεύθυνση της βελτιωμένης κάλυψης των αναγκών των προσώπων των πληθυσμιακών ροών

Είναι εις γνώσιν όλων των εμπλεκόμενων φορέων, ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης στην κάλυψη των υγειονομικών αναγκών των προσώπων των πληθυσμιακών ροών. Οι υγειονομικές αυτές ανάγκες επικαλύπτονται και με άλλες ανάγκες του πληθυσμού αυτού, όπως π.χ. η προστασία της έμφυλης ισότητας, της διαφορετικότητας που πηγάζει από θρησκευτικές ή φυλετικές προϊδεάσεις αλλά και από οικονομική ανέχεια κ.τ.λ..

2.3 Διάρθρωση της διατριβής

Η διατριβή κινείται σε δύο κυρίως άξονες, αυτόν της θεωρητικής περιγραφής των εννοιών και του προβληματισμού από την πλευρά της Κοινωνιολογίας και του νομικού πλαισίου, αλλά και αυτόν της πρακτικής ανάλυσης δεδομένων που συλλέχθηκαν στο πλαίσιο της. Η διάρθρωση αυτή θα βοηθήσει στην επίτευξη του κύριου στόχου της μελέτης, ενώ θα εμπεδώσει και τη λογική συνέχεια με τις προτάσεις Πολιτικής Υγείας που παρατίθενται.

2.4 Γενική Μεθοδολογία και Προσέγγιση

2.4.1 Γενική Μεθοδολογία

Ο πρώτος άξονας καλύπτεται με αναλύσεις και εννοιολογικές διασαφηνίσεις στο πεδίο των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και των πληθυσμιακών ροών στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μεθοδολογικά γίνεται προσπάθεια συνάρθρωσης του σύνθετου πλαισίου και της ιστορικότητας, ειδικότερα στο πολυεπίπεδο διακυβερνητικό ενωσιακό περιβάλλον. Ο δεύτερος άξονας κινείται μεθοδολογικά στην κατεύθυνση ανάδειξης του κύριου στόχου της διατριβής μέσα από δεδομένα. Τα δεδομένα αυτά έχουν συλλεχθεί από τους ελληνικούς και διεθνείς φορείς, που έχουν αντιπροσώπευση στην Ελλάδα.

2.4.2 Προσέγγιση

Συμπερασματικά η προσέγγιση ακολουθεί τη διαδοχική ανάλυση θεωρίας και πρακτικής αναφοράς. Τόσο το θεωρητικό όσο και το πρακτικό υπόστρωμα θα οδηγήσουν ευκατὰ σε μια πλήρη εικόνα της τρέχουσας συγκυρίας σε πολλαπλά επίπεδα. Έτσι μπορεί να καταστεί εφικτή η σύνδεση των προτεινόμενων Πολιτικών Υγείας με τους πραγματικούς κρίσιμους παράγοντες επιτυχίας σε μια προσπάθεια βελτίωσης της αντιμετώπισης του πολύπλοκου αυτού ζητήματος.

2.5 Συνοπτική Παρουσίαση Κεφαλαίων

Το επόμενο κεφάλαιο είναι το κεφάλαιο τρία και τιτλοφορείται ως Γενικό Μέρος. Σε αυτό γίνεται μερικώς ενδελεχής αναφορά στο θεωρητικό και πρακτικό υπόβαθρο των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και των πληθυσμιακών ροών. Γίνεται δηλαδή μια θεωρητική ανάλυση, σύμφωνα με την κοινά αποδεκτή θεωρητική και νομολογιακή ορθοδοξία, των εννοιών και των πρακτικών εφαρμογών των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στο υπέρτερο ενωσιακό, στο εθνικό αλλά και στο διεθνές δίκαιο. Στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια νοηματοδότησης της έννοια του πρόσφυγα και του μετανάστη, ενώ στο τέλος του κεφαλαίου αναλύεται η αντιμετώπιση των πληθυσμιακών ροών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα, ως

κράτος-μέλος το οποίο αποδέχεται την ευρωπαϊοποίηση, την ιδιαίτερη δηλαδή προσαρμογή στην κοινοτική μέθοδο λήψης αποφάσεων.

Το τέταρτο κεφάλαιο τιτλοφορείται ως Ειδικό Μέρος και περιγράφει λεπτομερώς τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Το πέμπτο κεφάλαιο τιτλοφορείται ως Αποτελέσματα και είναι αφιερωμένο στην, απαραίτητη βάσει της μεθοδολογικής προσέγγισης που περιγράφηκε, πρακτική αποτύπωση της πραγματικότητας στην ευρωπαϊκή Ελλάδα. Αρχικά γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των δεδομένων από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και στη συνέχεια παρουσιάζονται τα δεδομένα από το πεδίο. Εκεί γίνεται και λεπτομερής αναφορά στα δεδομένα για την Υγεία, ενώ δε λείπουν οι αναφορές για τις παραδοχές και τους περιορισμούς της διατριβής.

Το έκτο κεφάλαιο αφορά τις προτάσεις για την Πολιτική Υγείας βάσει των ευρημάτων της έρευνας αλλά και των προτάσεων που έχουν ήδη κατατεθεί στο δημόσιο διάλογο. Η διατριβή κλείνει με τα Συμπεράσματα στο έβδομο κεφάλαιο.

3. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Το θεωρητικό και πρακτικό υπόβαθρο των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και των πληθυσμιακών ροών

Στην προσπάθεια ανάλυσης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αφετηριακή θέση έχει η αποσαφήνιση της έννοιας δικαίωμα. Ως δικαίωμα στα νομικά ορίζεται η δυνατότητα υποκειμένου να εγείρει αξίωση έναντι άλλου υποκειμένου. Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα διακρίνονται σε ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά βάσει αυτής ακριβώς της αξίωσης και του είδους που μπορεί αυτή να έχει. Ειδικότερα η έννοια των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως υποσύνολο των συνολικών δικαιωμάτων αναφέρεται και προσδιορίζει τη σχέση ανάμεσα στην κρατική εξουσία και στην εξουσιαζόμενη κοινωνία, σύμφωνα με τη θεώρηση κατά Γιέλινεκ, η οποία κατά γενική ομολογία είναι ακόμη η κρατούσα, παρότι υπεραϊωνόβια (Ράικος, 2006).

Εκτός αυτής της θεώρησης το άτομο έχει πάντα ένα νομικό καθεστώς έναντι του κράτους, καθεστώς το οποίο διακρίνεται από τη μεταβαλλόμενη φύση του και έχει καθιερωθεί να καλείται status. Μεταξύ άλλων, διακρίνεται στη θεωρία το status negativus, όπου το άτομο δεν επιθυμεί την ανάμειξη του κράτους στην ιδιωτική του σφαίρα και αποτελεί τη νομική βάση των ατομικών δικαιωμάτων, το status positivus, όπου ο Πολίτης επιθυμεί την αρωγή

του κράτους και το οποίο αποτελεί τη νομική βάση για τα κοινωνικά δικαιώματα και το status actívus, το οποίο σηματοδοτεί τη δυνατότητα του Πολίτη να εμπλέκεται ενεργά στην πολιτική ζωή και το οποίο αποτελεί τη νομική βάση των πολιτικών δικαιωμάτων. Στις σύγχρονες δυτικές δημοκρατίες, στην προσπάθεια να περιγραφεί το τρέχον νομικό καθεστώς, χρησιμοποιείται ο όρος status mixtus, ο οποίος περιγράφει το in toto καθεστώς ανάμειξης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (Τσάτσος, 1987).

Όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει, τα ατομικά δικαιώματα αναφέρονται σε άτομα, αφορούν δηλαδή όλους τους ανθρώπους. Αυτό έχει οδηγήσει κάποιους θεωρητικούς να αναφέρονται σε ιδιότητες και όχι σε δικαιώματα, λόγω της καθολικότητας ισχύος (Μανιτάκης 1981, Ρούκουνας 1995). Αντίστοιχα τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα αναφέρονται σε Πολίτες, γεγονός που τα διαφοροποιεί και τα συνδέει με την έννοια του Πολίτη, με ότι αυτό συνεπάγεται σε ρυθμιστικό και κανονιστικό επίπεδο (Τσάτσος, 1987).

Είναι παραδεκτό από τη θεωρία ότι η ακριβής σύνθεση του status mixtus εξαρτάται από την ιστορική συγκυρία αλλά και την ιστορική διαδρομή του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Έτσι τα ατομικά δικαιώματα συνήθως προηγούνται και χρησιμεύουν ως μήτρα για τα υπόλοιπα, με δεύτερα στη σειρά τα πολιτικά και στο τέλος τα κοινωνικά. Πράγματι, η διαδρομή στη νεωτερικότητα έχει ως αφετηρία τη θεώρηση των φιλοσόφων του 17^{ου} αιώνα οι οποίοι αποτύπωναν την αμερικανική και γαλλική επανάσταση, όπως οι Λοκ και Ρουσό αντίστοιχα. Στη συνέχεια και εκ παραλλήλου υπήρξε μεγάλη τριβή μέχρι την Άνοιξη των Λαών το 1848 και την καθιέρωση της καθολικής ψήφου. Τέλος, η πορεία συνεχίστηκε με τα κοινωνικά δικαιώματα, τα οποία έγιναν το κύριο πρόταγμα σκληρών κοινωνικών αγώνων, αλλά και φιλοσόφων και πολιτικών επιστημόνων όπως ο Μπερνστάιν (Κατρούγκαλος, 1998).

Υπό αυτό το πρίσμα το status mixtus περιέχεται συνήθως στα κείμενα των βασικών νόμων, των Συνταγμάτων δηλαδή και στα κείμενα των διεθνών συνθηκών έτσι όπως κυρώνονται από τα εθνικά κοινοβούλια και όπως ενσωματώνονται στο εθνικό δίκαιο κάθε Κράτους (Σωτηρέλης, 1991). Η ισχυρή αλληλεπίδραση των εθνικών συνταγματικών κειμένων, αλλά και εν γένει όλων των πηγών δικαίου, με την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα της εκάστοτε συγκυρίας είναι δεδομένη και αποτελεί κινητήριο μοχλό της ιστορικής διαδρομής. Τέτοιες πηγές δικαίου στην περίπτωση της Ελλάδας είναι, πέρα από το Σύνταγμα, οι διεθνείς συμβάσεις που τη δεσμεύουν καθώς και το πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.1 Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ως πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορίζεται η συνθήκη η οποία είναι σε ισχύ και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από την 01.12.2009 ισχύει η Συνθήκη της Λισσαβόνας, ενώ είναι η πρώτη φορά που ο Χάρτης απέκτησε νομική δεσμευτικότητα. Αυτό σημαίνει ότι οι παραβιάσεις του Χάρτη αποτελούν αρμοδιότητα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δ.Ε.Ε.), οι αποφάσεις του οποίου είναι δεσμευτικές για τα κράτη-μέλη που τον υπέγραψαν*.

Αντίστοιχη υποχρέωση αναλαμβάνουν και τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κανελλόπουλος, 2010). Η Συνθήκη της Λισσαβόνας ουσιαστικά αποτελείται από δύο Συνθήκες και τον Χάρτη. Η πρώτη Συνθήκη ονομάζεται Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Σ.Ε.Ε.) που είναι ουσιαστικά η Συνθήκη του Μάαστριχτ όπως τροποποιήθηκε και ισχύει και η δεύτερη Συνθήκη ονομάζεται Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Σ.Λ.Ε.Ε.) και ουσιαστικά είναι η ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012).

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ευρωπαϊκό μόρφωμα στηρίζεται στις αξίες, που παραδοσιακά η Ευρώπη πρέσβευε. Ειδικότερα, το συγκεκριμένο άρθρο παραπέμπει στα αντίστοιχα κεφάλαια του Χάρτη. Η πρώτη παραπομπή αφορά στην αξία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ατομικό δικαίωμα το οποίο θεωρείται ως το βασικότερο όλων στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών βασικών νόμων. Αποτελεί το πρώτο κεφάλαιο του Χάρτη (τίτλος I) και σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του κεφαλαίου η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να προστατεύεται σε όλες τις πτυχές της, όπως αυτές έχουν αποκρυσταλλωθεί στην ιστορική πορεία. Συγκεκριμένα, γίνεται αναφορά στο δικαίωμα στη ζωή, στο δικαίωμα στην ακεραιότητα του ατόμου, στη ρητή απαγόρευση των βασανιστηρίων και της όποιας εξευτελιστικής συμπεριφοράς, ενώ είναι απολύτως σαφής η απαγόρευση της δουλείας και της εργασίας σε καθεστώς καταναγκασμού (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2016).

Επακόλουθα αναφέρεται η ελευθερία (άρθρο 6 του Χάρτη), με την οριοθέτηση ότι η ελευθερία αποτελεί δικαίωμα κάθε προσώπου, ενώ το ίδιο ισχύει και για την ασφάλεια. Στη

*Τα κράτη αυτά ήταν το σύνολο των κρατών-μελών της ΕΕ πλην του Ηνωμένου Βασιλείου και της Πολωνίας, οι οποίες και διαφοροποιούν τη δικαιοδοσία του ΔΕΕ.

συνέχεια και στη βάση των δύο προηγούμενων αρχών και Θεμελιωδών Δικαιωμάτων γίνεται η αναφορά στη Δημοκρατία και στη δημοκρατική διακυβέρνηση. Σύμφωνα με το άρθρο 10 της Σύμβασης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η λειτουργία της Ένωσης βασίζεται στη δημοκρατική και αντιπροσωπευτική αρχή, ενώ στο επόμενο άρθρο περιγράφεται και η συμμετοχική δημοκρατία με την πρωτοφανή μέχρι τότε δυνατότητα λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας, ύστερα από τη συλλογή ενός εκατομμυρίου υπογραφών. Στο άρθρο 20 του Χάρτη προβλέπεται η ισότητα με ιδιαίτερη έμφαση στην έμφυλη ισότητα, αλλά και την προστασία της αναπηρίας, του γήρατος και της νεότητας. Τέλος, γίνεται λόγος για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως αυτοτελούς αξίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει των διατάξεων του Χάρτη. Ήταν έτσι η πρώτη φορά όπου ο Χάρτης πέρασε από το καθεστώς της υπόδειξης στο προαναφερθέν καθεστώς της νομικής δεσμευτικότητας. Ταυτόχρονα έγινε αναφορά στη δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.), ενστερνιζόμενη έτσι με τον πλέον επίσημο τρόπο τις αξίες που έχουν να κάνουν με την ίδια την ευρωπαϊκή ιστορία (Κανελλόπουλος, 2010).

3.2 Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στο διεθνές δίκαιο

Η προαναφερόμενη Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί ένα από τα θεμελιώδη νομικά κείμενα, τα οποία αναφέρονται στην προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στο διεθνές επίπεδο, όπως αυτό οριοθετείται από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Υπογράφηκε στη Ρώμη το 1950 και άρχισε να ισχύει τμηματικά από το 1953 (Αυθεντικό κείμενο, Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, 1950). Η Σύμβαση αυτή κατοχυρώνει κυρίως ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και είναι δεσμευτική για τα κράτη που την έχουν υπογράψει και κυρώσει στο εθνικό τους κοινοβούλιο. Η παραβίαση της Σύμβασης επισύρει συνέπειες σε διεθνές επίπεδο, όπως την παραπομπή του κράτους ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.). Ενάγων μπορεί να είναι κάθε άτομο, όχι μόνο Πολίτης, που θεωρεί ότι έχουν περιοριστεί ή παραβιαστεί τα ατομικά του δικαιώματα, όπως περιγράφονται στη Σύμβαση. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου είναι δεσμευτικές για το εναγόμενο Κράτος και μπορεί να επιβληθεί αποκατάσταση της ζημιάς, που ο ενάγων υπέστη. Θα πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη προσχωρήσει στη Σύμβαση αυτή, με βάση το

δικαίωμα που της παρασχέθηκε από τα κράτη-μέλη μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λισσαβόνας το 2009 (Jacqué, 2011).

3.3 Επιρροή του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Κεκτημένο

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πάντοτε πρόσβευε ότι η κοινωνική συνοχή και η ανταγωνιστικότητα μπορούν να συνυπάρξουν ως στόχοι. Η εμπνευσμένη από τον Μονέ διακήρυξη του Σουμάν κατά την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το 1950, ονομάτιζε την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως τον απαραίτητο πόλο που θα οδηγήσει τις κατεστραμμένες ευρωπαϊκές οικονομίες στην ανάκαμψη και τη σταθεροποίηση (Μούσης, 2011 σελ. 34). Στη συνέχεια οι συνθήκες διαφοροποιήθηκαν σημαντικά, ειδικότερα μετά τις μεγάλες αλλαγές στην Κίνα, την πτώση του Τείχους και την ανοδική επιρροή των χρηματαγορών στις πολιτικές εξελίξεις. Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Ένωση διευρύνθηκε και εμβάθυνε τις σχέσεις των μελών της, παρότι οι οικονομίες τους δεν ήταν απολύτως συγχρονισμένες, δημιουργώντας μια ασύμμετρη νομισματική ένωση και το έντονο σε κάποιες περιπτώσεις φαινόμενο των διαρθρωτικών διαφοροποιήσεων. Έτσι, ενώ για παράδειγμα η ελαστικοποίηση της αγοράς εργασίας ωφελεί την ανταγωνιστικότητα των μεγάλων βιομηχανιών της Βόρειας Ευρώπης και κατά συνέπεια αυξάνει το ενωσιακό προϊόν σε μακροοικονομικούς όρους, την ίδια στιγμή προκαλεί πιέσεις στις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις του Νότου, με δυσμενή αποτελέσματα στην κοινωνική συνοχή, δηλαδή στην αύξηση των ανέργων, της απόλυτης και σχετικής φτώχειας και εν τέλει των κοινωνικά αποκλεισμένων.

Αν και στην τρέχουσα συγκυρία το δίλλημα ανταγωνιστικότητα-κοινωνική συνοχή φαντάζει να μην έχει απαντηθεί με σαφήνεια, εν τούτοις είναι γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο έχει αποτυπωθεί σε σειρά δεσμεύσεων και πρωτοβουλιών των ευρωπαϊκών οργάνων, σε ανώτατο μάλιστα επίπεδο. Αν και η Στρατηγική της Λισσαβόνας ήδη από το 2000 είχε θέσει προτεραιότητες στην κατεύθυνση στήριξης των κοινωνικών δικαιωμάτων έτσι όπως αποτυπώνονται στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2000), ήρθε η κατάρρευση της Λίμαν Μπράδεργς και η επακόλουθη ανατροπή της ενωσιακής πορείας προς μια έντονα περιοριστική δημοσιονομική κατεύθυνση, να καταστήσει αναγκαία την τροποποίηση του Μοντέλου. Οι προτάσεις που εισαγωγικά αναφέρθηκαν και αποτυπώθηκαν στη Λευκή Βίβλο και τα είκοσι σημεία της Συνόδου του Γκέτεμποργκ,

πιστοποιούν την αναγκαιότητα αυτή και καθιστούν την εξέλιξη και προσαρμογή του Μοντέλου επίκαιρη.

Οι προτάσεις αυτές βασίζονται στη Συνθήκη της Λισσαβόνας και ειδικότερα στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012). Στο άρθρο 3 αναφέρεται το δικαίωμα στην πλήρη απασχόληση, στην κοινωνική πρόοδο και στην κοινωνική προστασία ως τρίπτυχο της κοινωνικής ασφάλισης, της πρόνοιας και της Υγείας. Επιπρόσθετα το άρθρο 9 διευκρινίζει ότι τα προαναφερθέντα πρέπει να γίνονται πάντα σεβαστά κατά τη χάραξη και την εφαρμογή των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνέχεια παραπέμπεται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου γίνονται σαφείς αναφορές στα κοινωνικά δικαιώματα όπως οφείλουν να γίνονται αντιληπτά από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2016). Ενδεικτικά και όχι περιοριστικά αναφέρεται η κοινωνική ασφάλιση (άρθρο 34), η προστασία της εργασίας με ευρύτερες προβλέψεις για τις απολύσεις (άρθρο 30), οι δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας (άρθρο 31), η πρόσβαση στα εργαλεία εύρεσης εργασίας (άρθρο 29), το δικαίωμα της διαπραγμάτευσης και διαβούλευσης στον τριμερή κορπορατισμό (άρθρα 27 και 28) και η προστασία της Υγείας (άρθρο 35). Όλα αυτά αφορούν τα άτομα και όχι μόνο τους Πολίτες που διαμένουν σε έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.4 Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα στο εθνικό δίκαιο

Σε συνέχεια των προαναφερθέντων προβλέψεων σε διεθνές επίπεδο και σε ιστορική συνάφεια με τις υπόλοιπες δυτικές δημοκρατίες, το ελληνικό Σύνταγμα προβλέπει αντίστοιχες ρυθμίσεις για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα.

Όπως στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και στο ελληνικό Σύνταγμα, πρωταρχική υποχρέωση του Κράτους είναι η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Είναι απολύτως αποδεκτή η καντιανή θεώρηση, κατά την οποία ο άνθρωπος δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για την επίτευξη σκοπών, για παράδειγμα στην αναπαραγωγική κλωνοποίηση. Αυτό προϋποθέτει και κυρίως επιβάλλει δικαιώματα σε Υγεία, σωματική ακεραιότητα κ.τ.λ. και υπό αυτήν την έννοια τα ατομικά δικαιώματα έχουν τον ρόλο της μήτρας για τα υπόλοιπα Θεμελιώδη Δικαιώματα – όπως αναφέρθηκε –, τα οποία πρέπει να

προστατεύονται σε επίπεδο κατ' ελάχιστον ή ανώτερο της αξιοπρεπούς διαβίωσης. Είναι χαρακτηριστική η κομβική σημασία αυτής της προστασίας, αν ληφθεί υπόψη η θεωρητική κατάστρωση στα άρθρα 4 και 25 του ισχύοντος Συντάγματος (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008) αλλά και η ερμηνεία όπως αποτυπώνεται σε πρόσφατη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας αναφορικά με την περικοπή του 13ου και 14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με βάση το 2ο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής και τον 4093/2012. Το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο στηρίζει την απόφαση 2626-2635/2018 της επταμελούς σύνθεσής του και παραπέμπει το θέμα για αμετάκλητη απόφαση στην ολομέλεια, βασιζόμενο ακριβώς σε αυτήν την προστασία. Ειδικότερα, όπως αναφέρεται αυτολεξεί στην απόφαση, «...οι επιπτώσεις της συγκεκριμένης περικοπής αποδοχών στο βιοτικό επίπεδο των θιγόμενων, αθροιζόμενες με τις επιπτώσεις από τα ήδη ληφθέντα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης και συνδυαζόμενες με τις κοινωνικό-οικονομικές συνθήκες, οδηγούν σε ανεπίτρεπτη μείωση του επιπέδου ζωής των υπαλλήλων, κάτω του επιπέδου της αξιοπρεπούς διαβίωσης» (Διοικητικοί Δικαστές, 2018). Είναι ιδιαίτερος σημαντικό να τονιστεί σε αυτό το σημείο ξανά, ότι η αξιοπρέπεια αφορά όλους τους ανθρώπους. Η αξιοπρέπεια προβλέπεται στο Άρθρο 2 του ισχύοντος Συντάγματος, το οποίο είναι και μη-αναθεωρητέο (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008).

Στο επίσης μη-αναθεωρητέο Άρθρο 4 υπάρχει η θεωρητική κατάστρωση της ισότητας απέναντι στους Έλληνες Πολίτες αυτήν τη φορά. Το Κράτος οφείλει να αντιμετωπίσει παρόμοιες καταστάσεις με παρόμοιο τρόπο, ώστε να τηρείται η αρχή της ισότητας. Στις λεπτομέρειες του άρθρου κατοχυρώνεται για παράδειγμα η έμφυλη ισότητα, ενώ σαφώς εμπεριέχεται η έκφανση της όποιας άλλης ισότητας μπορεί να εννοηθεί όπως η φορολογική ισότητα, η ισονομία, η ισηγορία ή η πολιτική ισότητα (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008).

Ομοίως, στο επίσης μη-αναθεωρητέο Άρθρο 5 κατοχυρώνεται η προσωπική ελευθερία, η δυνατότητα δηλαδή της ελεύθερης οργάνωσης της προσωπικής ζωής και των επιμέρους παραμέτρων της προσωπικότητας. Θεωρείται επίσης μήτρα κοινωνικών δικαιωμάτων, με την έννοια ότι το Κράτος οφείλει να παρέχει τα εχέγγυα, ώστε να μην απειλείται το προαναφερθέν αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Στην περίπτωση απειλής αυτού του επιπέδου θεωρείται ότι περιορίζεται η ελευθερία του προσώπου, όπως για παράδειγμα στην απόλυτη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, όπου το άτομο δεν είναι πραγματικά ελεύθερο, αλλά αναγκάζεται σε ακραίες υποχωρήσεις. Εδώ νοηματοδοτείται η διάκριση κατά Μπερλίν, ανάμεσα στην αρνητική διάσταση της ελευθερίας (ατομικό δικαίωμα) και στη θετική διάσταση της ελευθερίας (κοινωνικό δικαίωμα) (Berlin, 1969). Πληθώρα ατομικών

δικαιωμάτων κατοχυρώνονται στη συνέχεια με τα Άρθρα 9Α για τα προσωπικά δεδομένα, 11 για το δικαίωμα του συνέρχεσθαι, 12 για το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, 13 για τη θρησκευτική ελευθερία (μη αναθεωρητέο), 14 για την ελευθερία του Τύπου κ.τ.λ. (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008). Πρέπει εδώ να τονιστεί, ότι τα ατομικά δικαιώματα είναι αγωγήμα, δηλαδή όπως και στη διεθνή έννομη τάξη, το άτομο μπορεί να ζητήσει προστασία από τα δικαστήρια και αυτά μπορούν να επιδικάσουν αποζημίωση με δεσμευτική απόφαση. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση που άπτεται του θέματος της παρούσης διατριβής, αυτό δηλαδή της καταδίκης της Ελλάδας και του Βελγίου το 2011, η οποία οδήγησε σε αναστολή εφαρμογής του Κανονισμού Δουβλίνο ΙΙ, όπως περιγράφεται στη συνέχεια (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου, 2011).

Τα πολιτικά δικαιώματα προϋποθέτουν κατά κανόνα την ιδιότητα του Πολίτη και τελικά την ιθαγένεια, προϋπόθεση με βαρύνουσα σημασία σε θεωρητικό και κανονιστικό επίπεδο για το ζήτημα των πληθυσμιακών ροών. Τα πιο σημαντικά πολιτικά δικαιώματα που προβλέπει το ελληνικό Σύνταγμα είναι, με βάση το Άρθρο 5 περί ελευθερίας της συμμετοχής στην πολιτική ζωή, το Άρθρο 29 για τη συμμετοχή στα πολιτικά κόμματα, το Άρθρο 53 για το δικαίωμα του εκλέγειν, το Άρθρο 55 για το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στις βουλευτικές εκλογές, το Άρθρο 88 για το δικαίωμα διορισμού στο δικαστικό σώμα και το Άρθρο 102 για το δικαίωμα συμμετοχής στην τοπική αυτοδιοίκηση (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008). Τα πολιτικά δικαιώματα δεν είναι αγωγήμα, ενώ έντονη είναι η συζήτηση σε ακαδημαϊκό επίπεδο για την έννοια της ιδιότητας του Πολίτη και τις απορρέουσες από αυτήν ωφέλειες. Η ελληνική έννομη τάξη έχει προβλέψει τις προϋποθέσεις απόκτησης της ιδιότητας αυτής, όπως πηγάζει μέσα από το νομοθετικό πλαίσιο για την ελληνική ιθαγένεια. Ο νόμος 3838/2010 ο οποίος ρύθμιζε τη διαδικασία απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας έχει κριθεί αντισυνταγματικός από το Συμβούλιο της Επικρατείας με την απόφαση 460/2013, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι για παράδειγμα η ιθαγένεια της δεύτερης γενιάς μεταναστών ρυθμίζεται από τον νεότερο νόμο 4332/2015 (Συμβούλιο της Επικρατείας, 2013).

Όπως έγινε κατανοητό, το περιεχόμενο των κοινωνικών δικαιωμάτων ουσιαστικά συμπυκνώνει την εκπλήρωση κάποιου είδους υποχρέωσης από τη μεριά του Κράτους. Αυτή η υποχρέωση μπορεί να συνίσταται σε υλική παροχή ή σε κρατική πρόβλεψη είτε σε θεσμικό είτε σε κανονιστικό επίπεδο κάποιας αξίωσης από την πλευρά του Πολίτη. Τονίζεται και εδώ ότι υπάρχει η προϋπόθεση, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, της ιδιότητας του Πολίτη για την ικανοποίηση των κοινωνικών δικαιωμάτων, αν και δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο να καλύπτονται τα κοινωνικά δικαιώματα, όταν θεωρείται ότι η πλημμελής ή μερική κάλυψή

τους, μπορεί να επηρεάσει τον πυρήνα κάποιου ατομικού δικαιώματος. Για παράδειγμα και υπό αυτό το πρίσμα, τα άτομα των πληθυσμιακών ροών απολαμβάνουν στην Ελλάδα το δικαίωμα της υγειονομικής περίθαλψης (Νόμος 4368/2016), διότι σε αντίθετη περίπτωση θα θίγονταν ο πυρήνας του ατομικού δικαιώματος της αξιοπρέπειας.

Σε κάθε περίπτωση η ικανότητα της εκπλήρωσης αυτής της κρατικής υποχρέωσης είναι πεπερασμένη και συνάρτηση της δημοσιονομικής επάρκειας του Κράτους. Δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο απολύτως καθολικής εκπλήρωσης, ακόμη και στη «χρυσή εποχή» του κοινωνικού κράτους στην Ευρώπη των δεκαετιών του 1950-1970, όταν τα κοινωνικά δικαιώματα καλύπτονταν καθ' ολοκληρία για τους Πολίτες κάθε Κράτους. Για το λόγο αυτό υπάρχει πάντα το ζήτημα της ιεράρχησης των κοινωνικών δικαιωμάτων και της προστασίας τους, τόσο για αυτούς που έχουν την ιδιότητα του Πολίτη, όσο και για αυτούς που δεν τους έχει ακόμη απονεμηθεί αυτή η ιδιότητα. Η ιεράρχηση είναι πολιτική απόφαση και επιλύεται, με βάση το άρθρο 1 του Συντάγματος, από τον Λαό ως μόνο φορέα εξουσίας. Δηλαδή, μέσω της εκλογικής διαδικασίας επιλέγεται ο πολιτικός σχηματισμός, ο οποίος στο πρόγραμμά του προβλέπει συγκεκριμένη ιεράρχηση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Όμως ήδη η παραδοχή ότι πρέπει να υπάρξει ιεράρχηση, οδηγεί στην έμμεση αποδοχή ότι τα κοινωνικά δικαιώματα δεν είναι δικαιώματα. Εν τούτοις, στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου και ενός άλλου Άρθρου του ισχύοντος Συντάγματος, του Άρθρου 25 περί του Κοινωνικού Κράτους Δικαίου, τα κοινωνικά δικαιώματα προστατεύονται από τη δικαστική λειτουργία. Έχει υπάρξει πληθώρα ακυρωτικών αποφάσεων σε αιτήματα ακύρωσης από τη μεριά των Πολιτών. Οι αποφάσεις αυτές αφορούσαν νομοθετήματα που φαλκίδευσαν κοινωνικά δικαιώματα, χωρίς την τήρηση της συνταγματικά κατοχυρωμένης στο προαναφερθέν Άρθρο, αρχής της αναλογικότητας, δηλαδή του τρίπτυχου του θεσμικού σκοπού, του κατάλληλου μέτρου και κυρίως της ηπιότερης εναλλακτικής αυτού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η απόφαση 258/2018 της ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας περί αντισυνταγματικότητας της περικοπής των συντάξεων των ενστόλων βάσει των 4093/2012 και 4307/2014 (Συμβούλιο της Επικρατείας, 2018). Σε κάθε περίπτωση η προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων άπτεται της γενικότερης κατάστασης της οικονομίας και όχι μονοσήμαντα της στενής οπτικής των δημοσιονομικών. Είναι μια πολιτική απόφαση και αυτή, η οποία διατρέχει ένα αφετηριακό ζήτημα και δίλλημα πολιτικής, το οποίο ανάγεται στο δίπολο ανταγωνιστικότητα ή κοινωνική συνοχή, όπως αναλύθηκε προηγουμένως. Απάντηση σε αυτό πρέπει να δοθεί πρώτιστα σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ειδικότερα σε επίπεδο Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Στο ελληνικό Σύνταγμα προβλέπονται σειρά κοινωνικών δικαιωμάτων, τα οποία έχουν γίνει αντικείμενο ζοηρής αντιπαράθεσης κυρίως στην πολιτική συζήτηση. Συνήθως στη θεωρία τα κοινωνικά δικαιώματα διακρίνονται σε οικογενειακά, σε δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης, σε οικονομικά και σε πολιτιστικά. Ειδικότερα στο Άρθρο 22 προβλέπεται ότι «η εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος» – αν και κάποιοι αμφισβητούν την έννοια της εργασίας ως δικαίωμα –, ενώ στο Άρθρο 23 το δικαίωμα στην απεργία και τον συνδικαλισμό, στο Άρθρο 5 η ίδρυση συνεταιρισμών και η έννοια της οικονομικής ελευθερίας, ενώ στο Άρθρο 106 η έννοια του κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία για λόγους δημοσίου συμφέροντος, στο Άρθρο 16 η δωρεάν παιδεία και η κρατική μέριμνα για τον αθλητισμό και στο Άρθρο 24 η προστασία του περιβάλλοντος. Επιπρόσθετα στο Άρθρο 21 προβλέπεται και η υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για το δικαίωμα της Υγείας (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2008).

3.4.1 Η τρέχουσα θεώρηση των κοινωνικών δικαιωμάτων

Όπως έγινε προφανές από τα παραπάνω, τα κοινωνικά δικαιώματα δεν απολαμβάνουν της ίδιας προστασίας όπως τα ατομικά δικαιώματα. Το ελληνικό Σύνταγμα κατ' ακριβολογία δεν προβλέπει απευθείας δικαιώματα αλλά, όπως περιγράφηκε ήδη, προβλέπει την υποχρέωση του Κράτους να μεριμνά για συγκεκριμένους τομείς. Άρα υπό μια ευρύτερη οπτική μπορεί το Κράτος όποτε αυτό κρίνει σκόπιμο να περιορίζει, όχι να παραβιάζει, την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Τόσο η έννοια του δημοσίου συμφέροντος όσο και το ζήτημα των φορέων των κοινωνικών δικαιωμάτων επιδέχονται διασαφήσεις, διότι είναι γενικά αόριστες. Το δημόσιο συμφέρον, για το οποίο το Σύνταγμα είναι εξαιρετικά φειδωλό, συμπεριλαμβάνει και το συμφέρον των Μη-Πολιτών που διαβιούν σε ευρωπαϊκό ή ελληνικό έδαφος. Μόνο όσοι άνθρωποι έχουν την όποια ιθαγένεια μπορούν να θεωρηθούν συμπεριλήψιμοι και επηρεάζουν το δημόσιο συμφέρον ή μήπως γίνεται λόγος για γενικό συμφέρον ή ακόμη και για ειδικό συμφέρον; Το ζήτημα παραμένει ακανθώδες και οι προσεγγίσεις σε αυτό ποικίλες (Βενιζέλος, 1990, σελ. 45).

Η προσέγγιση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου όπως αναφέρθηκε ήδη έχει τη βάση της στην ίδια την ευρωπαϊκή ιστορία. Από τον Νόμο των Φτωχών του Ηνωμένου Βασιλείου, τις ρυθμίσεις του Μπίσμαρκ και το ελλειμματικό κοινωνικό κράτος του 19^{ου} αιώνα, μέχρι τη «χρυσή εποχή» της μεταπολεμικής σοσιαλδημοκρατικής Ευρώπης, οι αγώνες για το κοινωνικό κράτος ήταν συνάρτηση της εκάστοτε εποχής. Μετά την πολεμική σύρραξη του Β'

Παγκοσμίου Πολέμου η ανάγκη προστασίας του ευάλωτου πληθυσμού που αυτός παρήγαγε, όπως οι χήρες, τα ορφανά και οι ανάπηροι, ήταν δεδομένη και αδήριτη. Παράλληλα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οι γυναίκες είχαν μπει στην παραγωγή, όσο ο αντρικός πληθυσμός έλειπε στο μέτωπο. Η συνεχής διόγκωση του κόστους και η καλλιέργεια μιας κουλτούρας εφισυχασμού στο κράτος/εργοδότη/πάροχο/διανομέα, το λεγόμενο κράτος-γκουβερνάντα, οδηγεί στο αίτημα για αποκλιμάκωση του κοινωνικού κράτους. Ταυτόχρονα οι αναλογίες εργαζόμενων/συνταξιούχων ανατρέπονται, διότι η πολύ καλή αναλογία των δεκαετιών του 1950-1960 όπου οι νεκροί του πολέμου δεν επιβάρυναν το συνταξιοδοτικό, ανατρέπονται δραματικά την κρίσιμη δεκαετία του 1970. Το ταυτόχρονο σοκ προσφοράς, το αναπόδραστο της κοινωνίας των 2/3 που επιβάλλουν ιδεολογικά οι μονεταριστές και οι σύστοιχες ιδεολογίες, το άνοιγμα της Κίνας στον κόσμο από τον Τενγκ Ξιάο Πίνγκ, η πτώση του Τείχους και η αλλαγή της ισορροπίας πολιτικής/οικονομίας, επηρεάζει το κοινωνικό κράτος ή ορθότερα το κράτος-πρόνοιας ως πληρέστερου ρυθμιστικού και κανονιστικού όρου. Υπό αυτό το πρίσμα καθιερώνεται πλέον ο προνοιακός πλουραλισμός, στον οποίο επιδιώκεται ο συγκερασμός της κρατικής παρουσίας και των ιδιωτικών πιέσεων, οπτική που προσπάθησαν να εφαρμόσουν οι Μπλέρ, Σρέντερ αλλά και ο Κλίντον, δεχόμενοι την οξεία κριτική όσων τους κατηγορούσαν για φαρισαϊσμό.

Το κράτος-πρόνοιας σε αυτή τη διαδρομή αποκρυστάλλωσε διάφορες οπτικές, ενώ μείγματα αυτών έχουν εφαρμοστεί στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Κυριότερα είναι το αγγλοσαξονικό με βασικά κριτήρια την ανάγκη του Πολίτη και το εισόδημά του, το ηπειρωτικό όπου βασικό κριτήριο είναι η κοινωνική τάξη και ο ασφαλιστικός δεσμός μεταξύ Πολίτη-Κράτους και το σκανδιναβικό μοντέλο όπου βασικό κριτήριο είναι η λεγόμενη κοινωνική ιθαγένεια, η οπτική δηλαδή της ανταπόδοσης και συμπερίληψης όλων όσοι βιοπορίζονται εντός των συνόρων του Κράτους. Αυτή είναι η περίφημη ταξινόμηση κατά Έσπινγκ-Άντερσεν, ταξινόμηση η οποία συμπληρώθηκε από τον Φερρέρα στα μέσα της δεκαετίας του 1990, με την προσθήκη του νοτιοευρωπαϊκού μοντέλου όπου και άλλοι εξωθεσμικοί παράγοντες επιδρούν, για παράδειγμα η εκκλησία ή η οικογένεια (Κατρούγκαλος, 1998).

Στο αγγλοσαξονικό μοντέλο το ενδιαφέρον εστιάζεται στα πιο αδύναμα μέλη του κοινωνικού ιστού κατά Ρόλς (Rawls, 1971), ενώ η δαπάνη καλύπτεται από τη φορολογία. Παράλληλα το Κράτος παραμένει ελάχιστα παρεμβατικό στη διαχείριση του εργατικού δυναμικού και προσπαθεί να ενισχύσει την προνοιακή του συνιστώσα, για να αντιμετωπίσει τα απότοκα της απορρύθμισης της αγοράς εργασίας. Στο ηπειρωτικό μοντέλο η παροχή είναι σε χρήμα, σε αυτούς όμως που έχουν εισφέρει και φέρουν συγκεκριμένες ιδιότητες. Το «μηδέ

εργαζόμενος, μηδέ εσθιέτω» του Αποστόλου Παύλου, υπάρχει εδώ στην προτεσταντική-μπισμαρκική εκδοχή με στόχο την προστασία και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Η στοχευμένη κοινωνική πολιτική των σκανδιναβικών συστημάτων στηρίζεται στην υψηλή φορολόγηση, ενώ συναντά πάγια την αντίσταση των νεοφιλελεύθερων και νεοδεξιών προϋδεάσεων περί αναδιανεμητικής κλοπής (Nozick, 1974).

Αναμφίβολα η κατάρρευση της Λίμαν-Μπράδερς έφερε στο προσκήνιο τις όποιες διαρθρωτικές αδυναμίες του ευρωπαϊκού κράτους-πρόνοιας και του δικαϊκού πλαισίου του κοινωνικού κράτους. Η σαφής εστίαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο οικονομικό σκέλος της κρίσης αλλά και η απαξίωση των κοινωνικών παραμέτρων, το δημογραφικό και η ελλιπής προσαρμογή στη γήρανση του πληθυσμού, η παγκοσμιοποίηση και η συνεχής πάλη για τη μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας κάτω από αυτό της τεχνολογίας, δοκίμασαν τις ανοχές της ευρωπαϊκής συνοχής την επαύριο της κρίσης.

Εξίσου σημαντικό ρόλο σε αυτή τη δοκιμασία συνοχής παίζει σταθερά τα τελευταία χρόνια και το ζήτημα των πληθυσμιακών ροών. Οι εκλογικές επιπτώσεις και η άνοδος των λαϊκιστικών ευρωσκεπτικιστικών πολιτικών κομμάτων είναι κοινός τόπος στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ένωσης, ενώ έχει ήδη εγκατασταθεί μια βαθιά διαιρετική τομή, η οποία θέτει εν αμφιβόλω ακόμη και την ύπαρξη της ίδιας της Ένωσης.

Υπό αυτές τις συνθήκες επανέρχονται στο προσκήνιο και άλλου είδους προσεγγίσεις αναφορικά με το κράτος-πρόνοιας. Οι προσεγγίσεις αυτές έχουν έντονα φιλοσοφικό αλλά και κοινωνιολογικό υπόβαθρο δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στην ιστορική παρακαταθήκη, στην ανάγκη ανάσχεσης της συνεχούς υποχώρησης του κοινωνικού κράτους και της περαιτέρω φαλκίδευσης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, μακριά από την κυρίαρχη αντίληψη «προστασία σε όποιον τη χρειάζεται, επαναπατρισμός των υπολοίπων». Οι προσεγγίσεις αυτές εστιάζουν κυρίως στα κοινωνικά δικαιώματα και την έννοια της συμπερίληψης.

Μια ενδελεχέστερη περιγραφή της έννοιας μπορεί να γίνει με αναφορά στην ανάγκη συνδιαμόρφωσης του νομικού πλαισίου του κέντρου βιοπορισμού κάθε ανθρώπου και όχι μόνο τον Πολίτη, ώστε να μην έχουμε σύγχρονους μέτοικους ή κατά το ξενόγλωσσο όρο «denizens», ο οποίος αναφέρεται κατ' ακριβολογία στους ανιθαγενείς (Agamben, 1996). Ο συγκεκριμένος συγγραφέας προτείνει τη θεωρητική έννοια της εξωεδαφικότητας, την αποδέσμευση δηλαδή από το νεωτερικό τρίπτυχο έδαφος-έθνος-κράτος, από το δίκαιο του εδάφους και του αίματος. Οι κοινωνίες θα μπορούσαν να συνυπάρχουν σε ένα πλαίσιο ετεροδικίας, χωρίς την ιθαγένεια να στέκει ανάμεσα σε αυτούς και στο έδαφος. Η βάση αυτής

της θεώρησης ίσως βρίσκεται σε προσεγγίσεις που έχουν γίνει τον περασμένο αιώνα από διανοητές όπως η Άρεντ. Η θεωρία της περί «μεταδικαίωματος», περί του δικαιώματος δηλαδή όλων των ανθρώπων να έχουν δικαιώματα, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη λογική της φαλκίδευσης μέχρι της ουσιαστικής απαλοιφής του πυρήνα του κοινωνικού δικαιώματος (Arendt, 1985 σελ. 296). Η ίδια θεωρεί τους ανθρώπους των πληθυσμιακών ροών ως πρωτοπόρους του λαού τους, ως τους σκαπανείς του κοινού μέλλοντός τους. Πράγματι, οι άνθρωποι αυτοί αντιμετωπίζονται από τις τρέχουσες προσεγγίσεις ως ανιθαγενείς, ενώ ουσιαστικά αποτελούν τους Πολίτες του Κόσμου, σε μια διαλεκτική αναστροφή του όρου “Weltlosigkeit”, ο οποίος περιγράφει ακριβώς την απώλεια του κόσμου, όπως η ίδια αναφέρει (Frank, 2001 σελ. 146).

Οι δύο προαναφερθέντες συγγραφείς έχουν προσεγγίσει το θέμα στη βάση που μόλις αναφέρθηκε, με την αρεντική προσέγγιση να αρχίζει τη δεκαετία του 1940 στο γνωστό κείμενο «Εμείς οι πρόσφυγες». Η έννοια της απώλειας της οικείας καθημερινότητας, της γλώσσας, του επαγγέλματος, του κοινωνικού συνανήκειν και του ευπορισμού ήταν απολύτως τροχιοδεικτική στους Εβραίους εκείνης της εποχής. Τα χαρακτηριστικά αυτά επαναλαμβάνονται σε αντίστοιχους πληθυσμούς από τότε και οι επόμενες αναλύσεις, ουσιαστικά ανάγονται σε αυτό το κείμενο (Arendt, Traverso, 1996). Οι άνθρωποι αυτοί εύκολα αντιμετωπίζονται ως ξένοι από τη χώρα υποδοχής και ως «εμικρέδες» από τη χώρα προέλευσης, την πατρίδα τους δηλαδή. Έτσι, απολείπουν οι στέρεες πατρογονικές αναφορές και αβίαστα έρχεται η αντίληψη της απώλειας του κόσμου, της αντίστροφης έννοιας του συνανήκειν. Είναι η στιγμή που έρχεται η ανάγκη, όχι η αναγκαιότητα, της προσαρμογής και της αφομοίωσης ως επίδειξη της ευφυΐας του homo sapiens. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Άρεντ «...είναι αυτός ο ιδανικός μετανάστης που πάντα, και σε κάθε χώρα όπου τον οδηγεί η τρομερή του μοίρα, αμέσως βλέπει και αγαπά τα ντόπια βουνά...» (Arendt, 1996, σελ. 29). Και είναι ίσως αυτή η νοοτροπία που καθιστά τις κοινωνίες υποδοχής τόσο λίγο ανεκτικές και το νομικό πλαίσιο τόσο αργά προσαρμοζόμενο. Είναι γεγονός, σύμφωνα πάντα με τη συγγραφέα, ότι ο ίδιος ο νόμος μέσω των διαβατηρίων, των πιστοποιητικών γέννησης, των αδειών εργασίας, των φορολογικών εγγράφων χτίζει τις κοινωνικές διακρίσεις και την απώλεια του κόσμου. Όσοι προσπάθησαν να υπερβούν το πλαίσιο, πλήρωσαν ένα βαρύτατο τίμημα, πλήρωσαν δηλαδή το ότι «διακινδύνευσαν τις λιγοστές ευκαιρίες που ακόμη και οι προγραμμαμένοι έχουν σε έναν χαώδη κόσμο», απώλεσαν με λίγα λόγια το μεταδικαίωμα (Arendt, 1985 και 1996).

Περισσότερα από πενήντα χρόνια αργότερα ο Αγκάμπεν, τοποθετεί μετά την πτώση του Τείχους την αρεντική προσέγγιση σε ένα όμοιο, αλλά επίκαιρο για την εποχή επίπεδο. Η διάβρωση του έθνους-κράτους της ύστερης νεωτερικότητας διασώζεται στην ουσία, κατά τον συγγραφέα, από τη συγκρότηση του πρόσφυγα. Η Πολιτική Επιστήμη και η Κοινωνιολογία έρχονται αντιμέτωπες με την πρόκληση που αυτός προκαλεί, της συνύπαρξης δηλαδή σε μη-έδαφος. Η ιθαγένεια, ως ο νομικός δεσμός μεταξύ Κράτους-Πολίτη, είχε ήδη δεχθεί τις πρώτες αμφισβητήσεις στις αρχές του 20ου αιώνα, με τη δυνατότητα αποπολιτογράφησης και στέρησης ιθαγένειας για συγκεκριμένους λόγους να λαμβάνει χώρα σε Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία και Αυστρία. Η Γερμανία πέρασε αργότερα στο άκρο να διαχωρίζει τους πολίτες της σε πλήρεις και σε αυτούς χωρίς πολιτικά δικαιώματα. (Agamben, 1996). Παρόλα αυτά, τα νεωτερικά δικαϊκά συστήματα δεν μπορούσαν και δεν μπορούν να περιγράψουν την ιθαγένεια με άλλους όρους, πέραν του δικαίου εδάφους και του δικαίου αίματος, αδυνατώντας να συμπεριλάβουν αυτούς που είχαν απολέσει τα πάντα, παρά μόνο την ανθρώπινη παράμετρό τους. Και αυτό επειδή δεν είναι νοητό το νομικό καθεστώς του «ανθρώπου καθ' αυτόν» για τη νεωτερικότητα, είναι νοητή μόνο η έννοια. Ο πρόσφυγας είναι πάντα μια προσωρινή κατάσταση που οδηγεί είτε στον επαναπατρισμό είτε στην πολιτογράφηση, συνεχώς και συνεπώς με κάποια παράμετρο του τρίπτυχου έδαφος-έθνος-κράτος. Το έθνος-κράτος θέτει την επικυριαρχία του είτε στον τοκετό –ετυμολογικά πατρίον σημαίνει γέννηση–, είτε στη διαβίωση επί εδάφους. Ειδικότερα όμως η τελευταία αμφισβητείται πολλαπλώς από τη δυναμικότητα της ύστερης νεωτερικότητας, όπου οι άνθρωποι ταξιδεύουν, διαβιούν επί μακρόν σε άλλον τόπο αποκτώντας δεσμούς και βιώνουν πολλές φορές το αρεντικό αδιέξοδο του ξένου τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα προέλευσης. Ταυτόχρονα η αφομοίωση με νομικές στρεβλώσεις συνήθως οδηγεί σε εντάσεις, ρατσισμό και κοινωνικό αποκλεισμό (Agamben, 1996).

Ωστόσο, η απόσπαση από το έδαφος δεν μπορεί να γίνει με νομικές στρεβλώσεις, πιθανώς δεν μπορεί να γίνει υπό το ίδιο νομικό πλαίσιο, όπως μας δείχνει η πρόταση της Δικαιοδικής/Διζωνικής Ομοσπονδίας που συζητείται στην Κύπρο. Ο χώρος δεν μπορεί πλέον να θεωρείται ως ένα άθροισμα χρωματιστών εμβადών σε κάποιο χάρτη μιας κρατικής υπηρεσίας, αλλά οφείλει ίσως να θεωρείται ως μη έχων εσωτερικό ή εξωτερικό όριο. Η έννοια αυτή περιγράφεται ως α-εδαφικότητα ή εξωεδαφικότητα και μπορεί μόνο να εφαρμοστεί με τη λογική της αμοιβαίας ετεροδικείας, της ιδιαίτερης δηλαδή νομικής μεταχείρισης σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας προέλευσης αν και σε ξένο έδαφος (Agamben, 1996). Με άλλα λόγια, ζει κανείς στην ίδια γεωγραφική συντεταγμένη χωρίς σύνορα ανάμεσα

στους ανθρώπους και με διαφορετικά νομικά καθεστώτα να ρυθμίζουν τα επιμέρους. Πληθώρα ρυθμιστικών αγκυλώσεων θα έκανε την εμφάνισή της σε όποια προσπάθεια πρακτικής εφαρμογής, εντούτοις η εννοιολογική και ερμηνευτική ισχύς της προσέγγισης παραμένει, ενώ γνωρίζουμε ιστορικά ότι οι περισσότεροι διανοητές που εξέφρασαν δόγματα πριν τις εποχές τους θεωρήθηκαν ανεδαφικοί.

Ακριβώς όμως επειδή δε χάνουν αυτήν την ισχύ, αν και παραμένουν σε θεωρητικό επίπεδο, παρακολουθούν τη λήψη των αποφάσεων βάσει των κριτηρίων που αναφέρθηκαν προωτέρα. Υπό το πρίσμα αυτών των κριτηρίων της κυρίαρχης ιδεολογίας η εννοιολογική αποτύπωση της συγκρότησης του ατόμου των πληθυσμιακών ροών αντικατοπτρίζει την ευρωπαϊκή σκέψη της τρέχουσας συγκυρίας, όπως αυτή έχει παγιωθεί μέσα από τις δράσεις της Ένωσης την περίοδο μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997. Αναπόφευκτα και η ελληνική έννομη τάξη έχει επηρεαστεί στην οπτική της από τις σύστοιχες ρυθμίσεις του ενωσιακού παράγωγου δικαίου. Ακολουθώντας αυτή τη ροή, τα επόμενα υποκεφάλαια εξετάζουν τις σύμπλοκες έννοιες των πληθυσμιακών ροών και ανατρέχουν στην ευρωπαϊκή και ελληνική συσχέτιση του κράτους-πρόνοιας με αυτές.

3.5 Εννοιολογικός προσδιορισμός των πληθυσμιακών ροών

Αναμφίβολα, ο προσδιορισμός της έννοιας των πληθυσμιακών ροών είναι ένα πολύπλοκο ζήτημα. Τόσο η έννοια ως ορισμός όσο και η νοηματοδότηση έχουν να κάνουν με κοινωνιολογικές και ιστορικές παραμέτρους. Στην πορεία των αιώνων οι άνθρωποι μετακινούνταν συνεχώς αναζητώντας τροφή ή εργασία, ειδικότερα τους τελευταίους αιώνες. Η πρακτική της μετανάστευσης ήταν και θα είναι αυτονόητη για τον άνθρωπο όσο και η έννοια της επιβίωσης. Παρόλα αυτά, εντός της δυτικοευρωπαϊκής κουλτούρας περί του ζητήματος δεν υπάρχει νομική, κανονιστική ή απλά εννοιολογική σύμπνοια.

Ο Τσαούσης το 1996 όρισε ως μετανάστευση τη μεταβολή του εδάφους εγκατάστασης, είτε αυτό γίνεται προσωρινά είτε μόνιμα (Τσαούσης, 1996). Όταν αυτό συμβαίνει σε μεγάλη κλίμακα και έχει μια συνέχεια ονομάζεται μεταναστευτική ροή, σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα. Άρα μπορεί να νοηματοδοτηθεί η μεταναστευτική ροή και ως το ισοζύγιο εισόδου-εξόδου από έναν πληθυσμό και όχι μόνο η είσοδος, όπως συνήθως γίνεται. Δε

γίνεται όμως σε πληθώρα ορισμών διευκρίνιση, για τους λόγους και τις συνθήκες υπό τις οποίες ο άνθρωπος αποφασίζει να μετέχει των μεταναστευτικών ροών.

Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση της Γενεύης στα 1951 αλλά και επακόλουθες ρυθμίσεις, ως πρόσφυγας νοείται το άτομο που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο διαμονής του λόγω δίωξης με βάση πολιτικές, εθνοτικές, θρησκευτικές, φυλετικές ή και ευρύτερα κοινωνικές παραμέτρους όπως π.χ. η έμφυλη παράμετρος (Υπατη Αρμοστεία, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 2005). Επιπρόσθετα αναγνωρίζεται και η επιθυμία του ατόμου να μην επιστρέψει ξανά σε αυτό το Κράτος (Υπατη Αρμοστεία, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 2017).

Τουναντίον ο ίδιος ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών στη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα των Μεταναστών διευκρινίζει ότι, ως μετανάστης μπορεί να εννοηθεί το άτομο που λαμβάνει την απόφαση μετεγκατάστασης λόγω προσωπικής ευκολίας χωρίς εξωτερική αναγκαιότητα (Υπατη Αρμοστεία, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 1990).

Αυτή ακριβώς η διαφοροποίηση είναι που διαχωρίζει τον εννοιολογικό προσδιορισμό μετανάστη-πρόσφυγα. Εντούτοις υπάρχει εδώ η δικαιολογημένη αιτίαση, ότι είναι εν τοις πράγμασι δύσκολο, να ορίσει κάποιος με αντικειμενικά κριτήρια τι καθιστά αναγκαιότητα – και μάλιστα με επιτακτικό χαρακτήρα – και τι όχι. Παρ' όλα αυτά η επιλογή αποτελεί για την περίπτωση του μετανάστη αδιαμφισβήτητο γεγονός. Η επιλογή μπορεί να μην είναι αποτέλεσμα απολύτως ελεύθερης βούλησης, όπως για παράδειγμα η πάντα επίκαιρη πραγματικότητα της οικονομικής εξαθλίωσης. Όπως προαναφέρθηκε αυτή αποσιλώνει ευθέως το ατομικό δικαίωμα της αξιοπρέπειας και δεν αφήνει ουσιαστικό περιθώριο επιλογής, καθιστώντας την επιλογή επιτακτική και αυτόν τον πληθυσμό οιονεί προσφυγικό.

Με βάση τις παραπάνω εννοιολογήσεις υπάρχει και η λεγόμενη μικτή μεταναστευτική ροή, στην οποία περιλαμβάνονται μετανάστες και πρόσφυγες. Ο ίδιος όρος απαντάται συχνά και με τη μορφή των πληθυσμιακών ροών, η οποία και επιχειρεί να συνοψίσει την πολυποικιλότητα που ενυπάρχει σε αυτούς τους πληθυσμούς. Πράγματι, τόσο σε νομικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο οι έννοιες αλληλεπικαλύπτονται και διαφοροποιούνται αρκετά ανάμεσα στα Κράτη ακόμη και διεθνών οργανισμών όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι προσπάθειες σύγκλισης, ευρωπαϊοποίησης, εναρμόνισης, ενοποίησης και εν τέλει κοινής διαχείρισης είναι συνεχείς στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς αυτό να έχει καταστεί ακόμη δυνατό, παρότι ευκαταίο.

Επιχειρώντας έναν διαχωρισμό εννοιών, κρίνεται σκόπιμο να γίνει αρχή από την προφανή διάκριση ανάμεσα σε νόμιμους και παράτυπους μετανάστες. Ειδικότερα στην ελληνική έννομη τάξη η διάκριση αυτή λαμβάνει ειδικότερους χαρακτηρισμούς όπως για παράδειγμα ο όρος «αλλοδαπός», ο οποίος κατά κόρον χρησιμοποιείται ως προδηλωτικός της ιθαγένειας τρίτης χώρας, η οποία όμως συνήθως δεν αφορά της Ευρωπαϊκή Ένωση, αν και δεν υπάρχει ευρωπαϊκή ιθαγένεια ως νομική υπόσταση. Έτσι ως νόμιμοι μετανάστες ή μετανάστες με νομιμοποιητικά έγγραφα είναι αυτοί που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα με άδεια παραμονής και εργασίας. Αντίστοιχα οι μετανάστες χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, οι παράτυποι ή παράνομοι μετανάστες, είναι αυτοί που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα χωρίς άδεια παραμονής και εργασίας. Αναγνωρισμένα νόμιμη παραμονή στην Ελλάδα έχουν οι αιτούντες άσυλο και τα από αυτούς εξαρτώμενα μέλη. Αίτηση μπορούν να υποβάλλουν πρόσωπα με ιθαγένεια τρίτης χώρας ή ανιθαγενείς κατά δήλωσή τους. Όπως ήδη περιγράφηκε, ο όρος αυτός χρησιμοποιείται από την Κοινωνιολογία, ενώ όπως επίσης περιγράφηκε στη νομική επιστήμη και ειδικότερα ενώπιον των κανονιστικών αρχών, η ανιθαγένεια μπορεί να δημιουργείται εκ των πραγμάτων όταν το πρόσωπο δεν επιθυμεί να δηλώσει ή να επιβεβαιώσει την πραγματική του ιθαγένεια λόγω φόβου δίωξης. Σπανιότερα υπάρχει και η περίπτωση της εκ του νόμου ανιθαγένειας, όταν δεν υπάρχει επισήμως αναγνωρισμένο Κράτος, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση των Κούρδων ή των Παλαιστινίων. Εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις, οι αιτούντες άσυλο δικαιούνται να παραμείνουν στην Ελλάδα μέχρι να ληφθεί οριστική απόφαση (Προεδρικό Διάταγμα 220/2007).

Συμπερασματικά ο όρος των πληθυσμιακών ροών συμπεριλαμβάνει σε καθαρά θεωρητικό επίπεδο όλες τις παραπάνω κατηγορίες προσώπων. Στην πράξη βεβαίως η κατάσταση είναι ιδιαίτερα περιπλεγμένη, διότι η δυσκολία διακρίβωσης της προσφυγικής ιδιότητας, το μέγεθος των εισροών σε καθημερινή βάση στο έδαφος της Ελλάδας και η έλλειψη πραγματικής σύγκλισης και εναρμόνισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθιστούν την προοπτική ακριβούς ταξινόμησης αδύνατη (Υπατη Αρμοστεία, Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, 2012). Η διαφορά αυτή ανάμεσα στις πρακτικές των ενωσιακών και των εθνικών οργάνων των κρατών-μελών έχει οδηγήσει, σε συνδυασμό με τις διαφορετικές πολιτικές επιδιώξεις και τη διαφορετική ιστορικότητα, στην προαναφερομένη διαιρετική τομή. Η ιστορικότητα αυτή μπορεί να αναλυθεί τόσο από την ενωσιακή διαδρομή, όσο και από την, χρήσιμη στο πλαίσιο της παρούσης διατριβής, ελληνική διαδρομή.

3.6 Η αντιμετώπιση των πληθυσμιακών ροών στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ένας από τους βασικούς στόχους του Μονέ, του Σουμάν και των άλλων εμπνευστών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αργότερα το 1957 στη Ρώμη και των διαδοχικών μορφών που ακολούθησαν, ήταν η αποφυγή μιας νέας πολεμικής σύρραξης μεταξύ των ευρωπαϊκών Κρατών αλλά και η ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Στην πορεία η ανάκαμψη σχηματοποιήθηκε ως Ενιαία Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών, ως Κοινό Εξωτερικό Δασμολόγιο, ως Κοινή Αγορά και ως πιθανώς μελλοντική ενοποιημένη οικονομία στα βήματα κατά Μπαλάσα (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017).

Μεταξύ των τεσσάρων βασικών ελευθεριών της Ένωσης είναι και η ελεύθερη διακίνηση πρόσωπων. Η υπογραφή της Συνθήκης του Σένγκεν το 1985 οριοθέτησε την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, ενώ η στόχευση των δώδεκα κρατών-μελών της εποχής ήταν η δημιουργία της Κοινής Αγοράς με τις υπόλοιπες τρεις ελευθερίες: κεφάλαια, αγαθά και υπηρεσίες, κάτι που προετοιμάστηκε στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη το 1986 και υλοποιήθηκε μέχρι το 1992 (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017).

Ο εξωτερικός έλεγχος πλέον αποτελούσε αρμοδιότητα των κρατών-μελών, κάτι που είχε ήδη διαφανεί ως σημαντικό με την πρώτη ουσιαστικά δοκιμασία του νέου μοντέλου, μετά δηλαδή την πτώση του Τείχους του Βερολίνου. Τότε διαγνώστηκε εντονότερα από ποτέ η ανάγκη για τον καθορισμό μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Μεταναστευτικής Πολιτικής, μιας πορείας που είναι ακόμη σε εξέλιξη κατά το κοινοτικό κεκτημένο, όπου τίποτα δε ρυθμίζεται τελειωτικά αλλά όλα τα ζητήματα βρίσκονται συνεχώς υπό τη βάση της διαπραγμάτευσης σε ένα μοντέλο πολυεπίπεδης διακυβέρνησης.

Ως επόμενο βήμα μπορεί να θεωρηθεί η Συνθήκη του Μάαστριχτ σε ισχύ από το 1993, η οποία προέβλεπε την αρμοδιότητα της Κοινότητας να αναλάβει δράση, ώστε να ελεγχθούν οι πληθυσμιακές ροές, παρέχοντας στους Πολίτες των κρατών-μελών υψηλό επίπεδο ασφάλειας. Στην κατεύθυνση αυτή προσέφερε ελαστική πολιτική χορήγησης βίζας στις χώρες που δεχόντουσαν την επανεισδοχή παράτυπων μεταναστών στο έδαφός τους, χρηματοδότηση στις γειτονικές χώρες ώστε να βελτιώσουν τα συστήματα παροχής ασύλου και εν γένει διαχείρισης της μετανάστευσης, αλλά επίσης και στήριξη στις χώρες που γεννούσαν τις πληθυσμιακές ροές, ώστε αυτές να περιοριστούν (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018).

Είναι προφανές ότι μέχρι το 1997 και τη Συνθήκη του Άμστερνταμ η πολιτική της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας αποσκοπούσε στη φύλαξη των συνόρων, διότι το ζήτημα των πληθυσμιακών ροών ήταν κατ' εξοχήν ζήτημα ασφάλειας σύμφωνα με την κυρίαρχη τότε θεώρηση. Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ και τη σαφή στοχοθέτηση των οικονομικών στόχων της Κοινότητας ως πρώτου πυλώνα της κυοφορούμενης Ένωσης, ενσωματώθηκαν κάποια ζητήματα υψηλής πολιτικής σε αυτόν, μεταξύ των οποίων και η διαχείριση των πληθυσμιακών ροών (Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 1997). Χαρακτηριστική είναι η ενσωμάτωση της θεματικής του Σένγκεν στο νομικό πλαίσιο της Κοινότητας με αποτέλεσμα την ενδυνάμωσή του.

Το 1999 τίθεται σε ισχύ η Σύμβαση του Δουβλίνου, η οποία είχε ήδη περιγραφεί από το 1990, ενώ δρομολογείται το πρώτο 5ετές (2000-2004) πρόγραμμα για τη μετανάστευση μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε. Η Σύμβαση του Δουβλίνου, γνωστή και ως Δουβλίνο Ι, προέβλεπε την αποφυγή του λεγόμενου “asylum shopping” όπου τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών θα απολάμβαναν της προστασίας της Κοινότητας εντός της ζώνης Σένγκεν, χωρίς όμως να είναι σε θέση να επιλέξουν το κράτος-μέλος το οποίο θα τους αποδεχόταν τελικά. Η σύμβαση αυτή δεν ενσωματώθηκε στο κοινοτικό κεκτημένο, καθώς είχε τεχνικές ελλείψεις. Αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό Δουβλίνο ΙΙ, όπως περιγράφηκε και αναλύεται στην επόμενη παράγραφο. Αντίστοιχα μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε και για διάστημα πέντε ετών, αποφασίστηκε να ενισχυθεί η ουσιαστική ενσωμάτωση των προσώπων αυτών στο κοινωνικό ιστό, διότι οι οικονομίες των κρατών-μελών αναπτύσσονταν και η Ευρωζώνη είχε τεθεί σε εφαρμογή ήδη σε δώδεκα κράτη-μέλη το 2002. Υπήρξε το πρόπλασμα για τη θέσπιση κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου, ενώ έντονες ήταν οι πιέσεις για παραχώρηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, συγκρίσιμων με εκείνα που έχουν οι Πολίτες των κρατών-μελών.

Εν τω μεταξύ χτιζόταν ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος όπως περιγράφηκε αποτελεί πλέον πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Στο πλαίσιο της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας ο Χάρτης κατείχε συμβουλευτική θέση, περιγράφοντας κυρίως ατομικά και πολιτικά δικαιώματα όπως και σήμερα. Στην ίδια χρονική περίοδο (2003) υπογράφεται ο Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙ με έμφαση στην αρχή επανενοποίησης των οικογενειών και κυρίως με την εισαγωγή της υπευθυνότητας του κράτους-μέλους εισδοχής για την πορεία εκάστου προσώπου των πληθυσμιακών ροών (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011). Ο νέος κανονισμός προέβλεπε πλήρη πληροφόρηση των αιτούντων άσυλο με κατοχύρωση του δικαιώματος για προσωπική συνέντευξη, ενώ η

περίοδος κράτησης ορίστηκε στους τρεις μήνες. Ωστόσο η εφαρμογή του κανονισμού συνάντησε τεχνικές δυσχέρειες, καθώς δεν είχε προβλεφθεί η περίπτωση των πληθυσμιακών ροών που υπερκερνούν τις δυνατότητες του εκάστοτε κράτους-μέλους. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα μέλη όπως η Ελλάδα να δυσκολεύονται στην εφαρμογή και όπως έχει ήδη αναφερθεί η Ελλάδα έχει καταδικαστεί για αυτό (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου, 2011). Αυτή η καταδίκη οδήγησε ουσιαστικά στην αναστολή εφαρμογής του κανονισμού, οποίος αντικαταστάθηκε από τον 604/2013, γνωστότερο ως Δουβλίνο III το 2014 (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2013), με τον οποίο θεωρητικά ρυθμιστήκαν όλες οι δυσχέρειες.

Γυρνώντας πίσω στο 2005 οπότε και έληξε το πενταετές πρόγραμμα του Τάμπερε, λαμβάνεται η απόφαση για το επόμενο πενταετές πρόγραμμα, αυτό της Χάγης για την περίοδο 2005-2009. Εδώ δόθηκε έμφαση στην αντιμετώπιση και διαχείριση της παράτυπης μετανάστευσης και της σχετιζόμενης τρομοκρατίας. Το 2005 ξεκινά τη δράση της η FRONTEX, ο γνωστός ευρωπαϊκός οργανισμός φύλαξης εξωτερικών συνόρων. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα έδωσε την έννοια της εξωτερικής διάστασης του ζητήματος των πληθυσμιακών ροών, με έμφαση μόνο στην παράτυπη μετανάστευση. Δεν προσδιόρισε επακριβώς τις πολιτικές ενίσχυσης των διαδικασιών διαχείρισης της νόμιμης μετανάστευσης και δεν πέτυχε να εμπνεύσει την ιδέα της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής με αύξηση των ευκαιριών για τα κράτη-μέλη (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2005). Η μετά-Χάγη πρόταση γνωστή και ως Πρόταση Frattini, στερούνταν εξειδίκευσης και δε λειτούργησε ως γέφυρα για το επόμενο πενταετές πρόγραμμα, αυτό δηλαδή της Στοκχόλμης.

Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης (2010-2014) είναι αυτό που ουσιαστικά εισήγαγε τη σύνδεση των πληθυσμιακών ροών με την έννοια της ανάπτυξης από την πλευρά της Ένωσης με τη νέα της μορφή μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας. Υπήρξε συντονισμένη προσπάθεια διασύνδεσης και συντονισμού της μεταναστευτικής πολιτικής με άλλες πολιτικές της Ένωσης, κυρίως με αυτήν της απασχόλησης αλλά και με αυτές του εμπορίου, της εκπαίδευσης και της Υγείας. Η Ένωση προσπάθησε να συνδέσει την ανάπτυξη και την έξοδο από την προαπειλούμενη ύφεση εκείνων των ετών με την ορθή διαχείριση των πληθυσμιακών ροών, πραγματοποιώντας μια έντονα προδραστική στρατηγική. Οι μακροπρόθεσμες πτυχές των πληθυσμιακών ροών τέθηκαν στο τραπέζι του διαλόγου και της πολυεπίπεδης διακυβερνητικής μεθόδου απόφασης, όπως συνηθίζεται στο ευρωπαϊκό κεκτημένο. Οι πτυχές αυτές είχαν να κάνουν με την αναγκαιότητα να περιληφθεί η μεταναστευτική πολιτική της Ένωσης στη μακροπρόθεσμη στρατηγική της εξωτερικής πολιτικής της και μάλιστα ως αναπόσπαστο τμήμα της. Είναι η πρώτη φορά που η αλληλεγγύη και η εταιρική σχέση σε

θέματα μετανάστευσης και ασύλου περιλήφθησαν και στο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο.

Επιπρόσθετα συστάθηκε για την επακόλουθη περίοδο 2014-2020 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης στον τομέα των Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Ένωσης. Το Ταμείο χρηματοδότησε το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου και Μετανάστευσης (Κ.Ε.Σ.Α.) ώστε να εξοπλιστεί με χαρακτηριστικά εργαλεία όπως το Eurodac, το οποίο συγκεντρώνει τα δακτυλικά αποτυπώματα των προσώπων που εντάσσονται στο Σύστημα. Δόθηκε έμφαση στο ακανθώδες ζήτημα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά τη διαδικασία της εφαρμογής του επαναπατρισμού των προσώπων που δεν έτυχαν παροχής ασύλου. Η προσπάθεια σύγκλισης των πολιτικών ανά κράτος-μέλος και η εναρμόνιση των νομοθεσιών ήταν και εδώ έκδηλα προφανής. Όσο η κατάσταση στη Μέση Ανατολή και την Αφρική επιδεινώνονταν, τόσο η Ένωση προσπαθούσε να αντιδράσει, αυξάνοντας τη χρηματοδότηση και επιλέγοντας συνεχώς και ένα πιο παρεμβατικό πλαίσιο. Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση το 2015 χρηματοδότησε με 60 εκατομμύρια Ευρώ τα κράτη-μέλη που είχαν άμεση ανάγκη στήριξης και που βρίσκονταν (και βρίσκονται) στην πρώτη γραμμή του ζητήματος. Τέθηκε σε εφαρμογή ένα προσωρινό πρόγραμμα μετεγκατάστασης ώστε να αντιμετωπίσει το εκρηκτικό πρόβλημα μετεγκατάστασης που δημιουργήθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2015. Με δύο αποφάσεις του Συμβουλίου το πρώτο και δεύτερο εξάμηνο του 2015 έγινε προσπάθεια μετακίνησης περισσότερων από 160.000 προσώπων των πληθυσμιακών ροών εντός των επομένων δύο ετών (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2015Α και 2015Β). Σε αυτόν τον αριθμό δεν περιλήφθησαν τα πρόσωπα της βάσης δεδομένων της Ύπατης Αρμοστείας, τα οποία ξεπερνούσαν τους 22.000 και είχαν μετακινηθεί το πρώτο εξάμηνο του 2015.

Κατέστη όμως εντωμεταξύ σαφές στους ευρωπαίους ηγέτες, ότι η εμπλοκή της Τουρκίας στη διαχείριση της κρίσης, ήταν εκ των ων ουκ άνευ. Τον Νοέμβριο του 2015 εγκρίθηκε ένα κοινό σχέδιο δράσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας, ενώ η Επιτροπή πρότεινε λίγες ημέρες αργότερα ένα συμπληρωματικό πλάνο, ώστε να είναι εφικτή η δίοδος μέσα από το τουρκικό έδαφος των ανθρώπων που έχουν πραγματική ανάγκη προστασίας, όπως περιγράφηκε ήδη. Η διαδικασία κινήθηκε γρήγορα για τα ενωσιακά ειωθότα και τη 18^η Μαρτίου του 2016 υπογράφεται η Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας, η οποία αν και βρίθει ασαφειών και τεχνικών αστοχιών, εντούτοις προσπαθεί και καταφέρνει, όπως θα φανεί στα αποτελέσματα της παρούσης διατριβής να τιθασει την κατάσταση, εστιάζοντας σε οκτώ σημεία τα οποία εμπεριέχουν και σημαντικά οφέλη για την Τουρκία. Αρχικά, όλοι οι νέοι

παράτυποι μετανάστες που καταφθάνουν στα ελληνικά νησιά επιστρέφονται στην Τουρκία. Ειδικότερα τα άτομα των οποίων η αίτηση ασύλου απορρίπτεται από τις ελληνικές αρχές και τα άτομα που δεν κάνουν αίτηση ασύλου επιστρέφονται αμελλητί στην Τουρκία, ενώ προτεραιότητα δίνεται στους πρόσφυγες που δεν προσπαθούν να μπου παράτυπα στο έδαφος της Ένωσης ή δεν έχουν κάνει κάτι παρόμοιο στο παρελθόν. Δευτερευόντως συμφωνήθηκε, ειδικά για τον συριακό πληθυσμό, να ισχύσει η πρακτική της προώθησης ίσου αριθμού Σύρων προσφύγων από την Τουρκία προς τη Βόρεια Ευρώπη με τον αριθμό των Σύρων που θα επιστρέφονται από την Ελλάδα στην Τουρκία. Επιπρόσθετα η Τουρκία δεσμεύτηκε να αναλάβει δράση ώστε να περιορίσει τις υπάρχουσες και να εμποδίσει τη δημιουργία νέων διόδων στη συνοριοακτογραμμή που ελέγχει. Για να γίνει αυτό η Τουρκία έλαβε χρηματοδότηση δισεκατομμυρίων Ευρώ, ενώ έλαβε και ανταλλάγματα όπως την κατάργηση της βίζας για τους υπηκόους της που ταξιδεύουν στη Ζώνη Σένγκεν. Είναι γεγονός πως η συγκεκριμένη συμφωνία παρά τις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν παραπάνω, ήταν επωφελής για την Ελλάδα και την Ένωση. Οι ροές περιορίστηκαν, τα Θεμελιώδη Δικαιώματα έτυχαν μεγαλύτερης προστασίας, ενώ η Τουρκία βρέθηκε κοντύτερα στην Ένωση, σε μια στιγμή που η οικονομία της παλινωδούσε. Δεδομένων των συνθηκών που διαμορφώθηκαν το 2018 στις σχέσεις Τουρκίας-Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής αλλά και με τους γείτονές της, η εγγύτητα της Ένωσης με την Τουρκία μόνο θετικά μπορεί να αποτιμηθεί (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

Τέλος, η συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 28/06/2018 ουσιαστικά κατέδειξε το αδιέξοδο που υπάρχει, αδιέξοδο το οποίο πιστοποιήθηκε ξανά στη συνάντηση του τελευταίο τρίμηνο του 2018 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2018Α και 2018Β). Η συνολική στρατηγική, όπως αρχικά είχε περιγραφεί στο άρθρο 79 της Σύμβασης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012), κινείται στο τρίπτυχο δίκαιης κατανομής των βαρών (burden sharing)/αποτελεσματικής διαχείρισης της συνοριοακτογραμμής/αντιμετώπισης του προβλήματος εν τη γενέσει του στις χώρες καταγωγής των πληθυσμιακών ροών μέσω χρηματοδότησης και φαίνεται να παραμένει στον πυρήνα της σκέψης των ευρωπαϊών ηγετών, όπως αποτυπώνεται στα αντίστοιχα συμπεράσματα των συναντήσεων. Σε κάθε περίπτωση η διαιρετική τομή που επικρατεί την τρέχουσα συγκυρία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πρέπει να λυθεί με λήψη ξεκάθαρων αποφάσεων ίσως και με τον υπερεθνικό κοινοτικό τρόπο και με την απαραίτητη επίδειξη θέλησης από τους ευρωπαίους ηγέτες. Οι επερχόμενες ευρωεκλογές ίσως να μπορέσουν, όσο και αν αυτό δεν μπορεί να παρέχει την απόλυτη νομιμοποίηση που φέρουν οι εκλεγμένοι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων που

απαρτίζουν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και παίρνουν τις στρατηγικές αποφάσεις της Ένωσης, να ξεκαθαρίσουν το τοπίο.

3.7 Η αντιμετώπιση των πληθυσμιακών ροών στην Ελλάδα

Η πτώση του Τείχους και η κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ είχαν ως αποτέλεσμα τη μαζική εισροή πληθυσμιακών ροών, κυρίως μεταναστών, προς τις χώρες της δυτικής Ευρώπης. Στην Ελλάδα το νομικό πλαίσιο για τη διαχείριση των αλλοδαπών ίσχυε από τη δεκαετία του 1920. Ο νόμος 1975/1991 ανανέωσε τη διαδικασία, στοχεύοντας ουσιαστικά στην αυστηρότερη επιτήρηση των συνόρων κυρίως προς τον Βορρά, από όπου τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών εισέρχονταν στη χώρα. Τα άτομα που κατάφεραν να εισέλθουν στην Ελλάδα με παράνομο τρόπο, ο οποίος εξάλλου ήταν και ο μοναδικός, απομακρύνονταν με τη διαδικασία της απέλασης (Λινάρδος-Ρυλμόν, 2003).

Η ανεπάρκεια του νομικού πλαισίου ήταν προφανής. Η Ελλάδα κινούμενη προς τη νομισματική ενοποίηση απολάμβανε σταθερούς ρυθμούς ανάπτυξης και είχε ανάγκη ανειδίκευτων εργατών και εργατριών για αγροτικές αλλά και οικιακές εργασίες. Η νομοθεσία προσαρμόστηκε στην τότε περιρρέουσα ατμόσφαιρα ενσωμάτωσης, χωρίς ουσιαστική συμπερίληψη σε όλες τις πτυχές των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Οι παράτυποι μετανάστες νομιμοποιήθηκαν δυνάμει των Προεδρικών Διαταγμάτων (Π.Δ.) 358 και 359/1997, με τις διαδικασίες να προβλέπουν σταδιακή νομιμοποίηση μέσω διαφορετικών επιπέδων, ανάλογα με τα δικαιολογητικά που θα κατέθεταν οι ενδιαφερόμενοι. Στις παραπάνω ρυθμίσεις εντάχθηκαν και οι μετανάστες ελληνικής καταγωγής από την πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία. Οι συγκεκριμένοι μετανάστες μπορούσαν εφόσον αποδείκνυαν την ελληνική τους καταγωγή να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια εφόσον προέρχονταν από την πρώην Σοβιετική Ένωση ή να έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν και να εργαστούν στην Ελλάδα επί τριετία, εφόσον προέρχονταν από την Αλβανία (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 1997).

Η συνέχεια ανήκει στον νόμο 2910/2001, με τον οποίο παραχωρούνται τα πρώτα Θεμελιώδη Δικαιώματα και ειδικότερα τα κοινωνικά δικαιώματα της παιδείας, της εργασίας και της Υγείας (Παύλου, 2007). Επίσης σημαντικό όμως ήταν το γεγονός, ότι τέθηκαν οι προϋποθέσεις για την πολιτογράφηση των ενηλίκων αλλοδαπών που το επιθυμούσαν. Οι προϋποθέσεις αυτές ήταν η δεκαετής παραμονή, η γνώση της ελληνικής γλώσσας και της

ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, με την Επιτροπή Μετανάστευσης να αποφαινεται για τη συντρέχουσα φύση των προϋποθέσεων (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2001).

Ακολούθως έγινε περαιτέρω προσπάθεια κωδικοποίησης της μετανάστευσης με τον 3386/2005, ο οποίος και στοιχειοθετεί ουσιαστικά την τρίτη απόπειρα συμπερίληψης των μεταναστών στην ελληνική πραγματικότητα μέσα σε σχεδόν δεκαπέντε έτη και ο οποίος παρακολουθούσε την ευρωπαϊκή και διεθνή νομολογία. Σε συνέχεια της προηγούμενης νομοθεσίας ο 3386/2005 έλεγχε τη γνώση της ελληνικής γλώσσας και της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς ως εχέγγυο και πιστοποίηση της πραγματικής ενσωμάτωσης του αλλοδαπού στο ελληνικό γίνεσθαι. Παράλληλα υπήρχε και η λογική της ένταξης στην αγορά εργασίας, αλλά και της διαχείρισης των κοινωνικών ζητημάτων (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2005). Δύο έτη αργότερα ο 3536/2007 προβλέπει τη θεσμοθέτηση Εθνικής Επιτροπής με αρμοδιότητα την περαιτέρω ένταξη των μεταναστών στα κοινωνικά ζητήματα με ενεργό συμμετοχή και της, «ατροφικής» εν γένει στην Ελλάδα, Κοινωνίας των Πολιτών (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2007).

Στη συνέχεια με τα Προεδρικά Διατάγματα 220/2007, 90/2008 και 81/2009 προβλέφθηκαν μεταξύ άλλων και επιπλέον γνωμοδοτικά όργανα στη διαδικασία του ασύλου. Συνάντησαν όμως τη σφοδρή κριτική από την Επιτροπή και την Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, με αποτέλεσμα τη σταδιακή μετάβασή τους σε ανενεργό καθεστώς. Και τα δύο αυτά Προεδρικά Διατάγματα αντικαταστάθηκαν με ένα νεότερο το 114/2010, το οποίο επανασύστησε τις Επιτροπές Προσφυγών και προσέφερε την αποκέντρωση που το σύστημα χρειαζόταν, διότι μεταβίβασε μέρος της διαδικασίας σε συγκεκριμένες υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2010). Την ίδια χρονιά ο 3852/2010, ο περίφημος Καλλικράτης, προέβλεψε τα Συμβούλια Ένταξης των Μεταναστών. Λίγους μήνες νωρίτερα ο 3838/2010, όπως περιγράφηκε ήδη, θέτει σε συνέχεια των προηγούμενων νομοθετημάτων το πλαίσιο για το δίκαιο του αίματος και το δίκαιο του εδάφους, διότι ρύθμιζε τα ζητήματα των μεταναστών δεύτερης γενιάς.

Η πρώτη πραγματική τομή στη νέα εποχή της μετανάστευσης είναι ο 3907/2011 ο οποίος ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2008/115 της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Με αυτόν ιδρύεται η Υπηρεσία Ασύλου και η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Υ.Π.Υ.Τ.) ως Διεύθυνση του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Η υπηρεσία στελεχώνεται με προσωπικό υψηλής κατάρτισης, ενώ έχει αρμοδιότητες σε πανελλήνιο επίπεδο χωρίς την εμπλοκή της Αστυνομίας. Η άμεση λοιπόν διευθέτηση των

ζητημάτων με προσήλωση στις βασικές αρχές της Δημόσιας Διοίκησης όπως η λογοδοσία, η χρηστή και αμερόληπτη διοίκηση, η αιτιολόγηση και η προσήλωση στην ποιότητα των υπηρεσιών, προώθησε την επαρκή και έγκυρη αντιμετώπιση του φλέγοντος ζητήματος της μετανάστευσης σε ένα πρωτόγνωρο για την Ελλάδα πλαίσιο (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2011). Το χρονικό διάστημα διεκπεραίωσης του αιτήματος τίθεται κατά μέγιστο στις 14 ημέρες, ενώ θεσμοθετείται η διοικητικά και οικονομικά αυτοτελής Αρχή των Προσφυγών αντικαθιστώντας τις Επιτροπές Προσφυγών.

Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης προβλέπεται σε αυτόν τον νόμο να έχει κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες όπως τα Κέντρα Υποδοχής και ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) -γνωστότερα ως “hotspots”-, τις Κινητές Μονάδες, τις ανοικτές δομές πρόωρης φιλοξενίας, ενώ παράλληλα προβλέπει την ίδρυση της Γενικής Γραμματείας Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν ομοίως η πρόβλεψη για ικανοποίηση των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όπως αυτό της απασχόλησης για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες. Οι ειδικότερες ρυθμίσεις για την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης εξειδικεύτηκαν περαιτέρω με το Προεδρικό Διάταγμα 102/2012 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2012). Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης όφειλε και οφείλει να επιδιώκει ευρύτερες συνεργασίες με διεθνείς οργανισμούς, που έχουν παραρτήματα στην Ελλάδα, ώστε να μπορεί να έχει πρόσβαση στη χρηματοδότηση, στα δεδομένα και στα εργαλεία που αυτές διαχειρίζονται. Οι υπηρεσίες αυτές έχουν επιδείξει πνεύμα καλής συνεργασίας και είναι η προαναφερόμενη Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (United Nations High Commissioner for Refugees, UNCHR), ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.) και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Υποστήριξη του Ασύλου (European Asylum Support Office, E.A.S.O.).

Υπό την Υπηρεσία Ασύλου ξεκινά την λειτουργία του το 2013 το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Αττικής, το οποίο αποσυμφoreί την κατάσταση σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις που προωθούνται από το ίδιο Προεδρικό Διάταγμα που ρυθμίζει το Γραφείο (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2013). Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται συστηματική βελτίωση στην ποιότητα, με την οποία διεκπεραιώνεται η διαδικασία παροχής ασύλου. Επίσης, την ίδια χρονιά κτίζεται και λειτουργεί το Κέντρο Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.), αφού προηγουμένως είχαν τεθεί σε εφαρμογή αποτρεπτικά/ελεγκτικά μέτρα όπως ο φράχτης του Έβρου και το Eurosur (Ευρωπαϊκή Ένωση 2017, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2017B). Ανεξαρτήτως της μεγάλης συζήτησης και της σοβαρής αμφισβήτησης που είχαν δεχθεί τα δύο τελευταία μέτρα, η λειτουργία του πρώτου Κέντρου Πρώτης Υποδοχής στον Έβρο αποτιμήθηκε θετικά. Αρχικά

υπήρξαν προβλήματα στη στελέχωση και στην οριζόντια λειτουργικότητά του, εντούτοις έχει εκληφθεί ως μια εκ των σημαντικών βελτιώσεων, διότι παρείχε υπηρεσίες ιατρικής και ψυχολογικής υποστήριξης σχεδόν από τις πρώτες μέρες λειτουργίας του. Έτσι θεωρήθηκε ότι κάλυπτε άλλο ένα κομμάτι των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ενώ η παροχή διερμηνείας προέτασσε και την αποτελεσματικότητα του εγχειρήματος.

Αξίζει αναφοράς η προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων μέσα από τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών, αφού είναι ήδη γνωστό ότι ειδικότερα στην περίπτωση της Συρίας οι πληθυσμιακές ροές εμπειρείχαν στρώματα ανωτέρων εισοδημάτων. Ο 4146/2013 προέβλεπε την παροχή διευρυσμένων ορίων παραμονής εφόσον αγοραστεί ακίνητη περιουσία αξίας μεγαλύτερης των 250.000 Ευρώ (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2013B, άρθρο 36A). Λίγο αργότερα ρυθμίζεται και η παραμονή των ασυνόδευτων ή χωρισμένων ανηλίκων με τον 4172/2013, ένα τμήμα του ζητήματος με μεγάλη ανθρωπιστική σημασία όπως καταδεικνύεται επακόλουθα (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2013Γ, άρθρο 110).

Στη συνέχεια εκδόθηκε ο 4251/2014 γνωστότερος και ως Κώδικας, ο οποίος εισήγαγε την έννοια του δεσμού με την Ελλάδα και την αναγωγή του σε λόγο ειδικής σημασίας, ο οποίος μπορούσε να αποτελέσει υπόστρωμα στήριξης του αιτήματος ασύλου. Ειδικότερες ρυθμίσεις εισήχθησαν αργότερα με τον 4332/2015, ο οποίος εξειδίκευσε τις προϋποθέσεις χορήγησης του ασύλου σε αυτές τις περιπτώσεις (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2015). Επακόλουθα εκδόθηκαν οι 4375 και 4399/2016 οι οποίοι εξειδίκευσαν έτι περαιτέρω τις ρυθμίσεις της πρωθύστερης νομοθεσίας και ενσωμάτωσαν νεότερες για την εποχή οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η επόμενη νομοθετική ρύθμιση είναι ο 4540/2018, ο οποίος βελτιώνει λεπτομέρειες του 4251 και του 4375 και ενσωματώνει την Οδηγία 2013/33/ΕΕ «...σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούμενων διεθνή προστασία». Προστατεύει τα Θεμελιώδη Δικαιώματα της εκπαίδευσης των ανηλίκων, με απώτατο όριο εγγραφής στο σχολείο τους τρεις μήνες μετά την ολοκλήρωση της ταυτοποίησης, ενώ ανοίγει παράθυρο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στους ενήλικες. Ρυθμίζει το κοινωνικό δικαίωμα της απασχόλησης, διότι εμπλουτίζει τον 4375/2016 επεκτείνοντας το δικαίωμα χωρίς πιθανότητα ανάκλησης κατά τη διάρκεια των διαδικασιών παροχής ασύλου και έως ότου κοινοποιηθεί η απορριπτική απόφαση επί της προσφυγής. Η πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση γίνεται με τους ίδιους όρους όπως για τους Έλληνες Πολίτες, ανεξάρτητα αν έχουν τα πρόσωπα αυτά πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Το άρθρο 17 παρ. 2 επιβεβαιώνει την ισχύ του άρθρου 33 του 4368/2016, ο οποίος

αναλύεται συνολικά για τα ισχύοντα στην Υγεία στο επόμενο υποκεφάλαιο (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2018). Τίθενται ξανά τα ζητήματα στέγασης με συνυπολογισμό του φύλου, της ηλικίας και της κατηγορίας των ευάλωτων προσώπων. Ειδικότερα η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει πρόσωπα, των οποίων η ανθρώπινη αξιοπρέπεια ως Θεμελιώδες Δικαίωμα έχει τρωθεί και χρήζει υποστήριξης από ειδικούς, δηλαδή σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 τα θύματα βασανιστηρίων, βιασμού, ακρωτηριασμού γεννητικών οργάνων, θύματα εμπορίας ανθρώπων και θύματα σεξουαλικής ή άλλης βίας και εκμετάλλευσης.

Ειδικότερα τα άρθρα 21 και 22 προβλέπουν ρύθμιση για το ευαίσθητο θέμα των ασυνόδευτων ή χωρισμένων ανηλίκων στην προοπτική επανένωσης των οικογενειών, ενώ έμφαση δίδεται στην ηλικία και την ωριμότητα του ανηλίκου, έτσι όπως αυτή μπορεί να αξιολογηθεί από ειδικούς. Είναι υποχρέωση της αρμόδιας ανά περίπτωση Αρχής, να ενημερώνει αμελλητί την εισαγγελική αρχή, ώστε αυτή να επιληφθεί της προστασίας των συγκεκριμένων ανηλίκων. Η αρμοδιότητα αυτή ανήκει κυρίως στην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης, όπως περιγράφηκε προηγουμένως. Η ανεύρεση ανάδοχης οικογένειας για τη μέριμνα του ανηλίκου αποτελεί αρμοδιότητα της Γενικής Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Η ευρωπαϊκή οπτική όπως περιγράφηκε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο εφάπτεται της ελληνικής οπτικής όπως περιγράφεται στο τρέχον υποκεφάλαιο, μετά τις διμερείς συμφωνίες που υπογράφηκαν μπροστά στο ουσιαστικό αδιέξοδο των συνομιλιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2018. Η Γερμανία υπέγραψε τριμερή συμφωνία με Ισπανία και Ελλάδα με τις οποίες καθορίστηκε η διαχείριση των ροών στα εδάφη τους, σε αλληλεξάρτηση με την αρχή της ένωσης των οικογενειών (Deutsche Welle, 2018). Τονίζεται ξανά, ότι αυτό υπό μια έννοια αποτελεί και έμμεση ομολογία αποτυχίας των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διότι η επαναφορά όποιων διμερών συμβάσεων και συμφωνιών μακριά από το κοινοτικό κεκτημένο, σημαίνει επιστροφή στους κινδύνους των διεθνών σχέσεων, όπου δεν επικρατεί ο διάλογος αλλά η ισχύς. Σε κάθε περίπτωση τα πρώτα στοιχεία δείχνουν ότι η εκροή προσώπων προς τη Γερμανία είναι σαφώς μεγαλύτερη από την εισροή, τις επιστροφές δηλαδή, παράτυπων ροών που έφταναν στη Γερμανία με πρώτη χώρα εισδοχής την Ελλάδα (177 έναντι 4 αντίστοιχα, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018).

Θα ήταν παράλειψη να μη γίνει αναφορά στο φαινόμενο των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο.) και τον ρόλο τους στην αντιμετώπιση του φαινομένου των

πληθυσμιακών ροών. Οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις, ως κοινωνικά πολιτικά υποκείμενα, ανήκουν στο πεδίο της Κοινωνίας των Πολιτών. Η μονοθεματική και εθελοντική τους φύση έχει κερδίσει το ενδιαφέρον των απλών Πολιτών, οι οποίοι αποστρέφονται στην περίοδο της ύστερης νεωτερικότητας τα παραδοσιακά κοινωνικά πολιτικά υποκείμενα, δηλαδή τα πολιτικά κόμματα. Παρόλα αυτά, η προσφορά τους στο συγκεκριμένο ζήτημα είναι αμφιλεγόμενη. Ο παραδοσιακός ρόλος των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων είναι παραπληρωματικός, με έντονη την προσέγγιση «πληρώσαι και ουχί καταλύσαι» στο Κράτος. Εντούτοις είναι συχνό το φαινόμενο πλήρους υποκατάστασης των κρατικών δομών και αρμοδιοτήτων, συχνά με τρόπο ο οποίος όμως ελέγχεται για ζητήματα νομιμότητας. Από το 2015 όπου οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις που ασχολούνται με τις πληθυσμιακές ροές μετρήθηκαν επισήμως και αριθμούσαν 36 (ποσοστό 22,9% επί του συνόλου, Σώμα Ελλήνων Προσκόπων, 2015), ο αριθμός πιθανά να έχει αυξηθεί. Πληθώρα καταγγελιών και στοιχείων έχουν δει το φως της δημοσιότητας για έλλειψη λογοδοσίας, οργανισμούς-σφραγίδα, διαγκωνισμό για τους πόρους κ.τ.λ.. Είναι γεγονός ότι το συνταγματικό και ρυθμιστικό πλαίσιο χρειάζεται προσαρμογή, ώστε να καλύψει το κενό που υπάρχει, ενώ είναι επίσης γεγονός ότι οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις διαχειρίζονται ενωσιακούς και εθνικούς πόρους χωρίς να λογοδοτούν. Υπάρχουν επίσης αιτιάσεις για την επάρκεια των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων σε επιστημονικό, διαδικαστικό και εθνικό επίπεδο, με τους πιο ακραίους να κάνουν λόγο για εθνικά διακυβεύματα στη δράση των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων έναντι των ροών. Οι εργαζόμενοι και οι εθελοντές των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων διαβαίνουν το κατώφλι Υπουργείων, νοσοκομείων, δομών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στρατοπέδων κ.τ.λ., γνωρίζοντας εκ των έσω ακόμη και λεπτά επιχειρησιακά χαρακτηριστικά του ελληνικού Κράτους. Η Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες ασκεί έναν εποπτικό και συντονιστικό ρόλο στη δράση των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων που εμπλέκονται στη διαχείριση των ροών, ενώ είναι απολύτως αναγκαίο να υπάρχει ο ρυθμιστικός ρόλος του Κράτους.

Θα ήταν επίσης παράλειψη να μη γίνει αναφορά στη δημιουργία του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής (Υ.ΜΕ.ΠΟ.), ως ανεξάρτητου φορέα διαχείρισης του φαινομένου των πληθυσμιακών ροών σε ανώτατο επίπεδο. Το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής συστάθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 123/2016 ενσωμάτωσε τη Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής, τη Γενική Γραμματεία Υποδοχής και την Αρχή Προσφυγών όπως περιγράφηκε από τον 4375/2016, αλλά και την Υπηρεσία Ασύλου. Η αυτονόμηση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής κρίθηκε αναγκαία τόσο για τον

υπερκερασμό των γραφειοκρατικών και συντονιστικών στρεβλώσεων όσο και για τη στενή παρακολούθηση των διεθνών και ειδικότερα των ευρωπαϊκών υποθέσεων του χώρου της μετανάστευσης, από την ειδική υπηρεσία που συστάθηκε στο οργανόγραμμα του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018B).

3.8 Η χρήση των Δημόσιων Δομών Υγείας από τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ο 2910/2001 παραχώρησε το δικαίωμα στην Υγεία και την Κοινωνική Ασφάλιση στα πρόσωπα των ροών (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2001). Το άρθρο 2 ειδικότερα προέβλεπε, ότι πρόσφυγας συνεχίζει να θεωρείται κάποιος ακόμη και αν εκλείπουν οι λόγοι που ίσχυαν κατά τη στιγμή απονομής της ιδιότητας, λόγω δεσμών κοινωνικής, οικονομικής ή οικογενειακής φύσεως που αναπτύχθηκαν εξαιτίας της μακροχρόνιας παραμονής. Το άρθρο 39 προβλέπει την ισονομία στα ασφαλιστικά δικαιώματα μεταξύ αλλοδαπών και ημεδαπών, ενώ οι αλλοδαποί ασφαλιζονται στους «οικείους ασφαλιστικούς οργανισμούς». Το ίδιο ισχύει και για το ευρύτερο πλέγμα κοινωνικής προστασίας βάσει του Νομοθετικού Διατάγματος 57/1973.

Η Υπουργική απόφαση Υ4α/4856/2005 και το Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης (Φ.Ε.Κ.) Β/668/18.5.2015 προβλέπει τη δωρεάν νοσοκομειακή και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη για τους ομογενείς για ένα έτος με δυνατότητα ανανέωσης, ενώ το ίδιο ισχύει για τους αλλοδαπούς που έχουν άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους π.χ. Υγείας, όπως προβλέπεται στο εδάφιο 4α και β αντίστοιχα. Στο εδάφιο 5 περιγράφεται η κάλυψη των πολιτικών προσφύγων και των αλλοδαπών που έχουν υποβάλλει αίτηση, εκείνη την εποχή στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, και δεν έχει αξιολογηθεί ακόμη (Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, 2005). Η ισονομία συνίστατο στη δωρεάν κλίνη Γ' Θέσης, τη χορήγηση φαρμάκων βάσει λίστας, τη διενέργεια παρακλινικών ή εργαστηριακών εξετάσεων και τη μεταφορά ανάγκης από πλωτό ή εναέριο μέσο.

Ωστόσο, σε πρόσωπα τα οποία δεν διέμεναν νόμιμα στην Ελλάδα και στερούνταν αποδεικτικών εγγράφων όπως το διαβατήριο, δεν ήταν επιτρεπτή η πρόσβαση στις Δημόσιες Δομές Υγείας δυνάμει του 3386/2005. Στο άρθρο 84 εντούτοις εξαιρούνταν τα έκτακτα περιστατικά και τα ανήλικα παιδιά (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2005). Δύο έτη αργότερα η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.) σε σχετικό της κείμενο για τη

συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων προτείνει στο Υπουργείο Υγείας, το οποίο και συμφώνησε, τη νοσηλεία των προσώπων αυτών σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2007). Την ίδια ρύθμιση επαναλαμβάνει χρόνια αργότερα ο 4251/2014, ο οποίος στο άρθρο 26 παρ.2 απλά προσθέτει, ότι οι παράνομα διαμένοντες στην Ελλάδα έχουν τη δυνατότητα επίσκεψης στις δημόσιες δομές μέριμνας, που λειτουργούν υπό την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2014).

Ουσιαστικά οι πολύ αυστηρές διατάξεις διατηρούνται στην πλειονότητά τους ατόφειες κατά την πάροδο των ετών. Εντούτοις οι Έλληνες ιατροί δεν ακολουθούν το γράμμα του νόμου και εφαρμόζουν την ιατρική δεοντολογία, πρακτική η οποία γίνεται σιωπηρά αποδεκτή από τη διοικητική ιεραρχία του Υπουργείου Υγείας. Η κατάσταση όμως επιδεινώνεται δραματικά από τις αρχές του 2015 και η συγκεκριμένη πρακτική δοκιμάζει τις αντοχές των Δημόσιων Δομών Υγείας, ειδικότερα στην παραμεθόριο και νησιωτική Ελλάδα. Από την αρχή του 2015 μέχρι και τον Νοέμβριο του ίδιου έτους περίπου 700.000 άτομα των ροών έφτασαν στην Ελλάδα, μόνο από τις θαλάσσιες διόδους του Αιγαίου όπως παρατίθεται στο πέμπτο κεφάλαιο και στο Παράρτημα 9.4.. Από αυτούς χρειάστηκαν νοσηλεία οι 2.000. Το κόστος για αυτήν τη νοσηλεία υπερέβη τα 800.000 Ευρώ, ενώ δομές όπως το Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Β.) διεκόμισε κατά μέσο όρο 42%, -103% στην περίοδο αιχμής-περισσότερους ανθρώπους των ροών από ότι την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους (Υπουργείο Υγείας, 2015),.

Σε γρήγορους χρόνους το Υπουργείο Υγείας νομοθετεί τον 4368/2016, εξειδικεύει με την Κοινή Υπουργική Απόφαση (Κ.Υ.Α.) Α3(γ)/ΓΠ/οικ. 25132/4.4.2016 και επιχειρεί να δώσει πρόσβαση στο σύνολο των προσώπων των ροών στις Δημόσιες Δομές Υγείας. Το πέμπτο κεφάλαιο και ειδικότερα το άρθρο 33 του 4368/2016 προβλέπει ως δικαιούχους στην παρ.2 μεταξύ άλλων τους ομογενείς και τους Πολίτες τρίτων χωρών με νομιμοποιητικά έγγραφα και τα εξαρτώμενα από αυτούς μέλη, αλλά και πρόσωπα όπως οι ανήλικοι έως 18 ετών, οι έγκυες, οι ανάπηροι, οι ψυχικά νοσούντες βάσει του 2716/1999, οι κρατούμενοι σε φυλακές, οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας όπως οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες και οι δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, οι ανιθαγενείς και τα μέλη των οικογενειών τους είτε κατέχουν άδεια παραμονής είτε περιμένουν την απόφαση ανανέωσης, όσοι διαμένουν στην Ελλάδα λόγω ανθρωπιστικών αιτιών μαζί με τα μέλη της οικογένειάς τους με βάσει τους προαναφερόμενους 3386/2005 και 4251/2014. Η κάλυψη των τελευταίων γίνεται ανεξαρτήτως της κατοχής νομιμοποιητικών εγγράφων. Επιπροσθέτως, αλλοδαπά θύματα του Οργανωμένου Διεθνούς Εγκλήματος ή με απόφαση αναβολής απομάκρυνσης είναι επίσης

δικαιούχοι της ισότιμης πρόσβασης. Οι δαπάνες καλύπτονται εξ ολοκλήρου από τον Ενιαίο Οργανισμό Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (Ε.Ο.Π.Υ.Υ.), ενώ η φαρμακευτική αγωγή παρέχεται από τα ιδιωτικά φαρμακεία ή τα φαρμακεία του Ενιαίου Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας για τα σκευάσματα του 3816/2010. Με Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Υγείας, Οικονομικών και Εργασίας εξειδικεύθηκε το ποσοστό συμμετοχής στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, οι όροι και οι προϋποθέσεις της παρεχόμενης πρόσβασης και φροντίδας, η όποια απαιτούμενη διοικητική διαδικασία, η τήρηση των απαραίτητων μητρώων, ενώ η διαπίστωση της ασφαλιστικής ικανότητας των δικαιούχων πραγματοποιείται μέσα από το ηλεκτρονικό σύστημα της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Κοινωνικής Ασφάλισης Α.Ε. (Η.ΔΙ.Κ.Α.), αφού προηγουμένως εκδοθεί Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α.) (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2016).

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση Α3(γ)/ΓΠ/οικ. 25132/4.4.2016 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2016B) λίγες ημέρες αργότερα επιχείρησε να εξειδικεύσει τη ρυθμιστική ισχύ του 4368/2016. Πιο συγκεκριμένα, αφού περιγράφεται ο επαναπατρισμός των δικαιούχων στο άρθρο 1 χωρίς αλλαγές από το προηγούμενο καθεστώς του 4368/2016, υπάρχει ρύθμιση για τη δυνατότητα κάλυψης των ανασφαλιστών, αφού εξαντληθούν τα περιθώρια άλλων ρυθμίσεων από τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (Φ.Κ.Α.) για πρόσβαση στις Δημόσιες Δομές Υγείας ή τα περιθώρια ιδιωτικής ασφάλισης που έχουν τα πρόσωπα αυτά.

Στο άρθρο 3 προβλέπεται η παροχή της Κάρτας Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Κ.Υ.Π.Α.) για τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες η έκδοση Αριθμού Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης είναι αδύνατη. Η κάρτα αυτή έχει διάρκεια ισχύος έξι μήνες ή ένα έτος για τις εγκύους. Στο άρθρο 4 περιγράφεται το Ηλεκτρονικό Μητρώο Ανασφαλιστών το οποίο προβλέφθηκε να τηρείται στην Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Κοινωνική Ασφάλιση και το οποίο ήταν ευθύνη των Υπουργείων Εργασίας και Υγείας. Το Μητρώο αυτό ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο στη συνέχεια για την ηλεκτρονικοποίηση των παροχών που προσφέρει ο Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.). Η πρόσβαση στο Μητρώο και η άντληση στοιχείων για τον αριθμό των δικαιούχων και τις παροχές που αυτοί λαμβάνουν, ρυθμίζεται από το άρθρο 4 και αποτελεί την πηγή των δεδομένων που παρέχει το Υπουργείο Υγείας ανά χρονικά διαστήματα (Υπουργείο Υγείας, 2015).

Στο άρθρο 5 περιγράφεται ουσιαστικά η ισότιμη πρόσβαση στις παροχές του Ενιαίου Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας συγκριτικά με τους Έλληνες Πολίτες. Ειδικότερα

προβλέπονται ιατρικές και διαγνωστικές εξετάσεις, φαρμακευτική περίθαλψη όπως στον 4368/2016, πρόληψη και προαγωγή της Υγείας, οδοντιατρική φροντίδα, πλήρης νοσοκομειακή περίθαλψη συμπεριλαμβανομένης της αιμοκάθαρσης, εξωνοσοκομειακή παρακολούθηση για τις χρόνιες νόσους, μαιευτική φροντίδα, λογοθεραπεία, εργοθεραπεία, φυσικοθεραπεία και ψυχοθεραπεία, καθώς και μηδενική συμμετοχή σε εμβόλια ή όπου αλλού προβλέπεται για τους ημεδαπούς. Επίσης προβλέπεται διακομιδή όπως στον 4368/2016, αλλά και η χορήγηση ιατρικών μηχανημάτων και αναλωσίμων. Επιπρόσθετα μπορούν ισότιμα να μεταβούν στο εξωτερικό ή να νοσηλευθούν σε ιδιωτικά νοσηλευτικά ιδρύματα, αν αυτό θεωρηθεί αναγκαίο σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, δηλαδή τους 2992/2002, 3918/2011, 1076/1980 και 2082/1992 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2016B).

Στο άρθρο 6 περιορίζεται η δυνατότητα συνταγογράφησης φαρμάκων στους συγκεκριμένους πληθυσμούς μόνο από λειτουργούς Δημοσίων Δομών Υγείας όπως ορίστηκαν στον 4368/2016, αποκλείοντας ουσιαστικά τους ιδιώτες ιατρούς από τη συγκεκριμένη διαδικασία. Στο εδάφιο 8 του ίδιου άρθρου προβλέφθηκε μηδενική συμμετοχή στη φαρμακευτική αγωγή για τους ασυνόδευτους/χωρισμένους ανήλικους, τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες και τους δικαιούχους επικουρικής προστασίας, στους ανιθαγενείς και τα μέλη των οικογενειών τους, στους έχοντες τα νομιμοποιητικά έγγραφα ή σε αυτούς που αναμένουν την τελική αξιολόγηση για την ανανέωση και στους διαμένοντες στην Ελλάδα με καθεστώς παραμονής για ανθρωπιστικούς ή άλλους εξαιρετικούς λόγους με βάση τη νομοθεσία όπως περιγράφηκε ήδη. Τέλος, στο άρθρο 96 παρ.1 ρυθμίζεται η αρμοδιότητα των Ενόπλων Δυνάμεων (Ε.Δ.) για την επιτήρηση των νέων χώρων φιλοξενίας, που δημιουργούνται στη Βόρειο Ελλάδα.

Κρίνεται εδώ σκόπιμο να διευκρινιστεί ότι οι συγκεκριμένοι νόμοι εμπεριείχαν διατάξεις για ευπαθείς ομάδες, οι οποίες δεν είχαν να κάνουν άμεσα με τις ροές. Θα πρέπει όμως να διασαφηνιστεί ότι σύμφωνα με τα διεθνώς παραδεκτά αλλά και με τον ορισμό που δίνει το Υπουργείο Εργασίας, οι ευπαθείς κοινωνικά ομάδες ή οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού νοσηματοδοτούνται ως οι ομάδες του κοινωνικού ιστού, που έχουν δυσχέρειες στην ενσωμάτωση στο κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Αυτό μπορεί να εδράζεται σε σύμπλοκα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα τα οποία επηρεάζουν τη λειτουργία της οικονομίας. Η κατάσταση αυτή μπορεί να προκαλέσει την κατά Λενουάρ κοινωνική αποστέρηση ποικίλων υπηρεσιών και αγαθών, που παρέχονται κυρίως από το Κράτος, οδηγώντας στη γνώριμη έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού (Lenoir, 1974). Η κοινωνική αυτή αποστέρηση μπορεί να αφορά βασικά δημόσια αγαθά όπως η δημόσια ασφάλεια π.χ. σε ένα γκέτο, ή ημιδημόσια αγαθά όπως η ύδρευση, η ενέργεια κτλ. αλλά και βασικές πτυχές

των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων όπως η πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση, στην απασχόληση, στην Υγεία, στις τραπεζικές υπηρεσίες, στην πληροφορία και τα προσωπικά δεδομένα, κ.τ.λ..

Στο πλαίσιο αυτό το Υπουργείο Εργασίας στον 4019/2011 δίνει τη διάκριση των Ευπαθών Ομάδων Πληθυσμού σε δύο κατηγορίες και ειδικότερα στην Ευάλωτη Ομάδα Πληθυσμού και στην Ειδική Ομάδα Πληθυσμού. Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτουν πρόσωπα τα οποία λόγω σωματικών ή πνευματικών δυσκολιών δεν μπορούν να ενταχθούν, ενώ στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα πρόσωπα τα οποία λόγω κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών αιτιών αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Πρόσωπα της δεύτερης κατηγορίας θεωρούνται οι άνεργοι κάθε είδους, οι μονογονεϊκές οικογένειες, οι κάτοικοι που επηρεάζονται από τη Νησιωτικότητα, οι πρώην τρόφιμοι των φυλακών, οι πληθυσμοί με ιδιαίτερη γλώσσα και έθιμα όπως οι Ρομά αλλά και οι μετανάστες ή οι πρόσφυγες (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2011).

Η ταξινόμηση των προσώπων των ροών ως ειδική ομάδα πληθυσμού αποφασίστηκε να γίνεται στην Ελλάδα, διότι η μέχρι πρόσφατα ελλειμματική διαδικασία υποδοχής των ροών, η αδήλωτη και ανασφάλιστη εργασία, η απαξίωση της πολιτισμικής τους ταυτότητας, η γλωσσική μπαριέρα και η συχνή διάσπαση της οικογενειακής ενότητας προκαλούσαν σημαντικές δυσχέρειες στην παροχή βοήθειας προς αυτούς, όσο και αν τα στοιχεία που απαιτούνται για την ταξινόμηση μπορεί να οδηγήσουν σε στιγματισμό. Αναμφίβολα η ταξινόμηση είναι εύλογη και συνάμα δυσάρεστη για τον πληθυσμό.

Μετά τη ψήφιση των παραπάνω έπαψαν να ισχύουν οι προηγούμενες διατάξεις και ξεκίνησε ένας έντονος διάλογος αφενός για τη χρηματοδότηση του εγχειρήματος και αφετέρου για την αναγκαιότητα της προστασίας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Υπήρξαν αιτιάσεις αναφορικά με τη μη-κάλυψη πληθώρας εξετάσεων από τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, ενώ σημαντικές ήταν οι επισημάνσεις για την εξομάλυνση της πρόσβασης των αλλοδαπών στις Δημόσιες Δομές Υγείας σύμφωνα με τις επιταγές του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη. Αξίζει εδώ να αναφερθεί, ότι ο αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης κυρώθηκε με νομοθεσία στην Ελλάδα μόλις το 2016 με τον 4359/2016, δύο δεκαετίες αργότερα από την αναθεωρημένη του έκδοση το 1996 (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2016Γ).

3.8.1 Μια συνολική αναφορά στη διαχείριση του ζητήματος από την οπτική της Ελλάδας.

Γίνεται προφανής από την περιγραφή της αντιμετώπισης των προσώπων των πληθυσμιακών ροών από το ελληνικό Κράτος, η τροχοδεικτική διαφορά μεταξύ της Ελλάδας και της υπόλοιπης Ευρώπης. Τόσο η εξίσωση της πρόσβασης στις υγειονομικές υπηρεσίες όσο και η εν γένει προσπάθεια προστασίας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δείχνει τη σταθερή προσήλωση του ελληνικού Κράτους στην κατεύθυνση της δίκαιης διαχείρισης της ανθρωπιστικής αυτής κρίσης. Αναμφίβολα οι παραβιάσεις τους είναι καθημερινό φαινόμενο, ενώ η καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι ακόμη νωπή. Ωστόσο, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το μέγεθος του φαινομένου, το οποίο έχει ουσιαστικά υπερκεράσει τις γνωστές αδυναμίες της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης και των υποδομών που επηρεάζουν την προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όπως τα κοινωνικά δικαιώματα της σίτισης, της στέγασης, της εκπαίδευσης και της Υγείας.

Η ευρωπαϊκή ήπειρος αλλά ειδικότερα η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιμετωπίζει ξανά ένα από τα υπαρξιακά της κομβικά διλήμματα, το οποίο εδράζεται στην επιλογή ανάμεσα στην εμβάθυνση των σχέσεων μεταξύ των κρατών-μελών ή στη διεύρυνση με εισδοχή νέων μελών. Είναι ίσως η πρώτη φορά κατά την οποία η εισδοχή θα γίνει με όρους εμβάθυνσης, όπως φαίνεται να είναι ευκταίο στην περίπτωση των Δυτικών Βαλκανίων, ειδικότερα όσον αφορά τον ρόλο τους στον έλεγχο των πληθυσμιακών ροών.

Ταυτόχρονα οι εκλογικές πιέσεις που ασκούνται στη Βόρεια Ευρώπη αναδεικνύουν ένα άλλο κομβικό δίλημμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτό της λήψης απόφασης κατά το κοινοτικό κεκτημένο της υπερεθνικότητας ή με την πολιτικά ορθή διακυβερνητική μέθοδο. Η λήψη απόφασης για τη διαχείριση των πληθυσμιακών ροών θα καθορίσει και την πορεία της Ένωσης πολύ πιο πέρα από αυτό που επιχειρεί να κάνει η Λευκή Βίβλος, όπως ήδη ετέθη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017B). Θα καθορίσει τον τύπο των συνόρων που θα υπάρχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό το ζήτημα αλλά κι η κατανομή των ευθυνών στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελούν πεδία έντονου βιβλιογραφικού και πολιτικού διαλόγου (Τάκης, 2011).

Με βάση τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας και τη μέχρι στιγμής νομοθετική πραγματικότητα όπως περιγράφηκε παραπάνω, απαιτείται ίσως μια νέα διαπραγμάτευση, ώστε να υπάρξει αυτή η διαφορετική κατανομή των ευθυνών εντός της Ένωσης. Διαπραγμάτευση που θα

αφορά τόσο τους ανεπαρκείς πόρους που διατίθενται στο πλαίσιο των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων και της αρχής της επικουρικότητας, όσο και τον τρόπο διαχείρισης της μεταναστευτικής κρίσης. Δεν είναι σε καμία περίπτωση επαρκής η ύπαρξη και μόνο της συνοριοακτοφυλακής FRONTEX και των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι το σύστημα των ποσοστώσεων είναι δίκαια οριοθετημένο και λειτουργεί σε αναλογικό πλαίσιο. Το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου χρειάζεται επίσης επαναδιαπραγμάτευση πριν την άνοιξη του 2019, όπως προβλέπεται από τον κανονισμό Δουβλίνο III.

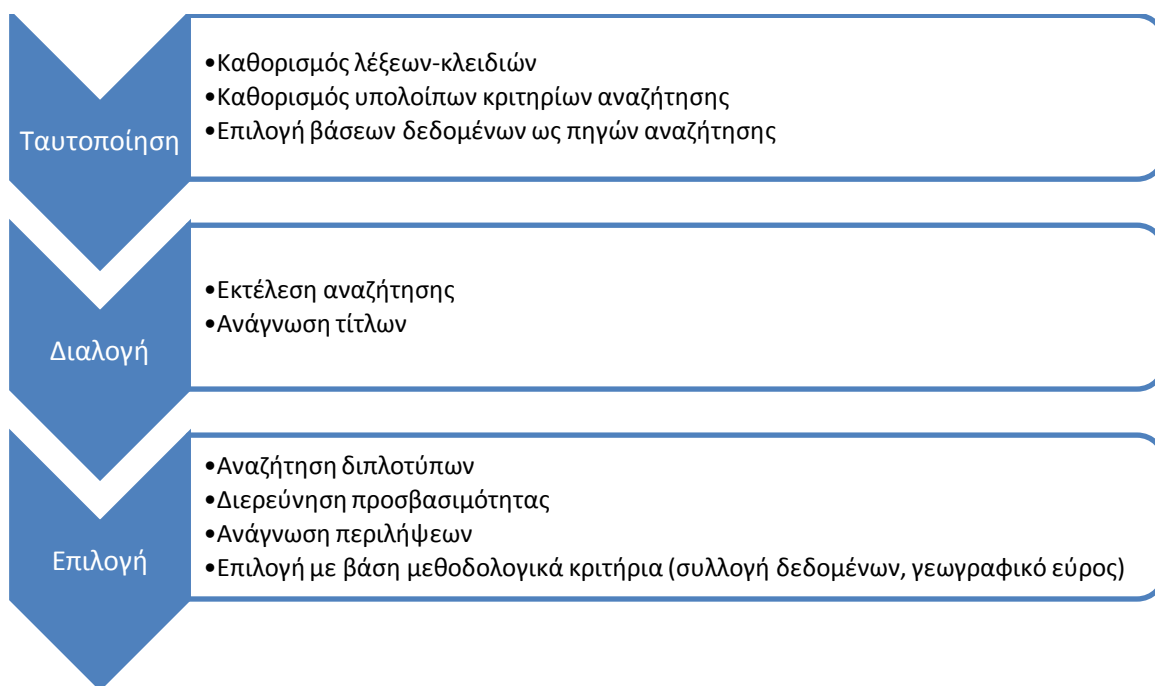
Σε αυτήν την κατεύθυνση μια νέα οπτική θα μπορούσε να είναι η αίτηση ασύλου συνολικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με υποχρεωτική στη συνέχεια ανακατανομή στα κράτη-μέλη ανάλογα με τις δυνάμεις τους και την τρέχουσα ανάγκη σε εργατικό δυναμικό, όπως έγινε στην περίπτωση της Γερμανίας. Επιπρόσθετα θα μπορούσε να επιδειχθεί έμπρακτη αλληλεγγύη, ως μια οπτική εμβάθυνσης, προς τα κράτη-μέλη που δέχονται τις μεγαλύτερες πιέσεις από τις ροές, όχι μόνο όμως με την απαραίτητη ενίσχυση της FRONTEX και της εν γένει φύλαξης της συνοριοακτογραμμής. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα συμπεράσματα της συνάντησης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2018 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2018Α) πρέπει να ενισχυθεί η ανάσχεση των αιτιών τη αύξησης των πληθυσμιακών ροών στην πηγή και η ανάπτυξη νόμιμων μεταναστατευτικών διαδρόμων, ώστε να σταματήσει το φαινόμενο της εμπορευματοποίησης της ανθρώπινης ζωής. Τέλος η Ελλάδα οφείλει να συνεχίσει να διαφοροποιείται στο επίπεδο των προθέσεων και να βελτιώσει εν τοις πράγμασι τις όποιες αδυναμίες εμμένουν και συνεχίζουν να οδηγούν στα παραβιάσεις των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σε αυτό το πλαίσιο ίσως θα έπρεπε να επιδειχθεί μεγαλύτερη θέληση για περισσότερη και πιο συντονισμένη δράση σε συνάφεια με την ευρωπαϊκή διαχείριση όπως περιγράφηκε στο τρέχον κεφάλαιο (Μπαξεβάνης, 2015).

4. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ: Έρευνα αναφορικά με την προστασία των Κοινωνικών Δικαιωμάτων των πληθυσμιακών ροών στην ευρωπαϊκή Ελλάδα

4.1 Μεθοδολογία

4.1.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η ανασκόπηση διενεργήθηκε με τη χρήση των λέξεων-κλειδιών “Greece” + “immigration” + “health” στο Google Scholar και στο PubMed, αλλά και στο Google Scholar με τα αντίστοιχα ελληνικά λήμματα, δηλαδή «Ελλάδα» + «μεταναστευτικό» + «υγεία». Στο Google Scholar εισήχθησαν επίσης και οι προαιρετικοί όροι «σίτιση» / “feeding” ή «εργασία» / “labor” ή «εκπαίδευση» / “education” ή «στέγαση» / “accommodation” στις αντίστοιχες αναζητήσεις ανά γλώσσα. Επιπρόσθετα χρησιμοποιήθηκαν το κριτήριο της γλώσσας και ειδικότερα οι παραπομπές να είναι γραμμένες στην αγγλική ή ελληνική γλώσσα και το κριτήριο του χρονικού διαστήματος και ειδικότερα η ημερομηνία δημοσίευσης να είναι από το 2017 έως και 30/10/2018. Τέλος έγινε προσπάθεια να περιοριστούν οι παραπομπές σε αυτές που ακολουθούν παρόμοια μεθοδολογία με αυτήν της παρούσης εργασίας, όπως αυτή περιγράφηκε στο υποκεφάλαιο 2.4.. Το διάγραμμα ροής της επιλογής των παραπομπών αναπαρίσταται στην Εικόνα 4.1., ενώ αποτελέσματα δίδονται στο αντίστοιχο κεφάλαιο.

Εικόνα 4.1. : Διάγραμμα ροής της βιβλιογραφικής ανασκόπησης

4.1.2 Συλλογή δεδομένων από φορείς

Η προσπάθεια συλλογής δεδομένων ξεκίνησε με τη στόχευση των κατάλληλων φορέων. Μετά από τη χαρτογράφηση των αρμοδιοτήτων βάσει του νομοθετικού πλαισίου, αλλά και της πραγματικότητας έτσι όπως αποτυπώνεται στη γνώμη των ειδικών της Δημόσιας Διοίκησης, έγιναν στοχευμένες επικοινωνίες με τους αρμόδιους σε κάθε φορέα. Η αρχική επικοινωνία έγινε τηλεφωνικώς, στη συνέχεια δια ζώσης. Όταν χρειάστηκε και αφού υπήρχαν διαθέσιμες οι κατάλληλες εγκρίσεις, απεστάλη email (Παράρτημα 9.1.), όπως είχε ζητηθεί από όλους τους επικεφαλής των φορέων. Το email έπρεπε να εμπεριέχει σε όλες τις περιπτώσεις και βεβαίωση από το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου, ότι όντως η έρευνα γίνεται στο πλαίσιο μεταπτυχιακής εργασίας. Οι προκλήσεις στην επικοινωνία και τα αποτελέσματα της συλλογής στοιχείων αναλύονται στο κεφάλαιο ανάλυσης των αποτελεσμάτων.

4.2 Τρόπος Έρευνας

Κατά την επεξεργασία των δεδομένων δεν έγινε προσπάθεια αλληλοδιασταύρωσης των στοιχείων ανά φορέα. Δόθηκε περισσότερο σημασία στην εμπέδωση των δεδομένων ως έχουν και στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων βάσει της οπτικής του φορέα. Όπως αναλύεται στο πέμπτο κεφάλαιο, η έλλειψη ενός ενιαίου τρόπου ανάλυσης και παρουσίασης της κατανομής των πόρων και των αποτελεσμάτων συνολικά από μια εποπτεύουσα αρχή, δυσχεραίνει την έρευνα στο πεδίο και την εξαγωγή συνολικών συμπερασμάτων. Είναι απολύτως αναμενόμενο να δυσχεραίνει επίσης και τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων από την πλευρά των ίδιων των φορέων.

4.3 Παραδοχές και Περιορισμοί

4.3.1 Παραδοχές

Η βασικότερη παραδοχή είναι ότι τα στοιχεία που παρέχονται ή που υπάρχουν δημοσίως διαθέσιμα είναι ακριβή. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα φορέα ο οποίος σε σχόλιο για την αντιστοίχιση αριθμών μεταξύ ήδη δημοσιευμένων κατηγοριών δεδομένων, δεν έδωσε απάντηση.

4.3.2 Περιορισμοί

Ως βασικότερος περιορισμός μπορεί να θεωρηθεί η περιορισμένη ανταπόκριση των φορέων στην παροχή δεδομένων πέραν των δημοσιευμένων. Η λογική που απαντάται ευρέως στη βιβλιογραφία, αυτή δηλαδή των “data on file”, δεν είναι αποδεκτή από την ελληνική Δημόσια Διοίκηση. Τα δεδομένα τα οποία δεν έχουν την έγκριση της ανώτερης ιεραρχίας, δε δίδονται και ούτε συζητούνται.

5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.1 Προκλήσεις στη συλλογή δεδομένων-Αποτελέσματα

Κατά τη συλλογή των δεδομένων και κατά τη διάρκεια της ανάλυσής τους δεν έχει γίνει προσπάθεια διασταύρωσης και αλληλοελέγχου των αριθμών και της πληροφορίας, όπως αναφέρθηκε ήδη. Τουναντίον, υπήρξε ηθελημένη εστίαση στην εμπέδωση των δεδομένων και της παρουσίας της οπτικής του φορέα. Στο κεφάλαιο όπου συζητούνται τα συμπεράσματα γίνεται η συνολική αποτίμηση σε εθνικό επίπεδο, διότι και τα στοιχεία που συλλέχθηκαν αφορούσαν το εθνικό επίπεδο. Γίνεται επίσης και προσπάθεια συσχέτισης με το νομικό και πραγματικό πλαίσιο.

Η εικόνα που αποδίδεται από κάθε φορέα δε διαφέρει πολύ, όταν συγκρίνονται οι φορείς μεταξύ τους. Τόσο η Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες όσο και το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής διαθέτουν όμοια συνολικά στοιχεία, τα οποία όμως βασίζονται σε διαφορετικές πηγές και εκτιμήσεις. Το Υπουργείο Παιδείας αντλεί στοιχεία από τις υπηρεσίες του και τις κατά τόπους υποδομές που ελέγχει. Το ίδιο συμβαίνει και με τις δράσεις για την Υγεία, όπου το αρμόδιο Υπουργείο και ειδικότερα η Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας συλλέγει στοιχεία από φορείς όπως το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων (ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ.) και το Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας (Ε.Κ.ΕΠ.Υ.), οι οποίοι φορείς δημοσιεύουν και αυτοί τα δικά τους επιμέρους στοιχεία, με τη δική τους οπτική.

Το ίδιο συμβαίνει και με άλλους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα όπως το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.), το οποίο, ανάμεσα στις πολλές αρμοδιότητες που έχει ύστερα από τις πολλές συγχωνεύσεις με άλλες υπηρεσίες τα τελευταία χρόνια, έχει την αρμοδιότητα της κατανομής των ανήλικων μελών των ευάλωτων ομάδων στις κατάλληλες υποδομές, αφότου η κατανομή των ενηλίκων πέρασε στο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Ακόμη και οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις δεν τηρούν στοιχεία κατά δήλωσή τους ή διστάζουν ίσως να τα παραχωρήσουν, λόγω της έντονης συζήτησης που επικρατεί και του ιδιαίτερου ρόλου που αυτές διαδραματίζουν στην όλη διαχείριση των ροών, όπως ήδη περιγράφηκε.

Σημαντικότερο όμως ζήτημα στη συγκεκριμένη διαδικασία, τη συλλογή των δεδομένων δηλαδή, ήταν η ειλικρινής επαφή με τους υπεύθυνους των φορέων. Η συλλογή στοιχείων, η

ανάλυσή τους και η δημοσίευσή τους εγείρει από τη μεριά των φορέων αμυντικές προδιαθέσεις και προκαλεί την εύλογη ερώτηση για το κίνητρο της διαδικασίας. Η συμβολή στην όποια έρευνα παραπέμπει σε δημοσιογραφικές προσεγγίσεις και απόδοση ευθυνών στη δημόσια σφαίρα. Χρειάζεται επένδυση χρόνου, προσωπική επαφή και αποδεικτικά στοιχεία ότι, πράγματι, πρόκειται για μια μεταπτυχιακή διατριβή. Ειδικότερα οι προσωπικές απόψεις των υπευθύνων, όσο και αν δεσμευθεί ο ερευνητής ότι θα παραμείνουν ανώνυμες, παραχωρούνται πολύ δύσκολα και με μεγάλους περιορισμούς. Η συμμετοχή ανωτέρων ή ανωτάτων στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης σε δομημένες συνεντεύξεις, ομάδες εστίασης (focus groups) ή σε έρευνες αγοράς αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για τον ερευνητή. Οι φορείς από τους οποίους ζητήθηκαν δεδομένα, μαζί με το αποτέλεσμα της κάθε επικοινωνίας φαίνονται στον Πίνακα 5.1.:

Πίνακας 5.1. : Αποτελέσματα συλλογής δεδομένων ανά φορέα.

Φορέας	Τηλέφωνο	Email	Κυρίως δεδομένα	Αποτελέσματα/Σχόλια
Πρώτη Υποδοχή και Ταυτοποίηση	210-92851258	ccd@firstreception.gov.gr	Σίτιση	Χωρίς απάντηση
ΚΕΕΛΠΝΟ	210-5212076	info@keelpno.gr	Υγεία	Χωρίς απάντηση
Άσυλο	210-6988506	asylo@asylo.gov.gr	Αφίξεις	Παραπομπή στην οικεία ιστοσελίδα
Υπουργείο Υγείας	213-2161269	ddy@moh.gov.gr	Υγεία	Αποστολή αδημοσίευτων δεδομένων με δικαίωμα δημοσίευσης
Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες	210-3800990	gcr1@gcr.gr	Αφίξεις	Παραπομπή σε άλλους φορείς
UNCHR	216-2007800	great@unchr.org	Αφίξεις, Ασυνόδευτοι ανήλικοι και άλλες	Παραπομπή στην οικεία ιστοσελίδα
ΕΚΕΠΥ	210-6822445	ekepy@moh.gov.gr	Υγεία	Αποστολή αδημοσίευτων δεδομένων με δικαίωμα δημοσίευσης
Υπουργείο Παιδείας	210-3443043	Μη διαθέσιμο στο κοινό	Εκπαίδευση	Παραπομπή στην οικεία ιστοσελίδα και έμμεσος υπολογισμός δεδομένων
Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης	210-9919040	iomathensmedia@iom.int	Εθελούσιες επιστροφές	Χωρίς απάντηση
ΕΚΚΑ	213-2039747	refugees@ekka.org.gr	Ευάλωτες ομάδες	Χωρίς απάντηση

5.2 Χαρτογράφηση αρμοδιοτήτων

Η «διαδρομή» των προσώπων των πληθυσμιακών ροών στην ελληνική Δημόσια Διοίκηση εκκινεί στην Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Η συγκεκριμένη υπηρεσία, όπως προβλέπεται από τον 3907/2011 και το Προεδρικό Διάταγμα 102/2012, διαχειρίζεται τις ροές που εισέρχονται παράνομα στην Ελλάδα. Αρχικά τα πρόσωπα των ροών ακολουθούν τις διαδικασίες εξακρίβωσης ταυτότητας και ιθαγένειας, του ακριβούς προσδιορισμού της ηλικίας τους αν τίθεται θέμα ανηλικότητας, του ιατρικού ελέγχου σε επίπεδο ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ή/και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης αν αυτό κριθεί αναγκαίο και τέλος της ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, ειδικότερα για τη δυνατότητα υπαγωγής τους σε καθεστώς διεθνούς προστασίας ή για την ένταξή τους στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Όταν οι διαδικασίες ολοκληρωθούν, τότε τα πρόσωπα αυτά παραπέμπονται στις αρμόδιες υπηρεσίες. Ειδικότερα, στην Υπηρεσία Ασύλου παραπέμπονται οι υπαγόμενοι σε καθεστώς Διεθνούς Προστασίας, στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης οι ανήκοντες σε ευάλωτες ομάδες, στον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και την Ελληνική Αστυνομία (ΕΛ.ΑΣ.) οι περιπτώσεις εθελούσιας επιστροφής και στην Ελληνική Αστυνομία επίσης όλες οι υπόλοιπες μη-ταξινομήσιμες περιπτώσεις.

Όπως αναφέρθηκε, επί τόπου ή στην πορεία παρεμβαίνουν και άλλοι καθ' ύλην αρμόδιοι κρατικοί φορείς, όπως το Υπουργείο Παιδείας, το Υπουργείο Υγείας και οι εποπτευόμενοι από αυτά φορείς δηλαδή το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, το Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας, αλλά και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Το Κράτος συνεργάζεται επίσης με διεθνείς οργανισμούς, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και η Ύπατη Αρμοστεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, με τη βοήθεια της οποίας εκτελείται μεταξύ άλλων και το πρόγραμμα στέγασης ESTIA. Ταυτόχρονα το Κράτος υλοποιεί τις διεθνείς συμφωνίες όπως για παράδειγμα το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης-Οικογενειακής Επανένωσης και τη Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας, όπως αναφέρθηκε στο τρίτο κεφάλαιο. Επιπρόσθετα πληθώρα άλλων μικρότερων κρατικών φορέων εμπλέκονται στη διαχείριση των ροών, όπως για παράδειγμα το Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου (Ε.Σ.Κ.Ε.Σ.Μ.Α.) η Γενική Γραμματεία Υποδοχής του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής, η Γενική Γραμματεία Δημόσιας Υγείας του Υπουργείου Υγείας, το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας ως έχον πολλαπλές αρμοδιότητες με την αρωγή του

Κεντρικού Συντονιστικού Οργάνου Διαχείρισης της Προσφυγικής Κρίσης το οποίο υπάγεται απευθείας στον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (Γ.Ε.ΕΘ.Α.) βάσει της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Φ.000/8/245258/Σ.37/7.3.2016, το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας, η Ένωση Περιφερειών Ελλάδας, η Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας, η Ελληνική Εταιρεία Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης και τέλος η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων.

Στο πλαίσιο της ανά χείρας διατριβής έχει επιχειρηθεί να γίνει ανάλυση των αρμοδιοτήτων και του ρόλου κάθε φορέα που εμπλέκεται στην προστασία κάθε κοινωνικού δικαιώματος στο αντίστοιχο υποκεφάλαιο παρουσίασης των αποτελεσμάτων. Αρχικά παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης με βάση τη μεθοδολογία που περιγράφηκε στο υποκεφάλαιο 4.1.1. και στη συνέχεια παρατίθενται μέσα σε κάθε υποκεφάλαιο τα αποτελέσματα ανά Θεμελιώδες Δικαίωμα με ιδιαίτερη έμφαση στην Υγεία.

5.3 Αποτελέσματα βιβλιογραφικής ανασκόπησης

Η αναζήτηση στο Google Scholar οδήγησε σε 172 παραπομπές με βάση την αγγλική γλώσσα και σε 476 με βάση την ελληνική γλώσσα, ενώ η αναζήτηση στη βάση του PubMed οδήγησε σε 20 παραπομπές. Τα τελικά αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης μετά την εφαρμογή των κριτηρίων επιλογής παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.2.:

Πίνακας 5.2. : Αποτελέσματα βιβλιογραφικής ανασκόπησης

Παραπομπή	Έτος δημοσίευσης	Σύλλογή δεδομένων	Δεδομένα Υγείας	Δεδομένα Στένωσης/Σίτισης	Δεδομένα Εκπαίδευσης	Δεδομένα Εργασίας	Αποτελέσματα/Σχόλια
Grotti	2018	√	√				Εγκυμοσύνη & μετανάστευση: σπάνιοι πόροι στη συνοριοφυλακή για τους εγκύους εξαντλημένο προσωπικό, ειδικότερα στην περίπτωση τους ανατολικής οδού (π.χ. Ελλάδα)
Mimarakis	2018	√	√				Η μετανάστευση, μεταξύ άλλων παραγόντων, ενισχύει την πιθανότητα εκδήλωσης σχιζοφρένειας σε εφήβους σε εννιά ελληνικές πόλεις.
Maltezos	2017	√	√				Η εμφάνιση πολυανθεκτικών μικροβίων σε παιδιά των μεταναστευτικών ροών συνδέεται με την κατάρρευση των συστημάτων Υγείας τους χώρες καταγωγής και την έλλειψη οργανωμένης επιδημιολογικής επιτήρησης.
Sdona	2017		√				Οι γεννήσεις των πληθυσμιακών ροών χαρακτηρίζονται από φυσιολογικό τοκετό, βαρύτερα νεογνά, νεαρή ηλικία εγκυμοσύνης και >37 εβδομάδων κύηση, ενώ το φαινόμενο του υγιούς μεταναστευτικού προφίλ δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο με την ηλικία εγκυμοσύνης, σε ένα ελληνικό νοσοκομείο.
Farhat	2018	√	√				Σε 1293 κυρίες Σύριους πρόσφυγες διαπιστώθηκε συσχέτιση της βίας που δέχθηκαν οι πληθυσμοί με αγχώδεις διαταραχές, ενώ καταγράφηκε και έλλειψη νομικής και διοικητικής υποστήριξης σε οκτώ Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (hotspots) στην Ελλάδα.
Shortall	2017	√	√				Η συχνότερη διάγνωση, σε αυτή τη μελέτη καταγραφής στις υποδομές των Γιατρών του Κόσμου, ήταν οι λοιμώξεις του αναπνευστικού σωλήνα, η ναυτία, ο έμετος και ο μυοσκελετικός πόνος, ενώ συσχέτισθηκε η βία με ψυχιατρικές διαταραχές.
Τερζούδης	2017		√				Ανάλυση δεδομένων πολυιατρικού μη-κυβερνητικής οργάνωσης καταδεικνύει τα προβλήματα τους Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας στην Ελλάδα σε σχέση με την υποδοχή των πληθυσμιακών ροών.
Kalpaki	2018	√			√		Προσαρμογή των εκπαιδευτικών υλικών τους ελληνικής γλώσσας ως ξένης γλώσσας στις ανάγκες των πληθυσμιακών ροών, έντονη ανάγκη για διευθέτηση σε ζητήματα επικοινωνίας, γραμματικής και λεξιλογίου
Gonzalez – Maldonado	2017	√	√		√		Η μη-επίσημη εκπαίδευση ως συμπληρωματική δράση στην κρατική εκπαίδευση, ο ρόλος των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων, η ανάγκη θεραπείας των ειδικών αναγκών των παιδιών σχολικής ηλικίας των πληθυσμιακών ροών
Κοντογιαννάκης	2017	√	√	√	√	√	Έρευνα σε πληθυσμό υποδομής Μη-Κυβερνητικής Οργάνωσης, όπου φαίνεται ότι η Υγεία θεωρείται μετρίως σημαντική με ποσοστό ~17% ενώ προηγείται η στέγαση με ~42%.
Παναγιώτου	2018	√	√	√	√	√	Η συμβολή των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων στην ένταξη των ατόμων παραμένει σημαντική, με τα άτομα να εκφράζουν έντονα τους ανάγκες τους για υποστήριξη στην εργασία, την Υγεία, την εκπαίδευση και τη νομική υποστήριξη.
Δριτσάκου	2017		√				Ανάδειξη τους χαμηλής ευαισθητοποίησης των επαγγελματιών υγείας σε δημόσιο μαιευτήριο τους Αθήνας, αναφορικά με τα ειδικά θέματα που αντιμετωπίζουν οι εγκυμονούσες γυναίκες των πληθυσμιακών ροών.
Παζαρτζή	2017				√		Το θέατρο ως εκπαιδευτική διαδικασία συμπερίληψης των ατόμων των πληθυσμιακών ροών

Η ανάλυση της βιβλιογραφίας αποκαλύπτει μια εξαιρετική ποικιλότητα σε δεδομένα και σε τρόπους δράσης. Οι ερευνητές προέρχονται από πανεπιστημιακά ιδρύματα, ενώ έχουν αντλήσει δεδομένα από τη βιβλιογραφία, από έρευνες πεδίου και από ιδρύματα κρατικής ή ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Αναφέρονται κυρίως σε δεδομένα υγειονομικής περίθαλψης, ενώ δε λείπουν οι αναλύσεις των υπόλοιπων κοινωνικών δικαιωμάτων όπως η εκπαίδευση, η εργασία και η νομική προστασία.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ευρήματα μελέτης σε υποδομή Μη-Κυβερνητικής Οργάνωσης, όπου φαίνεται από τις συνεντεύξεις με τα άτομα των πληθυσμιακών ροών, ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες για τη διαβίωση τους είναι η στέγαση με 42,5%, το εισόδημα με 30,8%, η Υγεία με 17,3%, ενώ ακολουθούν η εργασία και η διατροφή με 4,2% ενώ τελευταία η εκπαίδευση με 0,8% (Κοντογιαννάκης, 2017). Σε άλλη μελέτη αναφέρεται ότι 55% των ατόμων των προσφυγικών ροών έχουν παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ενώ το 76% πιστεύει ότι η εκπαίδευση βοηθά την ένταξη στον κοινωνικό ιστό (Παναγιώτου, 2018). Ο ρόλος της μη-θεσμοθετημένης, γνωστής και ως μη-επίσημης, εκπαίδευσης που παρέχεται από μη-θεσμικούς φορείς όπως οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις είναι σημαντικός και καταδεικνύεται από μελέτη πάνω στη δράση μιας ισπανικής Μη-Κυβερνητικής Οργάνωσης, η οποία εκπαιδεύει τα παιδιά των πληθυσμιακών ροών στην κολύμβηση, ώστε να απαλλαγούν από το μετατραυματικό στρες που έχει προκληθεί από την παραμονή τους στο νερό κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους (Gonzalez-Maldonado, 2017). Τέλος, η χρήση του θεάτρου ως εκπαιδευτικής παραμέτρου στις Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφυγοπαίδων (Δ.Υ.Ε.Π.) μόνο θετικά μπορεί να αποτιμηθεί (Παζαρτζή, 2017).

Είναι επίσης πιθανό η μαιευτική και η εν γένει γυναικολογική φροντίδα να αντιμετωπίζει ποικίλες προκλήσεις, που έχουν να κάνουν με την επικοινωνία και ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών υγείας για τις θρησκευτικές και νοσολογικές ιδιαιτερότητες που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες των πληθυσμιακών ροών. Ενώ οι γεννήσεις γίνονται στην πλειονότητά τους με φυσιολογικό τοκετό και σε νεαρή ηλικία (Sdona, 2017), εν τούτοις φαίνεται ότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια βελτίωσης στην επικοινωνία με τον πληθυσμό αυτών των γυναικών, οι οποίες βρίσκονται σε εξαιρετικά ευάλωτη θέση, όπως φαίνεται από την εμπειρία τους εντός συγκεκριμένου νοσοκομείου (Δριτσάκου, 2017). Η εγκυμοσύνη φαίνεται ότι αποτελεί πρόκληση και για τη συνοριακή γραμμή. Οι υποδομές είναι ανεπαρκείς, ενώ το προσωπικό είναι εργασιακά εξουθενωμένο και αδυνατεί να ανταποκριθεί στην τόσο σημαντική αυτή στιγμή για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Grotti, 2018).

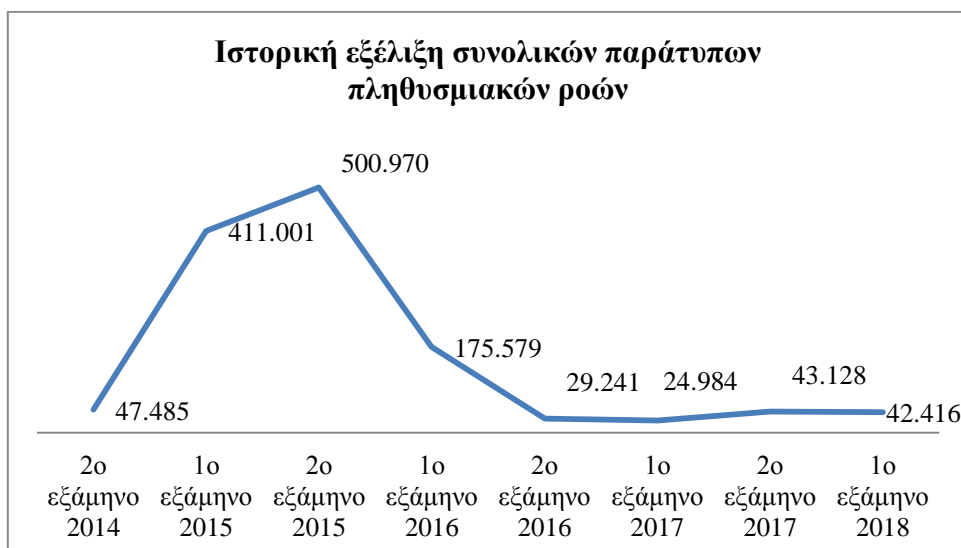
Συχνές είναι οι αναφορές και συσχετίσεις των ψυχιατρικών νοσημάτων με την κίνηση των πληθυσμιακών ροών. Πράγματι, φαίνεται ότι η επίπτωση της σχιζοφρένειας συνδέεται με τη μετανάστευση σε δεδομένα από εννιά ελληνικές πόλεις (Mimarakis, 2018). Επιπρόσθετα η συσχέτιση της βίας με την εμφάνιση περιστατικών αγχώδους διαταραχής είναι συχνή σε πληθυσμό Σύριων προσφύγων, οι οποίοι διαμένουν σε οκτώ κέντρα υποδοχής στον ελληνικό χώρο (Farhat, 2018). Συχνές είναι και οι αναφορές στη μικροβιακή αντοχή που ανιχνεύεται στα άτομα των πληθυσμιακών ροών, με πολυανθεκτικά στελέχη βακτηρίων να ανιχνεύονται σε σημαντικό βαθμό ιδίως στον παιδιατρικό πληθυσμό (Maltezu, 2017). Ο πληθυσμός που καταγράφεται σε υποδομές των Ιατρών του Κόσμου, παρουσιάζει έντονα μυοσκελετικά προβλήματα τα οποία είναι υποδιαγνωσμένα. Ο πληθυσμός παρουσιάζει συχνά λοιμώξεις του αναπνευστικού, ενώ έντονη είναι και εδώ η ψυχιατρική παράμετρος (Shortall, 2018). Εντούτοις, στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει αναφορά για πιθανή προκατάληψη εκ μέρους των αρχών σε αυτήν την αξιολόγηση, σε μια προσπάθεια να εργαλειοποιηθεί η Υγεία των προσώπων των πληθυσμιακών ροών. Σε κάθε περίπτωση αυτή η προσέγγιση έρχεται σε αντίθεση με τη θεωρία του «Υγιούς Μετανάστη» (Parmet, 2017), όπως αναλύεται και στη συνέχεια. Ειδικότερα ο εμβολιασμός θεωρείται ως μια ενέργεια κατευνασμού της αμφισβήτησης εκ μέρους της κοινής γνώμης για τις δημόσιες πολιτικές Υγείας αλλά και ταυτόχρονα του δημόσιου φόβου έναντι των ροών per se (Trubeta, 2018). Σε μια περίοδο λιτότητας η παροχή δημοσίων αγαθών σε τρίτους, μη-δικαιούχους, μπορεί εύκολα να αποτελέσει πρόταγμα λαϊκισμού και εκφοβισμού, ειδικότερα της αστικής τάξης.

Η παράμετρος της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας αποτελούσε πάγιο πρόβλημα του ελληνικού συστήματος Υγείας (Economou, 2017). Η πίεση που ασκείται από τις πληθυσμιακές ροές, στο νεότευκτο σύστημα που αυτά τα χρόνια εφαρμόζεται, είναι μεγάλη και αυτό είναι προφανές από τα δεδομένα πολυϊατρείου Μη-Κυβερνητικής Οργάνωσης (Τερζούδης, 2017). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η μελέτη «...Η δημοσιονομική κρίση που επικρατεί στην Ελλάδα από το 2010 και τα συνεπακόλουθα προβλήματα τους έλλειψης προσωπικού και χρηματοδότησης των δημοσίων δομών υγείας, σε συνδυασμό με τις χρόνιες αδυναμίες του Εθνικού Συστήματος Υγείας, δυσχεραίνουν την άμεση και αποτελεσματική παροχή Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας...». Ως λύση εδώ προτείνεται η παράλληλη με το Κράτος εμπλοκή των πολιτικών υποκειμένων τους Κοινωνίας των Πολιτών στην παροχή υγειονομικής φροντίδας, όπως για παράδειγμα οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις (Τερζούδης, 2017).

Αποτελεί πραγματικότητα ότι σπανίζει η βιβλιογραφία, η οποία συνοψίζει σε εθνικό επίπεδο την τρέχουσα κατάσταση στην προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων της Υγείας, της εκπαίδευσης, της εργασίας, της νομικής προστασίας, της σίτισης και της στέγασης. Τα δεδομένα που συνήθως παρουσιάζονται είναι τοπικού χαρακτήρα και αφορούν την προστασία κάποιου κοινωνικού δικαιώματος αποκομμένου συνήθως από τα υπόλοιπα.

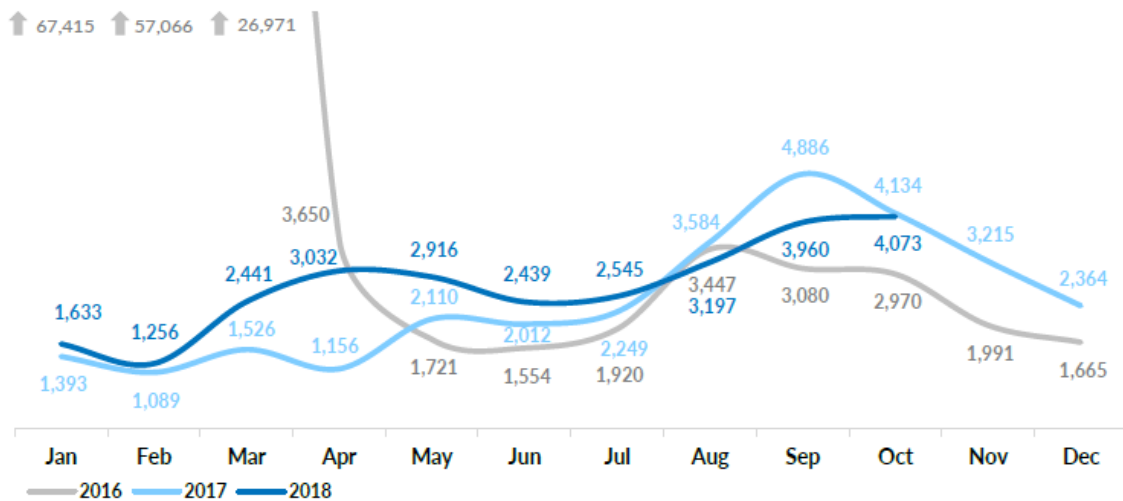
5.4 Γενικά στοιχεία πληθυσμιακών ροών

Ο αριθμός των προσώπων των πληθυσμιακών ροών που έχουν εισέλθει παράτυπα στην Ελλάδα ανέρχεται σε 42.416 για το πρώτο εξάμηνο του 2018, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύει η Ελληνική Αστυνομία, ενώ το Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου αναφέρει 42.371, αποτυπώνοντας την προαναφερθείσα διαφορά για τα μη-ταξινομήσιμα πρόσωπα τα οποία διαχειρίζεται η Ελληνική Αστυνομία. Ο αριθμός αυτός είναι αυξημένος κατά 70% σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 2017, όταν κατεγράφησαν αντίστοιχα 24.984 παράτυπες εισοδοι, ενώ η ιστορική του απεικόνιση ανά εξάμηνο σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας και του Εθνικού Συντονιστικού Κέντρου Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου απεικονίζονται στην Εικόνα 5.1. αλλά και στο Παράρτημα 9.4.:

Εικόνα 5.1. : Ιστορική εξέλιξη συνολικών παράτυπων πληθυσμιακών ροών (2014-2018), Πηγή: ΕΛ.ΑΣ.

Είναι προφανής η αποκλιμάκωση των αφίξεων στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης μετά την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας τον Απρίλιο του 2016. Αυτό επιβεβαιώνεται από την παρόμοια εικόνα που αποτυπώνουν τα στοιχεία από την Ύπατη Αρμοστεία για τις αφίξεις μέσω θαλάσσης όπως φαίνεται στην Εικόνα 5.2.:

Εικόνα 5.2. : Μηνιαίες συνολικές αφίξεις πληθυσμιακών ροών (2016-2018), Πηγή: Ύπατη Αρμοστεία

Σύμφωνα με τα στοιχεία από την Ύπατη Αρμοστεία και το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, ο αριθμός των προσώπων που έχουν επιστραφεί στην Τουρκία μετά την υπογραφή της Κοινής Δήλωσης είναι 801 για το εννεάμηνο εφαρμογής της το 2016, 683 το 2017 και 271 μέχρι και τον Οκτώβριο του 2018, όπως φαίνεται από το Παράρτημα 9.4. (Ύπατη Αρμοστεία, 2018). Ταυτόχρονα και επιβεβαιώνοντας την ανοδική τάση που παρατηρείται στις Εικόνες 5.1. και 5.2. για το χρονικό διάστημα από το δεύτερο εξάμηνο του 2017 και στη συνέχεια, υπάρχει καταγεγραμμένη από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής και το Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο Ελέγχου Συνόρων, Μετανάστευσης και Ασύλου η ανοδική τάση στις παράτυπες εισόδους μέσω των ελληνοτουρκικών συνόρων. Ειδικότερα καταγράφηκαν 14.526 κατά το πρώτο εξάμηνο του 2018, έναντι 9.533 κατά το πρώτο εξάμηνο του 2017, αυτό κυρίως λόγω των εισόδων από τα χερσαία σύνορα με αύξηση μεγαλύτερη του 400%, δηλαδή από 1.611 το πρώτο εξάμηνο του 2017 σε 8.410 το πρώτο εξάμηνο του 2018, όπως φαίνεται βάσει στοιχείων της Ελληνικής Αστυνομίας (Παράρτημα 9.4., Ελληνική Αστυνομία, 2018). Το ζήτημα φαίνεται ότι εντείνεται ακόμη περισσότερο σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία

για το δεύτερο εξάμηνο του 2018, όπως παρουσίασε το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018).

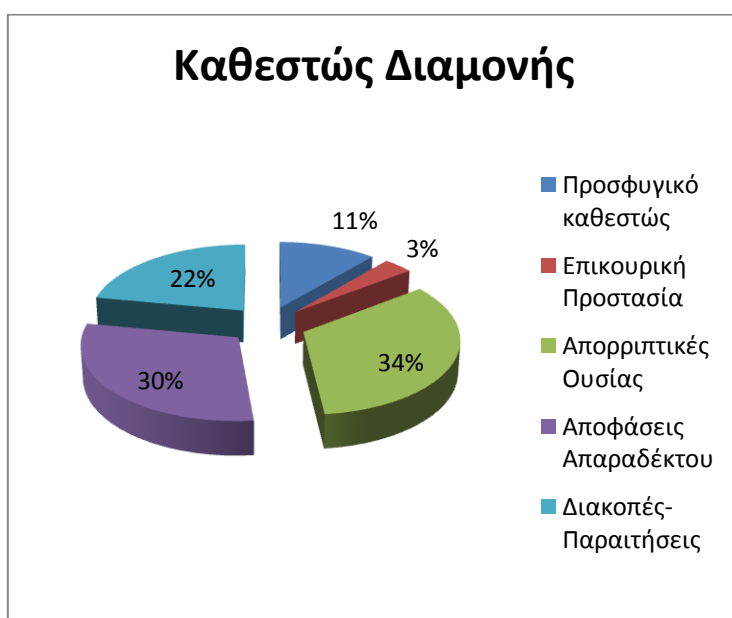
Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία συνολικά υπάρχουν περί τα 70.000 πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών που έχουν εισέλθει στην Ελλάδα μετά το 2015. Περίπου 65.000 από αυτά βρίσκονται υπό την προστασία όλων των εμπλεκομένων φορέων, είτε στην ενδοχώρα είτε στα νησιά (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018). Η Ύπατη Αρμοστεία αναφέρει σχεδόν ταυτόσημο αριθμό, δηλαδή 67.100 (Ύπατη Αρμοστεία, 2018B). Στη βάση αυτών των αριθμών θα επιχειρείται η ανάλυση των δεδομένων στην παρούσα διατριβή. Η συνολική αυτή αποτύπωση μαζί με σχόλια αναδεικνύεται στο Παράρτημα 9.4., λαμβάνοντας υπόψη όποιες παραδοχές και περιορισμούς περιγράφησαν στο τέταρτο κεφάλαιο. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα στοιχεία που συλλέχθηκαν ανά περιοχή των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

5.5 Ασυνόδετοι ή χωρισμένοι ανήλικοι

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου του 2018 παραμένουν στην Ελλάδα 3.637 ασυνόδετοι, ή χωρισμένοι από τους οικείους τους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, ανήλικοι. Σύμφωνα με στοιχεία από την Υπηρεσία Ασύλου μέχρι την 31/10/2018 οι ασυνόδετοι ανήλικοι που εισήλθαν στην Ελλάδα και αιτήθηκαν άσυλο ανέρχονται σε 4.896 με ιστορικά στοιχεία από το 2013 (Υπηρεσία Ασύλου 2018, βλ. Πίνακα 5.3.). Εξ αυτών και σωρευτικά για το προαναφερθέν χρονικό διάστημα αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πρόσφυγα μόνο στο 11%, ενώ μόλις το 3% έλαβε επικουρική προστασία σύμφωνα με τις προαναφερόμενες διατάξεις. Η πλήρης αποτύπωση της κατανομής των αποφάσεων για τους ασυνόδευτους/χωρισμένους ανήλικους παρέχεται με την Εικόνα 5.3. και τον σύστοιχο Πίνακα 5.3.:

Πίνακας 5.3. : Καθεστώς διαμονής ασυνόδευτων ανηλίκων μετά την αίτηση ασύλου (2013-31/10/2018), Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου

Καθεστώς	2.013			2.014			2.015			2.016			2.017			2.018			Σύνολα		
	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο	Άρρεν	Θήλυ	Σύνολο
Προσφυγικό καθεστώς	7	1	8	45	6	51	54	19	73	52	13	65	132	29	161	198	35	233	488	103	591
Επικουρική Προστασία	4	0	4	24	0	24	22	0	22	17	0	17	27	0	27	55	4	59	149	4	153
Απορριπτικές Ουσίας	53	2	55	147	6	153	92	6	98	216	6	222	488	7	495	463	7	470	1.459	34	1.493
Αποφάσεις Απαραδέκτου	12	3	15	56	21	77	68	10	78	310	117	427	571	167	738	267	34	301	1.284	352	1.636
Διακοπές-Παραιτήσεις	14	0	14	85	0	85	106	10	116	55	9	64	223	28	251	474	19	493	957	66	1.023
Σύνολο	90	6	96	357	33	390	342	45	387	650	145	795	1.441	231	1.672	1.457	99	1.556	4.337	559	4.896

Εικόνα 5.3. : Απεικόνιση συνολικής κατανομής ανά καθεστώς του ασυνόδευτου ανήλικου (2013-31/10/2018), Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου

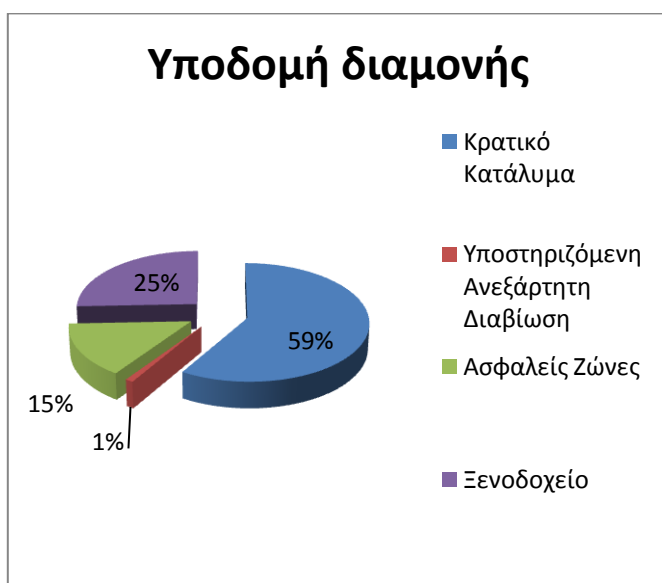
Σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης 93,5% των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι αγόρια, 6,5% κορίτσια, ενώ συνολικά 8,5% είναι ηλικίας μικρότερης των 14 ετών (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2018). Υπάρχουν περισσότερες από 2.000 θέσεις διαμονής ασυνόδευτων ανηλίκων στο σύνολο των υποδομών στην Ελλάδα. Από αυτές οι 1.210 είναι μακράς διάρκειας, ενώ 820 είναι προσωρινές. Οι θέσεις αυτές είναι διαμοιρασμένες στις 54 κρατικές υποδομές ανά την επικράτεια, ενώ υπολογίζονται και 5 υποδομές Υποστηριζόμενης Ανεξάρτητης Διαβίωσης για ανήλικους μεγαλύτερους των 16 ετών σε διαμερίσματα, υπό την οργανωτική αιγίδα της Ύπατης

Αρμοστείας, 10 Ασφαλείς Ζώνες -ως ειδικοί χώροι μέσα στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, στους οποίους οι ανήλικοι βρίσκουν φροντίδα και επείγουσα προστασία σε 24ωρη βάση- και 13 Ξενοδοχεία. Ειδικότερα οι κρατικές υποδομές κατανέμονται αναλυτικά στην Αττική με 30 υποδομές και 647 θέσεις, στη Λέσβο με εννιά υποδομές και 158 θέσεις, στην Κ. Μακεδονία με τέσσερις υποδομές και 120 θέσεις, στην Α. Μακεδονία και Θράκη με τρεις υποδομές και 61 θέσεις, στη Θεσσαλία με δύο υποδομές και 60 θέσεις, στην Κ. Ελλάδα με δύο υποδομές και 60 θέσεις, στη Δ. Ελλάδα με δύο υποδομές και 49 θέσεις, στην Ήπειρο με μια υποδομή και 40 θέσεις, στην Κρήτη με μια υποδομή και 25 θέσεις, στη Χίο με μια υποδομή και 18 θέσεις και στη Σάμο με μια υποδομή και 12 θέσεις (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2018).

Οι επιπρόσθετες υποδομές προβλέπεται να φιλοξενούν ανήλικους για μέγιστο διάστημα τριών μηνών, λόγω φόρτου των κρατικών δομών. Η πρόσβαση στις Ασφαλείς Ζώνες παρέχεται και σε συνοδευόμενους αλλά ευάλωτους ανήλικους. Το ίδιο ισχύει και για τα Ξενοδοχεία. Όλα τα παραπάνω έχουν ληφθεί από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Συνολικά η αποτύπωση της κατανομής των ανηλίκων στις επιπρόσθετες δομές μπορεί να παρατηρηθεί στην Εικόνα 5.4. και τον σύστοιχο Πίνακα 5.4.:

Πίνακας 5.4. : Κατανομή ανά υποδομή διαμονής των διαθέσιμων θέσεων σε ασυνόδευτους ανηλίκους 2018, Πηγή: Ε.Κ.Κ.Α.

Υποδομή διαμονής	Θέσεις
Κρατικό Κατάλυμα	1.190
Υποστηριζόμενη Ανεξάρτητη Διαβίωση	20
Ασφαλείς Ζώνες	300
Ξενοδοχείο	520
Σύνολο	2.030

Εικόνα 5.4. : Κατανομή ανά υποδομή διαμονής των διαθέσιμων θέσεων σε ασυνόδευτους ανηλίκους 2018, Πηγή: Ε.Κ.Κ.Α.

Είναι προφανές ότι η πλειονότητα των θέσεων εξακολουθεί και ανήκει στις κρατικά υποστηριζόμενες υποδομές. Εντούτοις δεν είναι αρκετή η χωρητικότητα των συνολικών υποδομών, διότι 1.889 παιδιά είναι εκτός των υποδομών μακράς διάρκειας, αριθμός που ισοδυναμεί με ~54% του συνόλου των 3.637 ανηλίκων που παραμένουν στην Ελλάδα. Οι ανήλικοι αυτοί βρίσκονται διασκορπισμένοι σε υποδομές. Ειδικότερα 586 διαβιούν σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, 82 σε προστατευτική συνοδεία κα 139 αναμένουν την

απόφαση μεταφοράς τους σε κατάλυμα μακράς διάρκειας (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2018). Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι ανάμεσα στους 3.637 ασυνόδευτους ανήλικους βρίσκονται 273 χωρισμένοι ανήλικοι, που όπως περιγράφηκε χώρισαν από τους οικείους τους κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι προέρχονται κατά 32% από το Πακιστάν, κατά 30% από το Αφγανιστάν, 23% όλες οι άλλες εθνικότητες, ενώ κατά μόλις 15% από τη Συρία γεγονός που εξηγεί και το χαμηλό ποσοστό του απονεμόμενου προσφυγικού καθεστώτος (Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2018).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία οι συνθήκες διαβίωσης των ασυνόδευτων ανηλίκων παραμένουν υποβαθμισμένες και εμπνέουν ανησυχία (Ύπατη Αρμοστεία, 2018B). Η κατάσταση στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης της Μόριας χρήζει αντιμετώπισης, διότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι δεν έχουν Ασφαλή Ζώνη στην οποία μπορούν να καταφύγουν, λόγω υπερπληθυσμού στην υποδομή. Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στις αντίστοιχες υποδομές της Σάμου και του Έβρου (Ύπατη Αρμοστεία, 2018B).

Η Ύπατη Αρμοστεία πέρα από την πιλοτική υποδομή της Υποστηριζόμενης Ανεξάρτητης Διαβίωσης που συντηρεί στην Κρήτη, υποστηρίζει και μια σειρά άλλων δράσεων. Τέτοιες δράσεις είναι η βοήθεια που προσφέρει στις ελληνικές Αρχές στη νομική, ψυχολογική αλλά και άτυπη εκπαιδευτική συνδρομή που προσφέρει στους ασυνόδευτους ανήλικους. Η βοήθεια αυτή συνίσταται σε τεχνική υποστήριξη, συμβουλευτική και εκπαίδευση στους δρώντες, ώστε να είναι αποτελεσματικότεροι στην παροχή φροντίδας ανά περίπτωση. Παράλληλα μεταφέρει ασυνόδευτους ανήλικους την περίοδο της ενηλικίωσης σε ειδικούς χώρους ώστε να απελευθερώνεται χώρος για τους νεότερους ανήλικους. Ήδη έχει μεταφέρει 614 ασυνόδευτους ανήλικους σε υποδομές στην ενδοχώρα και ενδεχομένως σε ειδικούς χώρους και έχει βοηθήσει τη μεταφορά 23 ασυνόδευτων ενηλίκων μέσω του προγράμματος “Dubs” (των κανονισμών του Δουβλίνου δηλαδή) στο Ηνωμένο Βασίλειο, σύμφωνα με τις ανάγκες τους και τα συμφέροντά τους (Ύπατη Αρμοστεία, 2018B).

5.6 Έμφυλη ισότητα

Το ακανθώδες ζήτημα της έμφυλης ισότητας, έτσι όπως αναλύθηκε στο τρίτο κεφάλαιο, αποτελεί σημαντικό ζήτημα για τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών. Η σεξουαλική παρενόχληση και η έμφυλη βία, ακόμη και απέναντι στους άντρες και τα αγόρια, παραμένει σημαντικός κίνδυνος στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Οι σημαντικές ελλείψεις ειδικών διαδικασιών και υποδομών όπως διερμηνείς, συνοδεία ανήλικων και μητέρων στις τουαλέτες και τα λουτρά, νομικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών, πρόσβαση σε κρατικές υποδομές όπως η αστυνομία κ.τ.λ., διαιωνίζει το αίσθημα της ανασφάλειας που διακατέχει τους ανθρώπους των ροών (Υπατη Αρμοστεία, 2018B).

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Ι.Φ.) έχει εντάξει στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Έμφυλη Ισότητα 2016-2020 πληθώρα δράσεων για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των προσώπων των πληθυσμιακών ροών, ο οποίος προκαλείται από έμφυλη διάκριση. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργούν 40 Συμβουλευτικά Κέντρα που προσφέρουν κοινωνική υποστήριξη σε ψυχολογικές, νομικές και υγειονομικές παραμέτρους, όπως επίσης και 21 Ξενώνες Φιλοξενίας για γυναίκες-θύματα έμφυλης βίας. Οι Ξενώνες αυτοί προσφέρουν σίτιση, ασφάλεια, διευκόλυνση στην πρόσβαση σε όποιες υπηρεσίες χρειάζονται και σχολική εγγραφή των παιδιών. Ταυτόχρονα λειτουργεί η 24ωρη τηλεφωνική γραμμή βοήθειας 15900, η οποία καλύπτει τα θύματα της έμφυλης βίας. Ακόμα, η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων πρόκειται να δημιουργήσει μια βάση δεδομένων με στοιχεία των γυναικών και των παιδιών των ροών που έχουν υποστεί ή είναι υποψήφια θύματα έμφυλης βίας, σε συνεργασία με την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης. Όλες οι παραπάνω δομές θα αποτελέσουν το Πανελλαδικό Δίκτυο Δομών Πρόβλεψης και Καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών (Ανοικτή Διακυβέρνηση, 2018).

Επιπρόσθετα η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων και το Ταμείο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (U.N.I.C.E.F.) υπέγραψαν τον Ιούνιο του 2018 Μνημόνιο Συνεργασίας με στόχο την από κοινού αντιμετώπιση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των παιδιών των πληθυσμιακών ροών. Συμφωνήθηκε η προώθηση δράσεων για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των κρατικών υπηρεσιών από τον πληθυσμό αυτόν, για την έρευνα και τη συλλογή δεδομένων βάσει των οποίων θα σχεδιαστούν δράσεις αντιμετώπισης του φαινομένου και ενεργοποίησης του διαμοιρασμού καλών πρακτικών (Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων, 2018).

Αξίζει εδώ να αναφερθεί και η συνεργασία του Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων με το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών “United Nations Fund for Population Activities” (U.N.F.P.A.) για τη διαμόρφωση πρωτοκόλλου αντιμετώπισης της έμφυλης βίας. Η ευαισθητοποίηση και η ενημέρωση του υγειονομικού, αστυνομικού και δικαστικού προσωπικού για τις ιδιαιτερότητες των ιατροψυχοκοινωνικών προβλημάτων που συνεπάγεται η σεξουαλική κακοποίηση και η έμφυλη βία γενικότερα, είναι ένας από τους στόχους του πρωτοκόλλου (Πρόγραμμα Philos, 2017). Επίσης διοργανώθηκαν από τον Μάιο μέχρι τον Ιούλιο του 2018 ημερίδες ενημέρωσης σε Λαμία, Καβάλα, Μυτιλήνη, Ιωάννινα και Θεσσαλονίκη. Παρουσιάστηκε το πρωτόκολλο και σχεδιάστηκε ο συντονισμός των συναρμόδιων κρατικών φορέων στο πεδίο της πρόληψης, του εντοπισμού και της αντιμετώπισης των περιστατικών έμφυλης βίας στις πληθυσμιακές ροές. Στόχος είναι η αύξηση της γνώσης για τις υποδομές που λειτουργούν σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης, τοπικής αυτοδιοίκησης και συνεργαζόμενων φορέων της διεθνούς και τη εγχώριας σκηνής. Τη γνώση αυτή οφείλουν να έχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες ανεξαρτήτως με τον φορέα που εργάζονται, εφόσον ασχολούνται με τα ζητήματα που άπτονται των πληθυσμιακών ροών (Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων, 2018B). Η προστασία των θυμάτων ή των δυνάμει θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας, trafficking, σεξουαλικής παρενόχλησης ή βιασμού είναι δείγμα νομικού και πολιτικού πολιτισμού. Η διεθνής βιβλιογραφία εστιάζει σε νέα σημεία έρευνας μακριά από τα καθιερωμένα πρότυπα θυματοποίησης, ειδικότερα για τα πρόσωπα του trafficking. Η στείρα υποκειμενική ανάλυση σε επίπεδο της αναπαράστασης και μόνο, εγκλωβίζει την οπτική στο πεπατημένο δίπολο προαγωγός/θύμα και απομειώνει ζητήματα εργασιακών δικαιωμάτων αλλά και κοινωνικών ή ιστορικών επιρροών (Andrijasevic, 2014 σελ. 359-373).

5.7 Εκπαίδευση/Πολιτισμός

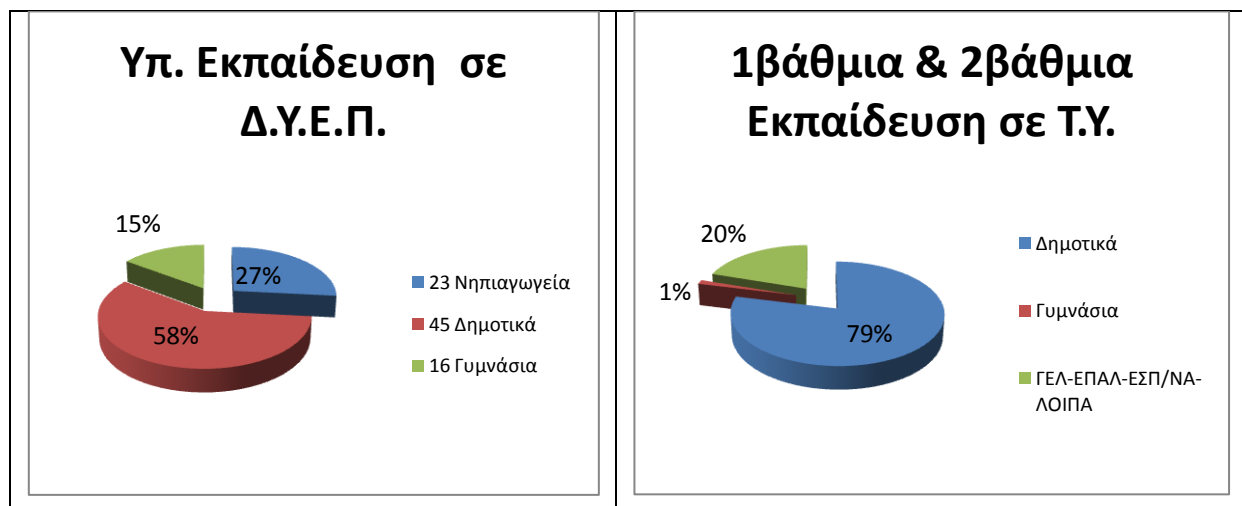
Υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Παιδείας βρίσκονται οι υποδομές των Τάξεων Υποδοχής (T.Y.) μέσα σε ελληνικά σχολεία αλλά και των Δομών Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφυγοπαίδων όπως περιγράφονται στο άρθρο 8 του 4415/2016 και αναφέρθησαν ήδη.

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύτηκαν στις 29/08/2018 από το Αυτοτελές Τμήμα Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων του Υπουργείου Παιδείας (Υπουργείο Παιδείας, 2018) ο συνολικός αριθμός των ανήλικων προσφύγων σχολικής

ηλικίας ανέρχεται στις δέκα με δώδεκα χιλιάδες, εκ των οποίων οι 3.637 είναι ασυνόδετοι, όπως αναλύθηκε ήδη. Από αυτόν τον πληθυσμό 8.017 έχουν εγγραφεί σε κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης κατά το σχολικό έτος 2017-2018. Ειδικότερα 2.026 φοίτησαν σε Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφυγοπαίδων και 5.291 παρακολούθησαν Τάξεις Υποδοχής. Ο εκτιμώμενος αριθμός μαθητών που έχουν εγγραφεί σε σχολικές μονάδες που δε διαθέτουν Τάξεις Υποδοχής είναι 700.

Σύμφωνα με την ίδια ανακοίνωση η κατανομή ανά επίπεδο εκπαίδευσης των μαθητών που επισκέπτονται τις Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφυγοπαίδων αλλά και τις Τάξεις Υποδοχής σε Γυμνάσια, Εσπερινά Λύκεια αλλά και Δημοτικά ή Νηπιαγωγεία έχει ως εξής:

Πίνακας 5.5. : Κατανομή Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης Δ.Υ.Ε.Π., Σχολικό έτος 2017-2018, Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων		Πίνακας 5.6. : Κατανομή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Τ.Υ., Σχολικό έτος 2017-2018, Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	
Υποδομή	Θέσεις	Υποδομή	Θέσεις
23 Νηπιαγωγεία	539	Δημοτικά	1.190
45 Δημοτικά	1.187	Γυμνάσια	20
16 Γυμνάσια	300	ΓΕΛ-ΕΠΑΛ-ΕΣΠ/ΝΑ-ΛΟΙΠΑ	300
Σύνολο	2.026	Σύνολο	1.510

Εικόνα 5.5. : Κατανομή Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης Δ.Υ.Ε.Π., Σχολικό έτος 2017-2018, Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων	Εικόνα 5.6. : Κατανομή Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Τ.Υ., Σχολικό έτος 2017-2018, Πηγή: Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
--	---

Καθίσταται σαφές, ότι η πλειονότητα των μαθητών φοίτησαν στην υποχρεωτική εκπαίδευση και ειδικότερα στο Δημοτικό με ποσοστό που αγγίζει το 60% και 80% για τις Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφυγοπαίδων και Τάξεις Υποδοχής αντίστοιχα. Οι αριθμοί δεν αναμένεται να διαφοροποιηθούν μετά τη συμπερίληψη των περίπου 2.000 μαθητών του Ανατολικού και Βορείου Αιγαίου, οι οποίοι δεν είχαν τη δυνατότητα ένταξης στο σύστημα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, για το σχολικό έτος 2017-2018. Τουναντίον, αναμένεται να υπάρξει διαφοροποίηση στην περίπτωση που ενταχθούν και οι υπόλοιποι 2.000, οι οποίοι προέρχονται κυρίως από τον πληθυσμό των ασυνόδευτων ή χωρισμένων ανηλίκων και ανήκουν στην πληθυσμιακή ομάδα άνω των 15 ετών (Υπουργείο Παιδείας, 2018). Η εν γένει προσπάθεια κρίνεται επιτυχημένη και το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης αύξησε τον προϋπολογισμό στα 11 εκατομμύρια Ευρώ για τη δημιουργία νέων Δομών Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφυγοπαίδων (Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, 2/11/2018). Κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με το Υπουργείο υποδείχθηκε ο έμμεσος υπολογισμός των νέων Τάξεις Υποδοχής που θα προκύψουν βάσει των προκηρυχθέντων προσλήψεων δασκάλων. Οι αριθμοί διαμορφώνονται σε 216 στην πρωτοβάθμια βάσει της Υπουργικής Απόφασης 171022 /Δ2 και 986 στη δευτεροβάθμια (Υπουργείο Παιδείας, 2018Γ).

Επιπρόσθετα η Ύπατη Αρμοστεία υποστηρίζει συμπληρωματικές άτυπες εκπαιδευτικές δράσεις, όπου δεν υπάρχει η δυνατότητα της προβλεπόμενης εκπαίδευσης όπως αναλύεται στο τρέχον υποκεφάλαιο. Όπως ο φορέας αναφέρει, στα διαμερίσματα που διαθέτει, διαβιούν περίπου 3.500 χιλιάδες ανήλικοι σχολικής ηλικίας (Ύπατη Αρμοστεία, 2018Β). Επίσης το Υπουργείο Παιδείας προωθεί προς εφαρμογή απογευματινά μαθήματα και στα νησιά μετά την ενδοχώρα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ώστε να υπάρξει η απαραίτητη προετοιμασία για την επόμενη σχολική χρονιά.

Επιπρόσθετα, ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται η επιτυχής ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου αξιολόγησης του Προγράμματος «Ευρωπαϊκό Διαβατήριο Προσόντων των Προσφύγων». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα στοχεύει στην ενσωμάτωση των προσώπων των ροών στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας μέσω της αναγνώρισης των ακαδημαϊκών προσόντων τους. Υλοποιείται σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.) και της αντίστοιχους οργανισμούς Νορβηγίας, Ολλανδίας, Γαλλίας, Αρμενίας, Καναδά, Γερμανίας, Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Κατά τη διάρκεια των τριών κύκλων της α' φάσης του Προγράμματος συμμετείχαν στη διαδικασία συνεντεύξεων 92 πρόσφυγες, ενώ στον δεύτερο συμμετείχαν 48

πρόσφυγες από 12 χώρες με τίτλους από εκπαιδευτικά συστήματα 17 χωρών (Υπουργείο Παιδείας, 2018B).

Στους σχολικούς χώρους γίνονται επίσης προσπάθειες ένταξης των προσώπων των πληθυσμιακών ροών στην εκπαιδευτική κοινότητα και ευαισθητοποίησης των υπολοίπων μαθητών είτε υπάρχουν Τάξεις Υποδοχής, είτε όχι. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Κι αν ήσουν εσύ;» εγκρίθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και υλοποιείται στη συνέχεια από την Ύπατη Αρμοστεία σε συνεργασία με το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, 2018). Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μεταξύ άλλων επιμορφωτικά σεμινάρια για το πολιτισμικό Άλλο, διαδραστικές θεατρικές παραστάσεις και θεατροπαιδαγωγικά εργαστήρια ειδικά σχεδιασμένα για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρόμοια δράση διοργανώθηκε από το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Ε.Μ.Σ.Τ.) σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία, με συμμετοχή προσώπων των ροών που διαμένουν σε υποδομές του προγράμματος Στήριξης Έκτακτης Ανάγκης για την Ένταξη και τη Στέγαση, την προαναφερθείσα ESTIA, για την οποία γίνεται αναφορά στο υποκεφάλαιο για τη στέγαση. Η δράση έφερε τον τίτλο “Face Forward...into my home” και παρουσιάστηκε στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης τον χειμώνα 2017-2018, πριν μετακομίσει στην Κρήτη για το Φεστιβάλ του Δήμου Ηρακλείου. Η δράση υποστηρίζεται επίσης και από τη Γενική Διεύθυνση Πολιτικής Προστασίας και Ανθρωπιστικής Βοήθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-ECHO). Κεντρικός κορμός του διαδραστικού αυτού προγράμματος ήταν οι ιστορίες είκοσι έξι προσώπων των ροών, τα οποία μέσα από αφηγήσεις και πορτρέτα παρουσίασαν τον αγώνα που δίνουν, για να αρχίσουν ξανά τη ζωή τους στην Ελλάδα (Face Forward...into my home, 2018).

Επίσης το Εθνικό Θέατρο σε συνεργασία με την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, το Υπουργείο Πολιτισμού, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, αλλά και τις Πρεσβείες της Ελβετίας και Ιρλανδίας διοργάνωσε εργαστήρια εικαστικής τέχνης για τους ασυνόδευτους ανηλίκους των ροών τον Ιούνιο του 2018. Τον ίδιο μήνα εγκαινιάστηκε έκθεση φωτογραφίας ασυνόδευτου 17χρονου Σύριου στο κτήριο του Αρείου Πάγου. Η διαδρομή της ιστορίας είχε ξεκινήσει νωρίτερα στη Χίο από την προσωρινή επίτροπο (σύμφωνα με τα προαναφερθέντα άρθρα 21 και 22 του 4540/2018) του ανήλικου Σύρου, η οποία και ανακάλυψε το ταλέντο του (Εισαγγελία Αρείου Πάγου, 2018).

Αναμφίβολα ο πολιτισμός μπορεί να ενισχύσει σε σημαντικό βαθμό την ένταξη των προσώπων των ροών στο κοινωνικό γίνεσθαι, διότι παρέχει τη δύναμη της κοινής του γλώσσας, τη συσχέτιση του τοπικού με το διεθνές, την άμβλυνση των αντιθέσεων και την αποδοχή της διαφορετικότητας -ειδικότερα στη φυλετική/εθνοτική παράμετρο- και την αδιαμφισβήτητη καταπολέμηση της εσωστρέφειας, του ρατσισμού και της λεκτικής ή άλλης βίας. Ίσως ο πολιτισμός να αποτελεί την αποτελεσματικότερη γέφυρα ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες και να είναι αποδοτικότερος στη διαχείριση των ζητημάτων που ανακύπτουν κατά την ενσωμάτωση, από ότι οι τυπικές δράσεις που περιγράφονται στην παρούσα διατριβή.

5.8 Στέγαση

Το πρόγραμμα ESTIA που έχει αναφερθεί, αποτελεί προϊόν συνεργασίας της Ύπατης Αρμοστείας και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης με ενωσιακή χρηματοδότηση. Στοχεύει στην παροχή στέγασης σε οργανωμένες υποδομές εκτός των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης αλλά και τη χορήγηση προπληρωμένων καρτών με μετρητά (cash assistance). Οι Δήμοι οι οποίοι συμμετέχουν στο πρόγραμμα είναι αυτοί των Αθηνών, της Θεσσαλονίκης, της Λειβαδιάς, της Λάρισας, των Τρικκαίων, της Καρδίτσας, της Τρίπολης, της Νέας Φιλαδέλφειας-Χαλκηδόνας, του Ηρακλείου, των Χανίων, του Ρεθύμνου και του Αγίου Νικολάου. Επιπρόσθετα στο πρόγραμμα συμμετέχουν και επτά Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις (ESTIA, 2018). Παρά ταύτα η Ύπατη Αρμοστεία αναφέρει ότι υπάρχουν 4.306 διαμερίσματα σε 23 κτήρια διασκορπισμένα σε 21 πόλεις με 25.898 διαθέσιμες θέσεις τον Οκτώβριο του 2018 (Ύπατη Αρμοστεία, 2018B).

Τον ίδιο μήνα καταγράφηκαν οι συνολικά διαθέσιμες και κατειλημμένες θέσεις σε διαμερίσματα και κτήρια σε όλη την Ελλάδα και από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται 25.632 διαθέσιμες και 21.412 κατειλημμένες θέσεις (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018). Αυτό αντιστοιχεί σε ~30% του συνόλου των διαμενόντων στην Ελλάδα, οι οποίοι είναι περίπου 70.000 όπως προαναφέρθηκε. Μέχρι την 31/08/2018 η μεγάλη πλειοψηφία των θέσεων (58%) διατίθεται στην Αττική, το 19,5% στη Βόρεια Ελλάδα και το 6% στα νησιά, με το ποσοστό να αφορά την Κρήτη με 3,5% και τα υπόλοιπα νησιά με 2,5% (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018). Οι άνθρωποι σε αυτές τις υποδομές έχουν Αριθμό Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης

σε ποσοστό 92%, Αριθμό Φορολογικού Μητρώου (Α.Φ.Μ.) σε ποσοστό 59%, ενώ 25% έχει καταγραφεί στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), ώστε να μπορεί να ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα εύρεσης εργασίας (Υπατη Αρμοστεία, 2018B). Από 01/10/2018 μέχρι 31/10/2018 η Υπατη Αρμοστεία χορήγησε προπληρωμένες κάρτες αξίας 5,7 εκατομμυρίων Ευρώ, σε 56.674 πρόσωπα των ροών που αιτήθηκαν ασύλου (Υπατη Αρμοστεία, 2018B).

5.9 Σίτιση

Ήδη από τον Μάρτιο του 2016 τη σίτιση των προσώπων των ροών έχουν αναλάβει οι Ένοπλες Δυνάμεις. Σύμφωνα με ανακοίνωση του Αρχηγείου του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας μέχρι την 31/10/2017 σε 31 δομές φιλοξενίας που υποστηρίζουν οι Ένοπλες Δυνάμεις απασχολούνται καθημερινά περίπου 250 στελέχη τους, μεταξύ των οποίων 25 ιατροί και 18 νοσηλευτές, ενώ μέσα στο 2017 διατέθηκαν από τις Ένοπλες Δυνάμεις περίπου 15 εκατομμύρια γεύματα στα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών (Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, 2017). Βάσει του άρθρου 21 του 4368/2016 και της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Φ.000/8/245258/Σ.37/2016 οι διαγωνισμοί για την παροχή σίτισης μέσω εξωπορισμού διενεργούνται από τις Ένοπλες Δυνάμεις. Αν και η ποιοτική παράμετρος προέβλεπε την επιλογή των προμηθευτών βάσει των κατά την ισχύουσα αντίληψη αποδεκτών κριτηρίων, όπως για παράδειγμα οι πιστοποιήσεις ISO22000 και HACCP στον τομέα της μαζικής εστίασης (Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, 2016), εντούτοις οι αναφορές για την κακή ποιότητα του συσσιτίου δεν έλειψαν, όπως μπορεί να διαπιστωθεί στην έκθεση της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου τον Δεκέμβριο του 2016 (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016, σελ. 11-12).

Είναι όμως γεγονός ότι το νομικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή τέτοιου είδους διαγωνισμών είναι συγκεκριμένο, όπως αναφέρει και το Γενικό Επιτελείο Στρατού σε ανακοίνωσή του τον Μάιο του 2018 (Γενικό Επιτελείο Στρατού, 2018). Εκεί αναφέρεται ότι το πλαίσιο επίτευξης των κριτηρίων ποιότητας με σκοπό την απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων και την αποφυγή επιβάρυνσης του προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και κατ' επέκταση του κρατικού προϋπολογισμού, είναι αυστηρό και ελέγχεται τόσο εσωτερικά με διοικητικό ιεραρχικό έλεγχο όσο και εξωτερικά από ορκωτούς λογιστές. Αυτό ίσως να προκαλεί προβλήματα και καθυστερήσεις στην απορρόφηση των συγκεκριμένων κονδυλίων, προβλήματα στα οποία γίνεται λόγος στο κεφάλαιο των συμπερασμάτων.

5.10 Ανάλυση των αποτελεσμάτων για την Υγεία

Όπως ήδη αναλύθηκε στα υποκεφάλαια 3.7. και 3.8., η πρόσβαση των προσώπων των πληθυσμιακών ροών στις Δημόσιες Δομές Υγείας στην Ελλάδα ρυθμίζεται από μια σειρά νομοθετημάτων. Κομβικό ρόλο σε αυτό το πλαίσιο έχουν οι 4368/2016 και η Κοινή Υπουργική Απόφαση 43(γ)/ΓΓ/ΟΙΚ. 25132/4.4.2016, ρυθμίσεις οι οποίες επιχειρούν να αποδώσουν σε όλον τον όγκο των πληθυσμιακών ροών ισότιμη κάλυψη σε σχέση με τους ημεδαπούς.

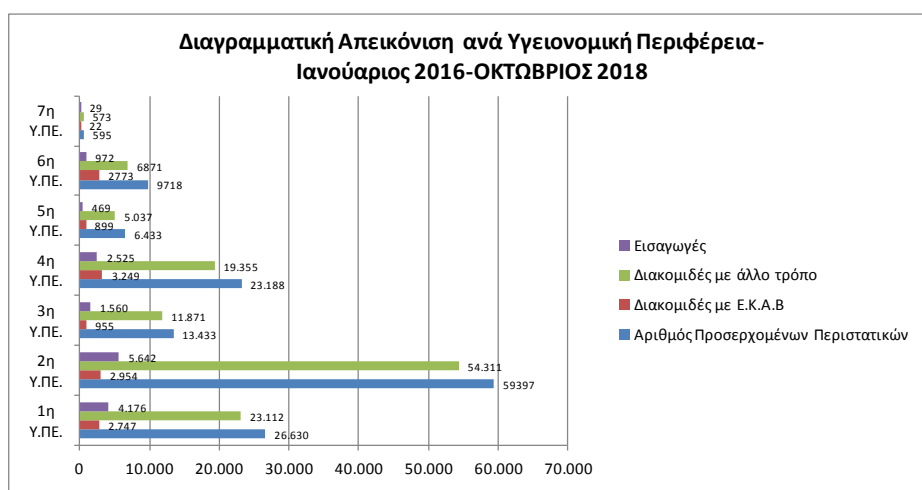
Όπως επίσης αναλύθηκε, σημαντικό ρόλο στον συντονισμό της εφαρμογής των νομοθετικών προβλέψεων έχει το Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας. Ειδικότερα, ο φορέας μεσολαβεί στη διακομιδή των προσώπων των ροών που έχουν ανάγκη εξειδικευμένης φροντίδας – κυρίως τριτοβάθμιας–, αλλά και διοργανώνει επισκέψεις στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης αλλά και σε άλλους χώρους διαμονής, αν αυτό κριθεί αναγκαίο. Σύμφωνα με στοιχεία που παρεχώρησε το Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας για τις ανάγκες της παρούσης διατριβής, η τρέχουσα προσέλευση σε Δημόσιες Δομές Υγείας αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.7.:

Πίνακας 5.7. : Προσερχόμενα περιστατικά σε Δημόσιες Δομές Υγείας (01.01.2016-31.10.2018), Πηγή: Ε.Κ.ΕΠ.Υ.

Τύπος Περιστατικού	Ποσότητα
Αριθμός προσερχόμενων περιστατικών	139.394
Εισαγωγή για νοσηλεία	15.373
Διακομιδές με Ε.Κ.Α.Β.	13.599
Διακομιδές με άλλο τρόπο	121.130

Επιβεβαιώνεται με αυτή την προσέλευση η θεωρία του «Υγιούς Μετανάστη», ο οποίος καταφέρνει να επιβιώσει από τις κακουχίες και τους κινδύνους του ταξιδιού και να φτάσει στον τόπο προορισμού του ή στην ενδιάμεση στάση (Parmet, 2017). Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία περίπου 10% εισάγεται για νοσηλεία σε τριτοβάθμια δομή Υγείας, ποσοστό που είναι σε συμφωνία με το ~11% που εισάγεται στην Ελλάδα, όπως φαίνεται από τα συγκεκριμένα δεδομένα (Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας, 2018).

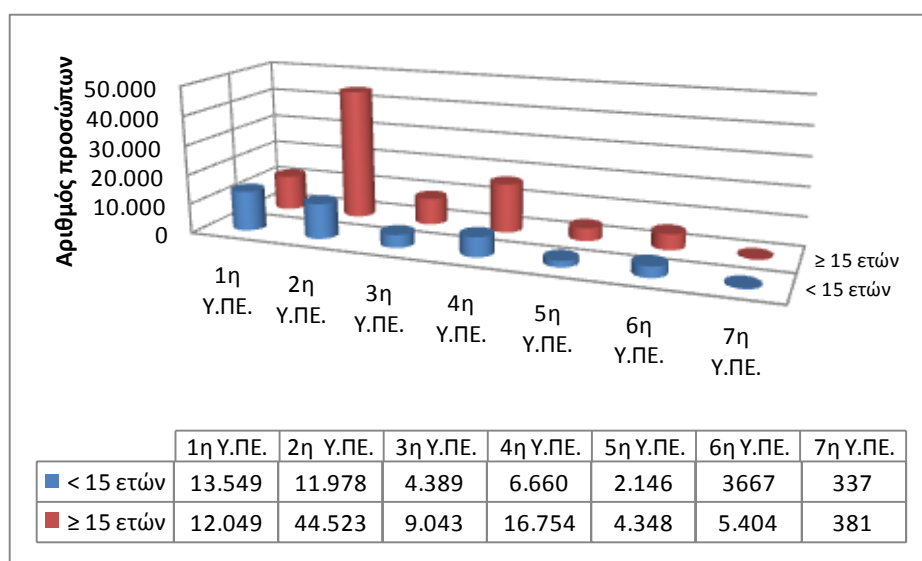
Η κατανομή ανά Υγειονομική Περιφέρεια (Υ.ΠΕ.) φαίνεται στην Εικόνα 5.7.:

Εικόνα 5.7. : Προσέλευση ανά Υ.ΠΕ. (01.01.2016-31.10.2018), Πηγή: Ε.Κ.ΕΠ.Υ. (προσαρμοσμένο)

Είναι προφανές ότι η 2^η Υγειονομική Περιφέρεια, η οποία έχει υπό την ευθύνη της την πλειονότητα των νησιών του Αιγαίου, δέχεται τα περισσότερα περιστατικά, αν και είναι τρίτη σε δυναμικότητα κλινών (Υπουργείο Υγείας, 2013). Ακολουθούν η 1^η και 4^η Υγειονομική Περιφέρεια, αντικατοπτρίζοντας τις επιρροές των όποιων δομών φιλοξενίας αλλά και τη συνεχή ύπαρξη νέων ροών από τα χερσαία σύνορα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης και η κατανομή ανά Υγειονομική Περιφέρεια με βάση την ηλικιακή ομάδα, όπως φαίνεται από την Εικόνα 5.8.:

Εικόνα 5.8. : Προσέλευση ανά Υ.ΠΕ. με βάση την ηλικιακή ομάδα (01.01.2016-31.10.2018), Πηγή: Ε.Κ.ΕΠ.Υ.

Αποτελεί ίσως βεβαιότητα, το γεγονός ότι η ηλικιακή ομάδα των ≥ 15 ετών εισέρχεται κυρίως μέσα από τη θαλάσσια οδό. Πρέπει όμως να επισημανθεί, ότι η κατανομή αυτή δεν έχει στρωματοποιηθεί σύμφωνα με την πύλη εισόδου, δε λαμβάνεται δηλαδή υπόψιν το σημείο πρώτης εισόδου, αλλά μόνο το σημείο καταγραφής του περιστατικού. Έτσι είναι πιθανό να επηρεάζεται για παράδειγμα από τη μετεγκατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων σε κεντρικές υποδομές κατά προτεραιότητα ή από την παραμονή των ενηλίκων στις νησιωτικές υποδομές για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, από αυτό που προβλέπεται στη νομοθεσία.

Ιδιαίτερα σημαντική υγειονομική παρέμβαση, παρά τις όποιες ενστάσεις που ήδη αναλύθηκαν, αποτέλεσε η εμβολιαστική κάλυψη των προσώπων των πληθυσμιακών ροών. Η όλη διαδικασία ενέπλεξε οργανωτικά τη Μη-Κυβερνητική Οργάνωση των Γιατρών του Κόσμου και τα διάσπαρτα πολυϊατρεία της, το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, το Ινστιτούτο Παστέρ και τον Ερυθρό Σταυρό. Ενέπλεξε επίσης οικονομικά με τη μορφή δωρεάς εμβολίων (23.000 μονάδες MMR) το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (U.N.I.C.E.F.), ενώ χρηματοδότηση προσέφερε επίσης και η Γενική Διεύθυνση Πολιτικής Προστασίας και Ανθρωπιστικής Βοήθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-ECHO). Δικαίως η συγκεκριμένη παρέμβαση θεωρείται η πλατφόρμα στην οποία οικοδομήθηκαν οι σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατικών και υπερεθνικών δρώντων και αποτέλεσε τροχιοδεικτική άσκηση προθέσεων για όλους τους συμμετέχοντες.

Αν και το πρόγραμμα των εμβολιασμών είχε ξεκινήσει ουσιαστικά από τον Ιούνιο του 2016 σύμφωνα με την 2393/21.06.2016 εγκύκλιο του Υπουργείου Υγείας με θέμα «Διενέργεια προγράμματος εμβολιασμού σε χώρους φιλοξενίας προσφύγων/ μεταναστών (Χ.Φ.Π.Μ.)», η διαδικασία εντάθηκε ιδιαίτερα κατά το 2018. Μετά από επικοινωνία με τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας του Υπουργείου Υγείας, δόθηκαν δεδομένα για την εμβολιαστική κάλυψη του πληθυσμού, για τις ανάγκες της παρούσης διατριβής (Παράρτημα 9.3.). Σύμφωνα με τα δεδομένα αυτά μεταξύ Ιανουαρίου του 2018 και Αύγουστου του 2018 το προσωπικό του προγράμματος «Ολοκληρωμένη Επείγουσα Παρέμβαση Υγείας στην Προσφυγική Κρίση» (Philos) και οι προαναφερθέντες συνεργάτες του Υπουργείου Υγείας πραγματοποίησαν εμβολιασμούς στους πληθυσμούς-στόχους. Πιο συγκεκριμένα, χορηγήθηκαν εμβόλια MMR (ίλαράς, ερυθράς, παρωτίτιδας), PCV (πνευμονιόκοκου), HepB (ηπατίτιδας Β), HEXA (διφθερίτιδας, τετάνου, κοκκύτη, πολιομυελίτιδας, ηπατίτιδας Β και αιμόφυλου ινφλουέντσας), TETRA (διφθερίτιδας, τετάνου, κοκκύτη, πολιομυελίτιδας), Var (ανεμοβλογιάς), HepA (ηπατίτιδας Α), Men (μηνιγγιτιδόκοκου), Hib (αιμόφυλου

ινφλουέντσας) και DTaP (διφθερίτιδας, τετάνου, κοκκύτη). Συνολικά χορηγήθηκαν 11.043 δόσεις εμβολίων, ενώ επιπλέον όπως αναφέρθηκε στο συγκεκριμένο μήνυμα, έχουν διατεθεί μέχρι τον Ιανουάριο του 2019 τα 15.200 εμβόλια MMR, από τα 23.000 που συνολικά δώρισε το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (Παράρτημα 9.3.).

Όπως επίσης αναλύθηκε, το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων εκτός του ρόλου του ως φορέα του εμβολιασμού έχει αναλάβει και την υγειονομική επιτήρηση για επιλεγμένα σύνδρομα/καταστάσεις, τα οποία θεωρούνται σημαντικά από την οπτική της Δημόσιας Υγείας. Τα δεδομένα αυτά συλλέγονται σε καθημερινή βάση στα 27 συμμετέχοντα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και στα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων/Μεταναστών για καθένα από τα σύνδρομα/καταστάσεις που επιτηρούνται. Τα δεδομένα συγκεντρώνονται και αναρτώνται στην ιστοσελίδα του Κέντρου Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων σε εβδομαδιαία βάση από την 20^η Ιουνίου του 2016 (Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2018). Ειδικότερα τα σύνδρομα/καταστάσεις τα οποία επιτηρούνται είναι η λοίμωξη αναπνευστικού με πυρετό, η γαστρεντερίτιδα χωρίς αίμα στα κόπρανα, η αιμορραγική διάρροια, το εξάνθημα με πυρετό, η υποψία ψώρας, η υποψία πνευμονικής φυματίωσης, η ελονοσία με θετικό ταχύ-τεστ, η υποψία διφθερίτιδας –αναπνευστικής ή δερματικής, ο ίκτερος με οξεία έναρξη, εκδηλώσεις παράλυσης με οξεία έναρξη, μηνιγγίτιδα ή εγκεφαλίτιδα, οι αιμορραγικές εκδηλώσεις με πυρετό, η σήψη ή το αγνώστου αιτιολογίας σοκ και ο θάνατος αγνώστου αιτιολογίας. Μέχρι 31/10/2018 δεν υπήρξε κανένα σοβαρό συμβάν μεταδιδόμενου νοσήματος, το οποίο θα εξέθετε τη Δημόσια Υγεία σε κίνδυνο (Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2018).

5.10.1 Αναφορά στις κριτικές για τις εφαρμοζόμενες Πολιτικές Υγείας στο ζήτημα των πληθυσμιακών ροών

Παρά την προσπάθεια που έχει καταβληθεί από την πλευρά της ελληνικής Πολιτείας, η διαχείριση των προσώπων των πληθυσμιακών ροών έχει αποτελέσει αντικείμενο κριτικής από εθνικούς και υπερεθνικούς δρώντες. Αναμφίβολα το μέγεθος του φαινομένου έχει δοκιμάσει τις αντοχές των υποδομών, των διαδικασιών και του ανθρώπινου παράγοντα.

Θα μπορούσε να θεωρηθεί ως υπόστρωμα έντασης των προβλημάτων η φραγή των συνόρων αρχικά στα τέλη του Νοεμβρίου του 2015 και στη συνέχεια οριστικά τον Φεβρουάριο του

2016. Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι των πληθυσμιακών ροών εγκλωβιστήκαν στην Ελλάδα και υποδομές όπως το κατάλυμα της Ειδομένης στη Βόρεια Ελλάδα δε μπόρεσε να ανταποκριθεί στο φορτίο, που κλήθηκε να αντιμετωπίσει. Ειδικότερα στο ευαίσθητο ζήτημα των υγειονομικών υπηρεσιών η κατάσταση άγγιξε τα όρια της ανθρωπιστικής κρίσης, όπως καταδεικνύεται παρακάτω. Με τις ρυθμίσεις του 4368/2016 όπως αναφέρθηκε ήδη, οι Ένοπλες Δυνάμεις ανέλαβαν την ευθύνη τακτοποίησης του ζητήματος σε χώρους που δημιουργήθηκαν σε όλη σχεδόν την Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η Υγεία, για την οποία οι Ένοπλες Δυνάμεις δεν ήταν απόλυτα προετοιμασμένες σε επίπεδο υποδομών, ώστε να ανταποκριθούν στο τεράστιο αυτό έργο.

Ταυτόχρονα οι αυξημένες πληθυσμιακές ροές συνέχισαν μέχρι την Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας τον Απρίλιο του 2016. Αυτή είχε ως αποτέλεσμα τον σχετικό έλεγχο των ροών και τη σχετική εξισορρόπηση με την ενεργοποίηση και των υπολοίπων μέτρων όπως περιγράφηκαν στο υποκεφάλαιο 3.6..

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε έκθεσή της στα τέλη του 2016 επισήμαινε ότι τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης φιλοξενούν πολύ περισσότερο πληθυσμό, από αυτόν που έχουν σχεδιασθεί να δεχθούν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016, σημείο 12). Επιπρόσθετα, τονίζει ότι επικρατούν συνθήκες υγιεινής, οι οποίες είναι κάτω από τα αποδεκτά επίπεδα, ενώ το ίδιο ισχύει για την πρόσβαση στις υπηρεσίες Υγείας, ειδικότερα των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων. Παρατηρούνται επίσης εντάσεις μεταξύ των διαφόρων εθνικοτήτων και ανταγωνισμός για τους περιορισμένους πόρους. Λίγο αργότερα στην 5^η αξιολόγηση της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας αναγνωρίζεται η πρόοδος που έχει επιτύχει η ελληνική Πολιτεία στην αναβάθμιση των υποδομών και στην εφαρμογή αποδοτικότερων διαδικασιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016B, σελ. 6).

Το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων τον Ιούλιο του 2016 σε γνωμάτευσή του –η οποία απευθύνεται στους συναρμόδιους Υπουργούς Εθνικής Άμυνας, Υγείας και Μεταναστευτικής Πολιτικής– τονίζει τις αδυναμίες που παρατηρούνται στα 16 κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, χωρίς να δίνει λεπτομέρειες. Ειδικότερα περιγράφει τη συνολική εικόνα που κατέγραψε από την οπτική της Δημόσιας Υγείας ως «αδιαίτερα ανησυχητική». Τονίζεται η πιθανότητα εμφάνισης τροφιμογενών ή υδατογενών επιδημιών, όπως επίσης και βιομεταδιδόμενων π.χ. μέσω κουνουπιών, νοσημάτων. Προτείνει τη διακοπή λειτουργίας των «κέντρων φιλοξενίας» (sic) όχι μόνο με βάση την αδυναμία οργάνωσης και συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων, αλλά με γνώμονα την προάσπιση της Δημόσιας Υγείας. Ίσως σε αυτή

την οπτική το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων εγκαινίασε το ίδιο έτος την επιδημιολογική επιτήρηση, που περιγράφηκε στο αμέσως προηγούμενο υποκεφάλαιο. Στην ίδια οπτική ο φορέας προκηρύσσει τον Αύγουστο του 2016 θέσεις ιατρών, νοσηλευτών, διοικητικών υπαλλήλων κ.λ.π. με την έκτακτη χρηματοδότηση του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα της Γενικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων (Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2016). Είναι δεδομένο, ότι η υγειονομική αντιμετώπιση υπό αυτές τις συνθήκες απαιτεί εξειδικευμένο υγειονομικό προσωπικό και τεχνική υποδομή, αλλά και αφοσίωση. Τα δύο πρώτα χαρακτηριστικά ίσως είναι δύσκολο να πιστοποιηθούν από τα πολιτικά κοινωνικά υποκείμενα της Κοινωνίας των Πολιτών.

Στο ίδιο μήκος κύματος με την κριτική των προαναφερομένων φορέων κινείται και η κριτική της συνταγματικά προβλεπόμενης Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη. Στην τελευταία της ειδική έκθεση για τις επιστροφές των αλλοδαπών αναφέρει σειρά ανεπαρκειών για τις υπηρεσίες Υγείας κατά τη διάρκεια της κράτησης των προσώπων των πληθυσμιακών ροών (Συνήγορος του Πολίτη, 2017). Ειδικότερα ο Συνήγορος εμμένει στη σύσταση, που επαναλαμβάνεται σε όλες τις σχετικές εκθέσεις των παρελθόντων ετών, ότι ακριβώς η διαφύλαξη της Υγείας του ατόμου εναποτίθεται πρωτίστως στο Κράτος σύμφωνα με το Άρθρο 21 του Συντάγματος. Σε αυτήν την κατεύθυνση η συμπλήρωση της Κάρτας Υγείας για κάθε κρατούμενο, όπως προβλέπεται από την Κοινή Υπουργική Απόφαση 8038/23/22-γ/2015 και ειδικότερα από το άρθρο 12 περί λειτουργίας των Προαναχωρητικών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟ.ΚΕ.ΚΑ.) αποτελεί ακόμη ζητούμενο, το οποίο δεν επιτυγχάνεται. Εντούτοις διαπιστώνει και βήματα προόδου, διότι αναγνωρίζει τη συμπερίληψη της Κάρτας Υγείας στα απαραίτητα για την επανεισδοχή αλλοδαπών από την Μόρια.

Ο Συνήγορος έχει θέσει και στο παρελθόν ζητήματα που είχαν να κάνουν με ελλιπή χρηματοδότηση των Προαναχωρητικών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών (Συνήγορος του Πολίτη, 2015), ενώ σε επισκέψεις του σε αυτά είχε διαπιστώσει την παρουσία των επαγγελματιών Υγείας που χρηματοδοτούσε το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, αλλά και σε περιορισμένο ωράριο για εξέταση μεγάλου αριθμού προσώπων. Επιπρόσθετα η μπαριέρα γλώσσας προκαλεί προβλήματα επικοινωνίας και εμπιστοσύνης, διαταράσσοντας το βιοϊατρικό μοντέλο που ενστερνίζονται οι πληθυσμοί αυτοί, το μοντέλο δηλαδή που δίνει την πρωτοκαθεδρία στη διάδραση επαγγελματία Υγείας-ασθενή, στον πρώτο. Επίσης ο Συνήγορος εστιάζει στην επιβάρυνση της ψυχικής Υγείας των

πληθυσμιακών ροών από τον πολύμηνο εγκλεισμό τους στις όποιες υποδομές, σε συνδυασμό με την αβεβαιότητα για το μέλλον τους, σε μια εξ ορισμού στρεσογόνο διαδικασία.

Τέλος, ο Συνήγορος είχε υποβάλλει τις αιτιάσεις του αναφορικά με το επίπεδο της προσήκουσας ιατρικής φροντίδας που πρέπει να απολαμβάνουν οι κρατούμενοι, ήδη από το 2014 (Συνήγορος του Πολίτη, 2014 σελ. 159). Σύμφωνα με την οδηγία 2013/33/ΕΕ στο άρθρο 11 παρ.1 η Υγεία των αιτούντων υπό κράτηση είναι αρμοδιότητα του κράτους-μέλους, Οδηγία η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη (Εφημερίδα της Κυβέρνησης, 2018).

6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Στην κατεύθυνση των αναλύσεων που έγιναν στα αποτελέσματα στο πέμπτο κεφάλαιο και της κριτικής που αναφέρθηκε στο τελευταίο υποκεφάλαιό του, θα γίνει και η προσπάθεια διατύπωσης των προτάσεων Πολιτικής Υγείας στο πλαίσιο της παρούσης διατριβής.

Αρχικά θα μπορούσε να γίνει διαχωρισμός ανάμεσα στη ζήτηση υπηρεσιών Υγείας από την πλευρά των προσώπων των πληθυσμιακών ροών και στην προσφορά υπηρεσιών Υγείας από τους παρόχους Υγείας, υπό την ευρεία έννοια των κρατικών και θεσμικών οργάνων που εμπλέκονται στη διαχείριση του ζητήματος.

Είναι γεγονός ότι τη χρονική περίοδο εφαρμογής των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής υπήρξε προσπάθεια συγκράτησης τόσο της ζήτησης υπηρεσιών Υγείας, όσο και της προσφοράς. Τα περισσότερα μέτρα που προσπάθησαν να ελέγξουν τη ζήτηση, είχαν να κάνουν με εφαρμογή ορίων στη δαπάνη, κυρίως στη φαρμακευτική (Economou, 2010). Η συρρίκνωση της προσφοράς έγινε με μέτρα που είχαν να κάνουν με τον έλεγχο του όγκου, των τιμών, των περιθωρίων κέρδους και της αποζημίωσης των υπηρεσιών Υγείας. Ταυτόχρονα επιχειρήθηκε η αναδιοργάνωση των Δημόσιων Δομών Υγείας με αρκετές συγχωνεύσεις ενώ δημιουργήθηκε ο Ενιαίος Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας, ο οποίος αποτελεί μονοψώνιο σε επιχειρούμενο μοντέλο οιονεί αγοράς. Τέλος, υπήρξε δραστική μείωση των παρεχόμενων υπηρεσιών Υγείας και των καλυπτόμενων πληθυσμών. Αναπόφευκτα, παρότι με τον 4368/2016 επιχειρήθηκε η ισονομία ανάμεσα σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς όπως περιγράφηκε, οι αλλαγές αυτές επηρέασαν τις παρεχόμενες υπηρεσίες και

προς τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών, τόσο σε επίπεδο παροχών όσο και σε επίπεδο συμμετοχής στο κόστος.

Στην κατεύθυνση αντιμετώπισης της κατάστασης προτείνεται η επιστροφή στο μηδενικό κόστος συμμετοχής για τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, ειδικότερα με τον 4019/2011 όπως αναλύθηκε, τα πρόσωπα αυτά ανήκουν σε ειδική ομάδα πληθυσμού και θα πρέπει να αντιμετωπίζονται αναλόγως. Θα πρέπει δηλαδή να αντιμετωπίζονται όπως οι πιο αδύναμοι Έλληνες Πολίτες ή οι ασθενείς ειδικών νοσημάτων, οι οποίοι έχουν μηδενική συμμετοχή στις υπηρεσίες Υγείας. Επίσης στην ίδια κατεύθυνση προτείνεται η πρόβλεψη για αποφυγή εκ μέρους τους οποιωνδήποτε ιδιωτικών ή άτυπων πληρωμών, τα λεγόμενα «φακελάκια». Η Ελληνική έννομη τάξη οφείλει εδώ να αποτελέσει για μια ακόμη φορά το παράδειγμα προς την υπόλοιπη Ευρώπη και να μην επαναληφθεί το φαινόμενο των 3386/2005 και 4251/2014 όπου όπως αναλύθηκε απετέλεσαν κενό γράμμα, επιτείνοντας την ανασφάλεια δικαίου και μεταφέροντας την ευθύνη μη-εφαρμογής στο ιατρικό σώμα.

Αναμφίβολα η εκμάθηση της γλώσσας του προορισμού είναι μια χρονοβόρος διαδικασία, παρά ταύτα η σημασία της στην ενσωμάτωση του πληθυσμού έχει αναγνωριστεί από τη βιβλιογραφία (Rechel 2013, Caysey 2016). Σε πρόσφατη έκθεση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα προβλήματα πρόσβασης των προσφύγων στις υποδομές η γλώσσα αναγνωρίζεται ως σημαντικό εμπόδιο (Robila, 2018). Είναι εύληπτη και απείρως αποτελεσματικότερη η μονόδρομη επικοινωνία και πληροφόρηση στη γλώσσα του προσώπου των πληθυσμιακών ροών και με τον τρόπο που εκείνο προτιμά. Αυτός η επικοινωνία θα μπορούσε να έχει τη μορφή ενός εντύπου, μορφή με την οποία είναι εξοικειωμένοι οι συγκεκριμένοι πληθυσμοί. Ταυτόχρονα θα μπορούσε να υπάρχει εναλλακτική πολυμεσική επικοινωνία με “infographics” και βίντεο ή ακόμη και εφαρμογές για έξυπνα τηλέφωνα. Θα εξυπηρετούσε η συγκέντρωση όλης της πληροφορίας σε μια ιστοσελίδα με ένα ενεργό 24ωρο τηλεφωνικό κέντρο πληροφόρησης. Η ενίσχυση της επικοινωνίας θα μπορούσε να λάβει και αμφίδρομη μορφή, με την ενεργοποίηση διερμηνέων και με την σταδιακή ωρίμανση του επιπέδου της ελληνικής γλώσσας. Είναι γεγονός ότι η άρση της γλωσσικής μπαριέρας θα διευκόλυνε τη διευθέτηση όλων των ζητημάτων των προσώπων των πληθυσμιακών ροών και όχι μόνο αυτών της Υγείας.

Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο θα μπορούσαν εδώ να επιτελέσουν οι πρεσβείες των χωρών, οι οποίες θα μπορούσαν σε συνεργασία με τους πολυάριθμους φορείς της Κοινωνίας των

Πολιτών, όπως οι σύνδεσμοι των συμπατριωτών των προσώπων των πληθυσμιακών ροών που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα, να παρέχουν το προσωπικό που θα αναλάβει το έργο της δημιουργίας των υλικών – ηλεκτρονικών και εντύπων – αλλά και τη διερμηνεία, ακόμη και την τηλε-διερμηνεία.

Ανάμεσα στους συνεργάτες των πρεσβειών ή και των επιμελητηρίων, υπάρχουν και αυτοί που θα μπορούσαν να απασχοληθούν ως πολιτισμικοί διαμεσολαβητές, μια υπηρεσία σαφώς σημαντικότερη από αυτήν της διερμηνείας. Αυτό έχει αποδειχθεί στη διεθνή βιβλιογραφία, με παραγωγή δεδομένων που καταδεικνύουν την ανάγκη απομάκρυνσης από το οικογενειακό/φιλικό περιβάλλον ως πηγή διαμεσολάβησης στην περίπτωση της Αυστραλίας, ώστε να αποφεύγονται προβλήματα στην ακριβή μεταφορά της ιατρικής κυρίως ορολογίας (White, 2018). Παρόμοια ανάγκη και παρόμοια προβλήματα στο ιατρικό ιστορικό αναφέρονται σε μελέτη από τον Καναδά λίγα χρόνια πιο πριν (Meuter, 2015 σελ. 371). Ένας (πολυ)πολιτισμικός Υγειονομικός Διαμεσολαβητής μπορεί να μεταφέρει στα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών, ότι π.χ. ευμάρεια στον δυτικό κόσμο δε θεωρείται η παχυσαρκία. Σε κάθε περίπτωση η ευαισθητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων κρατικών και θεσμικών εταίρων για το πολιτισμικό Άλλο θα αναβαθμίσει την παροχή Υπηρεσιών Υγείας – και όχι μόνο – των προσώπων των πληθυσμιακών ροών.

Ένας άλλος πυλώνας πολιτικής θα μπορούσε να είναι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση ή ορθότερα η ηλεκτρονική κυβέρνηση. Αυτό όχι μόνο στην παράμετρο της επικοινωνίας και της διάχυσης της πληροφορίας που περιγράφηκε, αλλά και στη συλλογή και επεξεργασία της πληροφορίας. Ειδικότερα, η έλλειψη στιβαρών στατιστικών δεδομένων δυσκολεύει τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων στη διαχείριση των υγειονομικών, και όχι μόνο, αναγκών των προσώπων των πληθυσμιακών ροών. Η υποχρεωτική συμπλήρωση της Κάρτας Υγείας των προσώπων αυτών ως απαραίτητο βήμα στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, η εκ των ων ουκ άνευ διατήρηση της κάρτας αυτής σε όλους τους σταθμούς της πορείας τους στην Ελλάδα μέχρι την παροχή ασύλου ή τη μετεγκατάσταση εντός ή εκτός Ελλάδας και η πλήρης ηλεκτρονικοποίησή της θα μπορούσε να οδηγήσει σε προσωποποιημένες υπηρεσίες και να μειώσει την κατασπατάληση των πενιχρών πόρων που διατίθενται. Με αυτό τον τρόπο θα είναι εφικτή η ακριβής αποτύπωση του υγειονομικού προφίλ των προσώπων των πληθυσμιακών ροών, ώστε να σχεδιαστεί η ανάλογη αντιμετώπιση, π.χ. της περιγεννητικής φροντίδας, των χρονίων νοσημάτων, των καινοφανών ή «ξεχασμένων» λοιμώξεων, της σεξουαλικής και έμφυλης κακοποίησης, της παιδιατρικής και εφηβικής υγείας – ειδικά των ασυνόδευτων ή χωρισμένων ανηλίκων, οι οποίοι δεν μπορούν να αποδώσουν το ιατρικό

ιστορικό με ακρίβεια—, των σοβαρών ψυχολογικών και ψυχιατρικών προβλημάτων, αλλά και των περιστατικών επείγουσας ιατρικής, όπου οι επαγγελματίες Υγείας δεν έχουν συνήθως κανένα πληροφοριακό στοιχείο για πιθανές αλλεργίες, για οργανικές ανεπάρκειες, εμφυτεύματα κ.τ.λ.. Η ακριβής επιδημιολογική αποτύπωση και η παραγόμενη προσωποποίηση και ομαδοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών, θα βοηθήσει στην ορθολογικότερη αντιμετώπιση των υγειονομικών προκλήσεων, μια αποτύπωση που είναι ίσως εφικτή μέσα από την ηλεκτρονική κυβέρνηση.

Ένα άλλο σύμπλοκο ζήτημα στην Πολιτική Υγείας που αφορά τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών είναι το τρίπτυχο των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων, των κέντρων της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και της παροχής υπηρεσιών Υγείας προς τα πρόσωπα αυτά κατά την είσοδο και κατά την κράτησή τους.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, η αντιμετώπιση των αναγκών των προσώπων των πληθυσμιακών ροών έχει ως προαπαιτούμενο την εμπλοκή εξειδικευμένου προσωπικού και τη διάθεση κατάλληλης υλικοτεχνολογικής υποδομής σε αυτό. Δεν είναι απολύτως βέβαιο ότι στα πολιτικά κοινωνικά υποκείμενα συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις. Το όποιο υγειονομικό προσωπικό εργάζεται για λογαριασμό αυτών των οργανισμών, θα πρέπει να ασκεί το λειτούργημα της ιατρικής ή παραϊατρικής υπό το πρίσμα του κρατικού ελέγχου και της λογοδοσίας στη δημόσια σφαίρα. Η Ύπατη Αρμοστεία συντονίζει της συγκεκριμένες οργανώσεις ενώ το μητρώο που είχε αρχικά συσταθεί, αδυνατεί να καταγράψει το σύνολο των οργανώσεων και των δράσεων που ασκούνται από αυτές. Σε κάθε περίπτωση δε νοείται να υπάρχει πολιτικός δρώντας στη δημόσια σφαίρα, ο οποίος να μη λογοδοτεί στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού κεκτημένου όπως περιγράφηκε.

Η δεύτερη πτυχή εμπλέκει τη νεοσυσταθείσα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και τον ρόλο που αυτή καλείται να επιτελέσει στη διαχείριση των χιλιάδων παραπομπών, εισαγωγών, και εν γένει διαδράσεων που έχουν τα πρόσωπα των πληθυσμιακών ροών με τις Δημόσιες Δομές Υγείας, όπως αναλύθηκε στα Αποτελέσματα. Η λειτουργία “gatekeeping” που αυτά τα χρόνια επιχειρείται να εφαρμοστεί, σηματοδοτεί μια θεμελιακή τροποποίηση του μοντέλου παροχής Δημόσιας Υγείας στην Ελλάδα. Ο ρόλος των Τοπικών Ομάδες Υγείας (Τ.ΟΜ.Υ.) είναι κομβικός στη στροφή αυτή, από το σύστημα Υγείας με κέντρο το νοσοκομείο στο ασθενοκεντρικό μοντέλο. Το φορτίο με το οποίο επιβαρύνονται τα τριτοβάθμια νοσοκομεία, όπως παρουσιάστηκε στο πέμπτο κεφάλαιο, πρέπει να μεταφερθεί στην Πρωτοβάθμια

Φροντίδα Υγείας, ώστε να μειωθούν τα κόστη και να υπάρξει αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των υγειονομικών αναγκών των πληθυσμιακών ροών.

Εδώ εμπλέκεται η τρίτη πτυχή που έχει να κάνει με την ελλιπή χρηματοδότηση των Προαναχωρητικών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών και την υπέρμετρα απαιτητική επίκληση για φροντίδα Υγείας προς τις ανεπαρκείς γι' αυτό τον σκοπό υποδομές των Ενόπλων Δυνάμεων. Η χρηματοδότηση των κέντρων, ώστε να επιτελέσουν το από τον νόμο προβλεπόμενο έργο τους αναφορικά με την υγεία των προσώπων που κρατούνται, είναι απαραίτητη, όπως ήδη αναφέρθηκε. Το ίδιο ισχύει και για τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ώστε να μπορούν να απασχολούν δικό τους υγειονομικό προσωπικό και να μη στηρίζονται στους επαγγελματίες υγείας που ελέγχονται από το Κέντρο Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων. Έτσι θα μπορέσει να ελεγχθεί ο υγειονομικός χώρος τόσο κατά την είσοδο όσο και κατά την κράτηση των προσώπων των πληθυσμιακών ροών, αλλά και να λειτουργεί αποδοτικότερα το δίκτυο παραπομπών στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και τους συνεργαζόμενους φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών σε παραπληρωματικό μοντέλο λογοδοσίας και ελέγχου. Θετικά θα πρέπει να αποτιμηθεί η προσπάθεια αύξησης των προϋπολογισμών από την Ανώνυμη Εταιρία Μονάδων Υγείας προς τα Προαναχωρητικά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών αλλά και η συνεχής χρηματοδότηση της αρμόδιας Γενικής Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG-ECHO) προς τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το μέγεθος και η περίοδος στην οποία εκδηλώθηκε το φαινόμενο των πληθυσμιακών ροών, έθεσε σε δοκιμασία τις αντοχές της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης και την ετοιμότητα των ενωσιακών αντανακλαστικών. Τα Θεμελιώδη Δικαιώματα περιορίστηκαν και σε κάποιες περιπτώσεις παραβιάστηκαν. Ειδικότερα η Υγεία αντιμετωπίστηκε με την έννοια του επείγοντος και ως εκ των ων ουκ άνευ, παρόλα αυτά τα περιθώρια βελτίωσης είναι ακόμη και στα τέλη του 2018 μεγάλα.

Η φύση του κοινωνικού δικαιώματος της Υγείας αλλά και οι δράσεις που πρέπει να δρομολογηθούν, δεν έχουν μόνο στενά νομική έννοια. Η εγγενής αβεβαιότητα στην έκβαση της Υγείας του ανθρώπου καθιστά την όποια παρέμβαση ένα όχι απολύτως τεχνικό ή

διαχειριστικό ζήτημα, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στη στέγαση. Το συναισθηματικό φορτίο στην παραδοσιακή υπό το βιοϊατρικό μοντέλο σχέση επαγγελματία Υγείας-ασθενή, είναι στη μεριά του δεύτερου. Γι' αυτόν τον λόγο η ύπαρξη προβλέψεων όπως ο (πολύ)πολιτισμικός Υγειονομικός Μεσολαβητής ή η αυξημένη ψυχοκοινωνική υποστήριξη, είναι από τις ελλείψεις που αμέσως γίνονται αντιληπτές. Η ισότιμη σε σχέση με τους ημεδαπούς πρόσβαση των προσώπων των πληθυσμιακών ροών στις Δημόσιες Δομές Υγείας αναμφίβολα απετέλεσε τομή, ειδικά αν ληφθεί υπόψη το καθεστώς που επικρατεί σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Το θέμα της Υγείας κατά την κράτηση στα Προαναχωρητικά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών και η με αυτό συνδεόμενη Οδηγία 2013/33/ΕΕ περί προσήκουσας και απρόσκοπτης πρόσβασης στην ιατρική φροντίδα των αιτούντων διεθνή προστασία, είναι ένα ακανθώδες θέμα που σαφώς περιορίζει –αν όχι παραβιάζει– τα Θεμελιώδη Δικαιώματα. Επιπρόσθετα τεχνικά ζητήματα όπως η απαραίτητως συμπληρωμένη και ηλεκτρονικοποιημένη Κάρτα Υγείας που συνοδεύει το πρόσωπο των πληθυσμιακών ροών, μένουν να επιλυθούν, ώστε να διατηρηθεί το μέχρι στιγμής ελεύθερο σοβαρής επιπλοκής και απειλής κατά της Δημόσιας Υγείας. Ταυτόχρονα όπως προτάθηκε και στο έκτο κεφάλαιο, η ηλεκτρονικοποιημένη Κάρτα Υγείας θα δώσει την απαραίτητη γνώση για το υγειονομικό προφίλ των προσώπων αυτών, ώστε οι αποφάσεις Πολιτικής Υγείας να είναι ορθολογικότερες.

Ο περιορισμός των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων όπως φαίνεται από το παράδειγμα της Υγείας, δεν είναι μοναδικός. Περιορισμοί και άλλες παραβιάσεις έχουν συμβεί και πριν την περίοδο της έξαρσης των ροών το 2015. Η γνωστή περίπτωση της καταδίκης της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 2011 οδήγησε στην ουσιαστική αναστολή εφαρμογής του Κανονισμού Δουβλίνο II. Μεταξύ των διαχρονικών χαρακτηριστικών παραδειγμάτων όπως εθίγησαν στο πλαίσιο της παρούσης διατριβής, είναι η παράταση κράτησης των ασυνόδευτων ή χωρισμένων ανηλίκων, πέραν του προβλεπόμενου χρόνου λόγω στενότητας χώρου. Η παράταση αυτή δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του ανηλίκου και ως αφαίρεση της προσωπικής ελευθερίας χωρίς τη συμπερίληψη της αρχής της αναλογικότητας, προσκρούει στα άρθρα περί προστασίας του Θεμελιώδους Δικαιώματος της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ίσως του θεμελιωδέστερου δικαιώματος τόσο στο εθνικό όσο και στο υπέρτερο ενωσιακό δίκαιο. Η αρχή της αναλογικότητας παραβιάζεται επίσης σε πλείστες άλλες περιπτώσεις, όπου ενώ υπάρχει ο θεσμικός σκοπός, εν τούτοις δεν εφαρμόζεται ποτέ το κατάλληλο μέτρο στην ηπιότερη εναλλακτική του.

Ως παραδείγματα παραβίασης της αρχής μπορούν να αναφερθούν η ενημέρωση σε γλώσσα που δε γνωρίζει το υποκείμενο, η δυσκολία στην επικοινωνία με τους οικείους του, η ελλιπής νομική προστασία, η διάσπαση της οικογενειακής ενότητας ή ακόμη και οι αναγκαστικές επιστροφές, όπως προβλέπονται από τον 3907/2011. Σημαντικό ρόλο εδώ επιτελούν και οι ευρωπαϊκές ρυθμίσεις, οι οποίες ουσιαστικά ρυθμίζουν το πλαίσιο, χωρίς τις απαραίτητες δικλίδες άρτιας εφαρμογής.

Οι ευρωπαϊκές αυτές ρυθμίσεις αντικατοπτρίζουν την αμηχανία που επικρατεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα στο κατεξοχήν πολιτικό όργανό της, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Η διαιρετική τομή, όπως περιγράφηκε στο αντίστοιχο κεφάλαιο, μεταξύ των κρατών-μελών που απεκδύονται το ευρωπαϊκό κεκτημένο σε μια “a la carte” προσέγγιση και των υπολοίπων που έχουν αναλάβει της ευθύνες τους αναλογιζόμενα το μέλλον, είναι μια ευθεία προέκταση της αδυναμίας σαφούς πολιτικής επιλογής μεταξύ της κοινωνικής συνοχής/συμπερίληψης και της παγκοσμιοποιημένης ανταγωνιστικότητας. Η λύση που επιλέχθηκε αρχικά, αυτή δηλαδή του κλεισίματος των συνόρων μέχρι να βρεθεί λύση, είναι υποδηλωτική της απουσίας προσήλωσης στο Κράτος Δικαίου και στην προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Η έμμεση αποδοχή αυτών των ανεπαρκειών επισφραγίστηκε με την τριμερή συμφωνία Γερμανίας-Ισπανίας-Ελλάδας περί επιστροφών και οικογενειακών επανενώσεων. Η Ελλάδα πρέπει να επαναδιαπραγματευθεί ένα νέο Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, όπου η αίτηση ασύλου θα γίνεται στην Ένωση εν συνόλω, αλλά και όπου θα εφαρμόζεται ένα νέο σύστημα ποσοτώσεων με δίκαιο επιμερισμό του φορτίου και με παροχή επιπλέον πόρων, όχι μόνο για τη συνοριοακτοφυλακή και τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης όπως μέχρι τώρα γίνεται. Το ζήτημα των πληθυσμιακών ροών μπορεί να γίνει το επόμενο βήμα εμβάθυνσης των λειτουργιών της Ένωσης, πριν γίνει το βήμα επέκτασης στα Δυτικά Βαλκάνια. Η εφαρμογή της πολιτικής απόφασης για εμβάθυνση αποτελεί αποστολή της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης.

Η ελληνική Δημόσια Διοίκηση αντιμετωπίζει της χρόνιες στρεβλώσεις που τη διακρίνουν ως οιονεί βεμπεριανή γραφειοκρατία. Η πολυνομία, η χαμηλή προσήλωση στον ιεραρχικό έλεγχο και η απουσία ορθολογισμού είναι βασικές παράμετροι όλων των εκθέσεων των τελευταίων 80 ετών για την ελληνική Δημόσια Διοίκηση και τα αίτια δυσλειτουργίας της.

Είναι γεγονός ότι μέχρι το 2016 ίσχυε το πρόβλημα της πολυνομίας σε μεγάλο βαθμό. Η διάχυση και η επικάλυψη των αρμοδιοτήτων, όπου πολλοί, διαφορετικοί, αλλά και ασυντόνιστοι δρώντες επιχειρούσαν να επιλύσουν ίδια ή αλληλοεξαρτώμενα ζητήματα των

πληθυσμιακών ροών, διορθώθηκε προϊόντος του χρόνου. Ίδια χρονική εξέλιξη, δηλαδή περιορισμό μετά το 2016, είχε και η έλλειψη ορθολογισμού, έτσι όπως εκφράστηκε μέσα από την ελλιπή στοιχειοθέτηση των αιτημάτων χρηματοδότησης προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, με αποτέλεσμα την περιορισμένη χρηματοδότηση ή απορρόφηση των πόρων. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξαν οι συνεχείς αλλαγές των υπεύθυνων αρχών ρύθμισης της χρηματοδότησης, από το υπερ-Υπουργείο Εσωτερικών το 2015 και τη μεταβίβασή τους στο Υπουργείο Οικονομικών το 2016 με βάση τα άρθρα 75 και 76 του 4375/2016, μέχρι και την υπαγωγή τους στις διαδικασίες του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (Ε.Σ.Π.Α.) με το άρθρο 65 του 4403/2016. Επιπροσθέτως, οι διαδικασίες προκήρυξης διαγωνισμών αυτού του είδους πλαισιώνονται αυστηρά και προκαλούν καθυστερήσεις, όπως αναλύθηκε στο παράδειγμα της σίτισης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ταξινομείται η απευθείας ανάθεση ως ευκατάρτη. Η πολιτική των απευθείας αναθέσεων έχει οδηγήσει σε πολιτικές αντιπαραθέσεις και έχει απομακρύνει τη συζήτηση από το ορθολογικό της επίκεντρο.

Αυτές οι ορθολογικές αποφάσεις θα προήγαγαν και τη λογοδοσία και τον έλεγχο, όπως αυτό εκφράζεται από την προσήλωση στην ιεραρχία. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν υπάρχει ένας ενιαίος τρόπος ανάλυσης και αναφοράς της κατανομής των πόρων και της χρήσης τους από τους εμπλεκόμενους φορείς. Τουναντίον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδίδει συνεχώς αναφορές, με τελευταία κατά τη στιγμή της συγγραφής της παρούσης διατριβής αυτή της 15.11.2018, με την ακριβή κατανομή των πόρων της σε διεθνείς οργανισμούς όπως η Ύπατη Αρμοστεία, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, ή το Ταμείο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, σε ενωσιακά όργανα όπως η European Asylum Support Office, σε Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις αλλά και στους ελληνικούς εθνικούς φορείς όπως η Ελληνική Αστυνομία, τα Υπουργεία, το Λιμενικό Σώμα, ο Γενικός Γραμματέας Συντονισμού για το Μεταναστευτικό για το χρονικό διάστημα από το 2016 και εντεύθεν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Η λογοδοσία της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης γίνεται σε κάθε περίπτωση στο πλαίσιο του ιεραρχικού ελέγχου, της διοικητικής εποπτείας, του ελέγχου από την Επιτροπή Δημοσιονομικού Ελέγχου (Ε.Δ.ΕΛ.), από τις Ανεξάρτητες Αρχές και από τα ακυρωτικά δικαστήρια, χωρίς όμως την ενιαία παρουσίαση των δεδομένων, γεγονός που όπως προαναφέρθηκε, δυσχέρανε τη συλλογή στοιχείων στο πλαίσιο της ανά χειράς διατριβής. Κυρίως όμως δυσχεραίνει την αποτελεσματική και συντονισμένη δράση των εθνικών δρώντων και τη συνεργασία τους με τους υπερεθνικούς.

Η δυσχέρεια αυτή διαγιγνώσκεται άλλοτε ως έλλειψη συντονισμού, άλλοτε ως σύγκρουση και άλλοτε ως προσπάθεια κακώς εννοούμενης προγραμματικής συμφωνίας στο πλαίσιο της

ευρύτερης Δημόσιας Διοίκησης, όπου τελικά κανείς δεν έχει την υπευθυνότητα για την όποια δράση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα της έλλειψης συντονισμού μπορούν να αντληθούν από την αδήριτη πραγματικότητα του 2017, όταν οι συντονιστές των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης βρέθηκαν στις θέσεις τους μόλις τον Φεβρουάριο εκείνου του έτους. Η ένδεια προσωπικού που διαπιστώνεται στα προηγούμενα κεφάλαια, όπως για παράδειγμα στην Κεντρική και τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Υποδοχής και Ταυτοποίησης, είναι σαφώς απότοκη της δημοσιονομικής στενότητας της ελληνικής οικονομίας μετά το 2010, αλλά ερείδεται ακριβώς, αν και εν μέρει, στην έλλειψη συντονισμού και τις επικαλύψεις αρμοδιοτήτων. Γίνονται μεγάλες προσπάθειες στην κατεύθυνση επίλυσης αυτών των στρεβλώσεων και επιτάχυνσης των διαδικασιών. Για παράδειγμα η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής καλεί ενδιαφερόμενους για απόσπασση στην κεντρική και τις περιφερειακές υπηρεσίες της, προσωπικό οικονομικής, διοικητικής και πληροφοριακής εξειδίκευσης στη βάση του 4375/2016 μετά από την προκήρυξη 16.1/14281 που δημοσίευσε ο Γενικός Γραμματέας Υποδοχής τη 14.11.2018 (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018Γ). Αυτό είναι ένα τυπικό δείγμα προσπάθειας γρήγορης κάλυψης των αναγκών, χωρίς την καθυστέρηση των διαδικασιών μέσω του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού.

Αναμφίβολα οι διοικητικές στρεβλώσεις έχουν δημιουργήσει ένα πλέγμα αρμοδιοτήτων το οποίο δύσκολα μπορεί να λειτουργήσει απρόσκοπτα. Το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής έχει την ευθύνη λειτουργίας των Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ενώ το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας έχει την κύρια ευθύνη για τη σίτιση, διαμονή, μεταφορά και υγειονομική περίθαλψη των προσώπων των πληθυσμιακών ροών βάσει του περιγραφέντος νομοθετικού πλαισίου. Εν τοις πράγμασι όμως εμπλέκονται οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι Διεθνείς Οργανισμοί, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η Ελληνική Αστυνομία. Οι επιπτώσεις στην προστασία του συνόλου του φάσματος –της Υγείας συμπεριλαμβανομένης– των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων των προσώπων των πληθυσμιακών ροών ίσως να ήταν μικρότερες, εάν αυτό το πλέγμα των αρμοδιοτήτων ήταν αποτυπωμένο με μεγαλύτερη ενάργεια.

Όλα αυτά βέβαια δεν μπορούν ούτε κατ' ελάχιστο να μειώσουν την αξία της αφοσίωσης και της υπέρ το δέον προσφοράς αυτών των στελεχών του κρατικού μηχανισμού, που αποτελούν την πραγματική κινητήρια δύναμη της Δημόσιας Διοίκησης. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί για την, κατά τη θεωρία, «ατροφική» ελληνική Κοινωνία των Πολιτών, η οποία ενεργοποιείται με βάση το θυμικό όπως έκανε στην περίπτωση της Ολυμπιάδας του 2004 και των κατά καιρούς μεγάλων φυσικών καταστροφών. Η κανονιστική πληρότητα, η πληθώρα δράσεων

και συνεργασιών, το υψηλό ποσοστό ένταξης στην εκπαίδευση με τις άοκνες προσπάθειες του αρμόδιου υπουργείου, η συνεχής βελτίωσης στον τομέα της σίτισης και της στέγασης, οι δράσεις για τον πολιτισμό και την αναγνώριση του πολιτισμικού Άλλου, η προάσπιση της έμφυλης ισότητας και η μέχρι στιγμής ελεύθερη σοβαρού προβλήματος διαχείριση της Δημόσιας Υγείας, είναι δείγμα νομικού και πολιτικού πολιτισμού, παρά τις ελλείψεις και τα προβλήματα. Αν η προσπάθεια συστηματοποιηθεί και η Ευρωπαϊκή Ένωση αναλάβει τον ρόλο που της αναλογεί, πέρα από τη χρηματοδότηση, η προστασία των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων θα φθάσει το επίπεδο που αρμόζει στην ευρωπαϊκή Ιστορία.

Η παρούσα διατριβή συγκέντρωσε μεγάλο μέρος της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και των δεδομένων που υπάρχουν δημόσια ή έγιναν διαθέσιμα από τους φορείς. Οι προτάσεις Πολιτικής Υγείας υπό το πρίσμα της θεώρησης της Υγείας ως Θεμελιώδους Δικαιώματος θα μπορούσαν να εμπλουτιστούν στο πλαίσιο μιας διδακτορικής διατριβής με παραγωγή πρωτογενών δεδομένων.

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανοικτή Διακυβέρνηση, (2018), Βάση δεδομένων του Δικτύου Δομών, διαθέσιμο στο <http://www.opengov.gr/types/?p=5572>, προσβάσιμο στις 22/12/2018
- Αυθεντικό Κείμενο Ε.Σ.Δ.Α., διαθέσιμο στο https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf, προσβάσιμο στις 25/11/2018
- Βενιζέλος, Ε., (1990), Το γενικό συμφέρον και οι περιορισμοί των συνταγματικών δικαιωμάτων, Εκδόσεις Παρατηρητής, Αθήνα, σελ.45.
- Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων, Γ.Γ.Ι.Φ., (2018), Ολοκληρώθηκαν οι ημερίδες της Γ.Γ.Ι.Φ. για τις γυναίκες πρόσφυγες στις Περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Ηπείρου, διαθέσιμο στο <http://www.isotita.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B1%CE%BD-%CE%BF%CE%B9-%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B4/>, προσβάσιμο στις 22/12/2018
- Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων, Γ.Γ.Ι.Φ., (2018B), Υπεγράφη το Μνημόνιο Συνεργασίας της Γ.Γ.Ι.Φ. με τη UNICEF για την προστασία γυναικών προσφύγων/μεταναστριών και των παιδιών τους από την έμφυλη βία, διαθέσιμο στο <http://www.isotita.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF-%CF%84%CF%8D%CF%80%CE%BF%CF%85-20-%CE%B9%CE%BF%CF%85%CE%BD%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81/>, προσβάσιμο στις 22/12/2018
- Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, Γ.Ε.ΕΘ.Α., (2016), Διαγωνισμοί Σίτισης στις Δομές Φιλοξενίας Προσφύγων/Μεταναστών, διαθέσιμο στο <http://www.geetha.mil.gr/el/briefing-el/press-el/5697-diagwnismoi-sitishs-stis-domes-filoxenias-prosfygwn-metanastwn.html>, προσβάσιμο στις 20/12/2018
- Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας, Γ.Ε.ΕΘ.Α., (2017), ΦΥΛΛΑΔΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΤΟΥΣ 2017, διαθέσιμο στο http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arxeia/koinprosfora/2017/koinoniki_prosfora_2017.pdf, προσβάσιμο στις 20/12/2018
- Γενικό Επιτελείο Στρατού, Γ.Ε.Σ., (2018), Ενημέρωση για Σίτιση Δομών Προσφύγων Μεταναστών Ανατολικού Αιγαίου, διαθέσιμο στο <http://www.army.gr/el/anakoinoseis->

[typoy/enimerosi-gia-sitisi-domon-prosfygon-metanaston-anatolikoy-aigaioy](#), προσβάσιμο στις 20/12/2018

- Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, (2005), Υ.Α. 48566/05, διαθέσιμο στο http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/YA48566_05.htm, προσβάσιμο στις 28/11/2018

- Διοικητικοί Δικαστές, (2018), Απόφαση Σ.τ.Ε. 2626-2635/2018 περί αντισυνταγματικής κατάργησης δώρων Χριστουγέννων, Πάσχα και επιδόματος αδείας των εν ενεργεία δημοσίων υπαλλήλων – Παραπομπή στην Ολομέλεια, διαθέσιμο στο <https://www.ddikastes.gr/node/3794>, προσβάσιμο στις 20/12/2018

- Δριτσάκου Κ., και συν., 2018, Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής, 35(1):74-80

- Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ε.Ε.Δ.Α., (2007), Δικαίωμα στην Υγεία των Μεταναστών χωρίς Νόμιμα Έγγραφα Παραμονής, διαθέσιμο στο http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/prosfuges_metanastes/apofasi_ygeia_metanastes2007.pdf, προσβάσιμο στις 28/11/2018

- Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ε.Ε.Δ.Α., (2016), ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ, σελ. 11-12, διαθέσιμο στο http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/prosfuges_metanastes/kentra_filoxenias_autopsia.pdf, προσβάσιμο στις 20/12/2018

- Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας, Ε.Κ.ΕΠ.Υ., (2018), προσωπική επικοινωνία και αποστολή στοιχείων στις 23/11/2018

- Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ε.Κ.Κ.Α., (2018), Στατιστικά Στοιχεία, διαθέσιμο στο <http://www.ekka.org.gr/index.php/2018-05-08-09-50-30/15-2018-05-16-08-31-59>, προσβάσιμο στις 20/12/2018

- Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, (2018), Εγκαίνια Φωτογραφικής Έκθεσης του Ασυνόδευτου Εφήβου από τη Συρία Mustafa Omar, διαθέσιμο στο <https://www.eisap.gr/?q=node/1291>, προσβάσιμο στις 22/12/2018

- Ελληνική Αστυνομία, ΕΛ.ΑΣ, (2018), Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης διαθέσιμο στο http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=78538&Itemid=73&lang, προσβάσιμο στις 20/12/2018

- Ευρωπαϊκές Κοινότητες, (1997), Η συνθήκη του Άμστερνταμ, διαθέσιμο στο https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_el.pdf, προσβάσιμο στις 17/12/2018

- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2005), Πρόγραμμα Χάγης, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29> , προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2011), Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙ, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:I33153>, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2012), Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2015Α), Resolution on the latest tragedies in the Mediterranean and EU migration and asylum policies, διαθέσιμο στο [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2015/2660\(RSP](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2015/2660(RSP) , προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2015Β), Διαχείριση της προσφυγικής κρίσης: άμεσα επιχειρησιακά, δημοσιονομικά και νομικά μέτρα στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δράσης για τη Μετανάστευση, διαθέσιμο στο <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/082dbcc55016308c015019d65f58011a.do> , προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2016), Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133501>, προσβάσιμο στις 25/11/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2017), Η ιστορία της ΕΕ, διαθέσιμο στο https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε. , (2017Β), European Border and Coast Guard Agency (Frontex), διαθέσιμο στο https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2015), ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ: Η αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη: Ο ρόλος της εξωτερικής δράσης της Ε.Ε., διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX%3A52015JC0040> , προσβάσιμο στις 30/12/2018
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2016), European Commission. Commission recommendation of 8 December 2016 addressed to Member States on the resumption of transfers to Greece under Regulation (EU) No. 604/2013 C (2016) 8525 final. Point 12., διαθέσιμο στο

- https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20161208/recommendation_on_the_resumption_of_transfers_to_greece_en.pdf, προσβάσιμο στις 30/12/2018
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2016B), Fifth Report on the Progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement op.cit. p 6., διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170302_fifth_report_on_the_progress_made_in_the_implementation_of_the_eu-turkey_statement_en.pdf, προσβάσιμο στις 02/01/2019
 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2017), European Border Surveillance System (EUROSUR), διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/content/european-border-surveillance-system-eurosur-0_en, προσβάσιμο στις 30/12/2018
 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2017B), Λευκή Βίβλος για το μέλλον της Ευρώπης, διαθέσιμο στο https://eur-lex.europa.eu/content/news/white_paper.html?locale=el, προσβάσιμο στις 28/11/2018
 - Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2018), MANAGING MIGRATION-EU Financial Support to Greece, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20181115_managing-migration-eu-financial-support-to-greece_en.pdf, προσβάσιμο στις 03/01/2019
 - Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων Ανθρώπου, Ε.Δ.Δ.Α., (2011), Απόφαση# 30696/09, διαθέσιμο στο <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-103050&filename=001-103050.pdf&TID=cwvzdogrzt>, προσβάσιμο στις 25/11/2018
 - Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2018), Μεταναστευτική πολιτική, διαθέσιμο στο <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7>, προσβάσιμο στις 26/11/2018
 - Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2000), Η στρατηγική της Λισσαβόνας, διαθέσιμο στο <http://www.europarl.europa.eu/highlights/el/1001.html>, προσβάσιμο στις 25/11/2018
 - Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2016), Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>, προσβάσιμο στις 21/01/2019

- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2017), Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων: Διακήρυξη και υπογραφή, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/11/17/european-pillar-of-social-rights-proclamation-and-signing/>, προσβάσιμο στις 24/11/2018
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2018Α), Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 18 Ιουνίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2018/06/28-29/>, προσβάσιμο στις 20/12/2018
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2018Β), Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 18 Οκτωβρίου 2018, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2018/10/18/>, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (1997), Προεδρικά Διατάγματα 358/1997 και 359/1997 περί Αλλοδαπών, Εθνικό Τυπογραφείο, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idos-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEWFzYWFtEvQndtvSoClrL847AG_mgQA5p5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLslJUqeiQ7pJTBWF Mppys_-JmgGPQeoF4R13VUI7wHXCmK56doFg., προσβάσιμο στις 18/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2001), Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια, διαθέσιμο στο <http://www.et.gr/idos-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wHgzIpqlooT4HdtvSoClrL8r598mVlpWhjtI19LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIjuj8JMOSFboAZvRJ7U7EiyFKxH7FvPLd4iffXxpsyng.>, προσβάσιμο στις 18/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2007), Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idos-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wFNA1ry4K61p3dtvSoClrL8FRqs4cKiLsftI19LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIdw3r1sa1SFaI5c4kwnGp9oJd-75A0U4Jgdu0wwU_5Wk., προσβάσιμο στις 26/11/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2007Β), Είσοδος διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idos-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wHrZvzjsKBkq3dtvSoClrL8t1gGx0xF8115MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLslJUqeiQU5VkdTbIA4sTYldpy35W12S5cQCTk0BFKh3YfD_zFA., προσβάσιμο στις 26/11/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2011), Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις., διαθέσιμο στο <http://www.et.gr/idos-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wFYAFdDx4L2G3dtvSoClrL8z1uCRhYS>

[V315MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsIJUqeiQdg_jiqpHpENWYaxAfmmqnyXQ0IVbo0ssl-1aTa4yihE](http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEbA_BZxkezbHdtvSoClrL8sN_CI5tJ5zV5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsIJUqeiQdg_jiqpHpENWYaxAfmmqnyXQ0IVbo0ssl-1aTa4yihE) , προσβάσιμο στις 19/12/2018

- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2012), Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEbA_BZxkezbHdtvSoClrL8sN_CI5tJ5zV5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsIJUqeiQp0C2qpb2Nz6OMuZvrkbFjAObmsLWRhIPp8ewsb3f7bA., προσβάσιμο στις 18/12/2018

- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2013), Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/Ε.Κ. του Συμβουλίου «σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (L 326/13.12.2005) και άλλες διατάξεις, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEaosRGzKxO6XdtvSoClrL8NFVwjN9oWbZ5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsIJUqeiQ_ev96ZDYSX1HJwcSX6qMz5WMGEfu6v67S2_lGrtqLg4., προσβάσιμο στις 18/12/2018

- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2013B), Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις και άλλες διατάξεις, διαθέσιμο στο <http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEaosRGzKxO6XdtvSoClrL8APWkZGPL1bntI9LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIspUYR-r34NSSmxg-1oSHBA221v7yWYU3rRzEZIXbZCM> , προσβάσιμο στις 27/11/2018

- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2013Γ), Ασυνόδευτοι Ανήλικοι, διαθέσιμο στο <http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEaosRGzKxO6XdtvSoClrL8tP77J3eAjAx5MXD0LzQTLWPU9yLzB8V68knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsIJUqeiQGSvS-rPv81Vav9efB8Gkl8UJ20fhgPgZ1tzdaA74pvk> , προσβάσιμο στις 18/12/2018

- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2014), Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idocs-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wEc63YDhn5AeXdtvSoClrL8feVGwDEXyCztI9LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIqsV15I01Mket-iG_jx4fcWd5NpefY3HCosQTITdBSaE , προσβάσιμο στις 19/12/2018

- Εφημερίδα της Κυβέρνησης, (2015), Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας-Τροποποίηση του Ν. 4251/2014, διαθέσιμο στο <http://www.et.gr/idoes-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wE4q6ggiv8WTXdtvSoClrL8P5OWwpZhAcvtII9LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIYqjhWKK5rkRJDEf8608DofSe7aChm6q1Yv2D9rTupog.> , προσβάσιμο στις 18/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016), Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idoes-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wFHp_31M9ESQXdtvSoClrL8Iqk9pJn1S_jtII9LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIGzgFamR6u24A4KNzPlzM2wZiT0M43VoWiuV4xE1J69s. , προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016B), Ρυθμίσεις για τη διασφάλιση της πρόσβασης των ανασφάλιστων στο Δημόσιο Σύστημα Υγείας, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idoes-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wFHp_31M9ESQXdtvSoClrL8Gcj1vCVSWhl5MXD0LzQTLf7MGgcO23N88knBzLCmTXKaO6fpVZ6Lx9hLsIJUgeiQFuZGtW9wTsMbSR6KI_W6j4cPaB-gHSzpDNo7Dzcp4YM. , προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2016Γ), Κύρωση Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idoes-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wFHp_31M9ESQXdtvSoClrL8zhQSOP9tRnopCCmq4mgGEHlbmahCJFQEmRQwePEviF8EeCoaT0MAHMVkXOQVPXqa2ZQQViWO8d6dKkfbQ5n0Q-hJ8qX9to_1Md585DL5cg. , προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Εφημερίδα της Κυβέρνησης (2018), Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία, διαθέσιμο στο http://www.et.gr/idoes-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wG3UHK-ZeQumndtvSoClrL8r598mVlpWhjtII9LGdkF53UIxsx942CdyqxSQYNUqAGCF0IfB9HI6hq6ZkZV96FIIa7jPqoucGC4J2u_Y6yKSzCT4t1WuiBELgzorL4BgLQ. , προσβάσιμο στις 27/11/2018
- Κανελλόπουλος, Π. (2010), Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Κατρούγκαλος, Γ. (1998), Το κοινωνικό κράτος της μεταβιομηχανικής εποχής: Θεσμοί παροχικής διοίκησης και κοινωνικά δικαιώματα στο σύγχρονο κόσμο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή

- Κέντρο Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων, ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ, (2016), Επιδημιολογική Επιτήρηση σε σημεία φροντίδας υγείας προσφύγων/μεταναστών, διαθέσιμο στο http://www.keelpno.gr/Portals/0/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1/%CE%9D%CE%AD%CE%B1%20-%20%CE%91%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/2016/%CE%93%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AC%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CE%9A%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CF%89%CE%BD%20%CE%A6%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CE%BE%CE%B5%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82_21-7-2016.pdf , προσβάσιμο στις 04/01/2019
- Κέντρο Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων, ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ, (2018), Επιδημιολογική Επιτήρηση σε σημεία φροντίδας υγείας προσφύγων/μεταναστών, διαθέσιμο στο <http://www.keelpno.gr/el-gr/%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1/%CE%B5%CE%BA%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%83%CF%85%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82/epidemsurvepointsofcarerefugeesmigrants.aspx> , προσβάσιμο στις 29/11/2018
- Κοντογιαννάκης, Ι. (2017) ΟΙ ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ Μ.Κ.Ο PRAKSIS, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς, Διπλωματική Εργασία
- Κοντιάδης, Ξ. (2017), Η Σοσιαλδημοκρατία σήμερα, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, σελ. 59-63
- Λινάρδος – Ρυλμόν., Π. (2003), Η αναγκαιότητα μιας νέας προσέγγισης της μετανάστευσης, Τετράδια ΙΝ.Ε/Γ.Σ.Ε.Ε.-Α.Δ.Ε.Δ.Υ., 24: 5-12, σελ. 9.
- Μανιτάκης, Α. (1981), Υποκείμενον Συνταγματικών Δικαιωμάτων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, σελ. 119
- Μπαξεβάνης, Χ. (2015), Η Ε.Ε. σε προσφυγική κατάσταση έκτακτης ανάγκης: 10+1 προτάσεις για το μεταναστευτικό, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 34-35: 95-99
- Μούσης, Ν. (2011), Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, 13^η έκδοση, σελ. 34

- Παζαρτζή Ε., 2017, Οι Ευρωπαϊκές πολιτικές για την κοινωνική ένταξη πολιτών τρίτων χωρών: το θέατρο ως εργαλείο των εκπαιδευτικών πολιτικών για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς, Διπλωματική Εργασία
- Παναγιώτου Σ., 2018, Η ένταξη των μεταναστών στον πολιτιστικό χώρο της Ελλάδας και η συμβολή των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων και των Διεθνών Οργανισμών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, Διπλωματική Εργασία
- Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, (2018), Κι αν ήσουν εσύ;, διαθέσιμο στο <https://www.humanrights.theatroedu.gr/>, προσβάσιμο στις 28/12/2018
- Παύλου., Μ. (2007), Μακροπολιτικές προκλήσεις της μετανάστευσης για το Κράτος και την κοινωνία, δημοσιευμένο στο συλλογικό τόμο «Η μεταρρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής» του Κοντιάδη/Παπαθεοδώρου, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Πρόγραμμα Philos, (2017), Τελετή παράδοσης του εκπαιδευτικού υλικού του U.N.F.P.A.για τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και την έμφυλη βία στο ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ, διαθέσιμο στο <https://philosgreece.eu/el/news/announcements/teleti-paradosis-ekpaideutikou-ulikou-unfpa-keelpno/>, προσβάσιμο στις 22/12/2018
- Ράικος, Α. (2006), Γενική Πολιτειολογία, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Ρούκουνας, Ε. (1995), Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο Εστίας, Αθήνα
- Συμβούλιο της Επικρατείας, (2013), Απόδοση ιθαγένειας σε τέκνα αλλοδαπών λόγω γέννησής τους στην Ελλάδα ή φοίτησής τους σε ελληνικό σχολείο επί εξαιτία – Εκλογικά δικαιώματα αλλοδαπών στις εκλογές των πρωτοβάθμιων οργάνων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/ste-460-2013-allodapoi-ithageneia-psifos/>, προσβάσιμο στις 25/11/2018
- Συμβούλιο της Επικρατείας, (2018), Αναδρομική αναπροσαρμογή αποδοχών και συντάξεων, διαθέσιμο στο http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomologia/ste%20258_2018.htm, προσβάσιμο στις 25/11/2018
- Συνήγορος του Πολίτη, (2014), Ετήσια Έκθεση 2014 σελ. 154, διαθέσιμο στο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/ee2014-00-stp.pdf>, προσβάσιμο στις 04/01/2019
- Συνήγορος του Πολίτη, (2015), Ετήσια Έκθεση 2015, διαθέσιμο στο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/ee2015-00-stp.pdf>, προσβάσιμο στις 04/01/2019
- Συνήγορος του Πολίτη, (2017), Ειδική Έκθεση για τις Επιστροφές, διαθέσιμο στο https://www.synigoros.gr/resources/docs/2018_epistrofes_gr_web.pdf, προσβάσιμο στις 04/01/2019

- Σύνταγμα της Ελλάδας, (2008), διαθέσιμο στο <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/8c3e9046-78fb-48f4-bd82-bbba28ca1ef5/SYNTAGMA.pdf>, προσβάσιμο στις 25/11/2018
- Σώμα Ελλήνων Προσκόπων, (2015), Ελληνικές Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις: στοιχεία - αριθμοί -αποτελέσματα αξιολόγησης, διαθέσιμο στο <http://ethelontismos.sep.org.gr/CMS/site/images/downloads-eth/parousiasi-sotiris-petropoulos.pdf>, προσβάσιμο στις 28/11/2018
- Σωτηρέλης, Γ. (1991), Σύνταγμα και Εκλογές στην Ελλάδα, 1864-1909. Ιδεολογία και πράξη της καθολικής ψηφοφορίας, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα
- Τάκης, Α., (2011), Πέρα από το Δουβλίνο ΙΙ, διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/1952-pera-apo-to-doyblino-ii/>, προσβάσιμο στις 28/11/2018
- Τερζούδης Σ. και συν. (2017), Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 34(1):113-122
- Τσαούση, Γ., (1996) : «Η Κοινωνία του Ανθρώπου» εκδόσεις GUTENBERG, Αθήνα, σελ. 238
- Τσάτσος, Δ. (1987), Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Γ΄., Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή σελ. 216.
- Ύπατη Αρμοστεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, (1990), Διεθνής Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους, διαθέσιμο στο <http://www.human-rights-education.com/wp-content/uploads/2017/05/Διεθνής-Σύμβαση-για-την-Προστασία-των-Δικαιωμάτων-των-Μεταναστών-Εργαζομένων-και-των-Μελών-των-Οικογενειών-τους.pdf>, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ύπατη Αρμοστεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, (2005), Η Σύμβαση της Γενεύης για τους Πρόσφυγες, διαθέσιμο στο <http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/General/publications/protection/newwebkathestosprofyga.pdf>, προσβάσιμο στις 26/11/2018
- Ύπατη Αρμοστεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, (2012), Συμβολή στο διάλογο για το μεταναστευτικό και το άσυλο, διαθέσιμο στο https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration_Asyllum_GR.pdf, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Ύπατη Αρμοστεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, (2017), Συνθήκη Γενεύης, διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/05/Geneva1951faq.pdf>, προσβάσιμο στις 26/11/2018

- Υπατη Αρμοστεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, (2018), Returns from Greece to Turkey (under EU-Turkey statement) as of 31 October 2018, διαθέσιμο στο <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/66647>, προσβάσιμο στις 20/12/2018
- Υπατη Αρμοστεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, (2018B), UNHCR Greece Factsheet 31/10/2018, διαθέσιμο στο <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/66914>, προσβάσιμο στις 20/12/2018
- Υπηρεσία Ασύλου, (2018), Στατιστικά Στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (από 7.6.2013 έως 31.10.2018), διαθέσιμο στο http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2018/11/Greek_Asylum_Service_Statistical_Data_GR.pdf, προσβάσιμο στις 20/12/2018
- Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, (2018), Συνέντευξη Τύπου Υ.ΜΕ.ΠΟ. Δ. Βίτσα - Αρχική Τοποθέτηση, 15 Νοεμβρίου 2018, διαθέσιμο στο http://www.immigration.gov.gr/article-details/-/journal_content/56_INSTANCE_qAPKlk32D3aH/20182/57321?back=press-release, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, (2018B), Υπηρεσιακή Δομή, διαθέσιμο στο <http://www.immigration.gov.gr/web/guest/ypiresiaki-domi>, προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, (2018Γ), ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ – ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ για τη στελέχωση της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης με αποσπάσεις, διαθέσιμο στο <http://firstreception.gov.gr/PRIImages/EditorImages/9%CE%9A%CE%A48465%CE%A7%CE%98%CE%95-%CE%A3%CE%A94.pdf>, προσβάσιμο στις 04/01/2019
- Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, (2018), Αύξηση Προϋπολογισμού για την Ένταξη Προσφυγοπαίδων στην Εκπαίδευση, διαθέσιμο στο <http://www.mindev.gov.gr/%CE%B1%CF%8D%CE%BE%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%8B%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7/>, προσβάσιμο στις 21/12/2018
- Υπουργείο Παιδείας, (2018), Αυτοτελές Τμήμα Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων ΥΠΠΕΘ - Επισκόπηση σχολικού έτους 2017-18, διαθέσιμο στο <https://www.minedu.gov.gr/prosf-ekpaideusi-m/36591-29-08-18-aftoteles-tmima->

[syntonismoy-kai-parakolythisis-tis-ekpaidefsis-prosfygon-ypeth-episkopisi-sxolikoy-etous-2017-19](#) , προσβάσιμο στις 20/12/2018

- Υπουργείο Παιδείας, (2018Β), 21-06-18 Ολοκληρώθηκε η αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Διαβατηρίου Προσόντων Προσφύγων, διαθέσιμο στο <https://www.minedu.gov.gr/prosf-ekpaideusi-m/35439-21-06-18-oloklirothike-i-aksiologisi-tou-evropaikoy-diavatiriou-prosonton-prosfygon-3>, προσβάσιμο στις 21/12/2018
- Υπουργείο Παιδείας, (2018Γ), Ένταξη Σχολικών Μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (Ζ.Ε.Π.), όπου δύνανται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.), Υ.Α. 171022 /Δ2, διαθέσιμο στο <https://www.minedu.gov.gr/prosf-ekpaideusi-m/33867-02-04-18-diavatirio-prosonton-prosfygon-aksiologithikan-ta-prosonta-92-prosfygon-kai-ekdothikan-72-evropaika-diavatiria-prosonton-entos-tou-2018>, προσβάσιμο στις 17/12/2018
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, (2010), Π.Δ. 114/10, Φ.Ε.Κ. Α 195/22.11.2010: Καθιέρωση ενιαίας διαδικασίας αναγνώρισης σε αλλοδαπούς και ανιθαγενείς του καθεστώτος του πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας (σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 2005/85/ΕΚ), διαθέσιμο στο http://www.yptp.gr/images/stories/2011/PD114-2010_el.pdf, προσβάσιμο στις 18/12/2018
- Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, (2011), Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, διαθέσιμο στο <http://www.yptp.gr/images/stories//2011/3907.pdf.pdf>, προσβάσιμο στις 18/12/2018
- Υπουργείο Υγείας, (2013), Σύστημα επιχειρηματικής ευφυΐας Ε.Σ.Υ., διαθέσιμο στο <http://portal.bi.moh.gov.gr/el/node/13>, προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Υπουργείο Υγείας, (2015), Ομιλία Ι. Μπασκόζου - Διάσκεψη Π.Ο.Υ. - Ρώμη, διαθέσιμο στο <http://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-typoy/press-releases/3591-deltio-typoy-omilia-i-mpaskozoy-diaskepshe-poy-rwmh> , προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Agamben, G., (1996, στα ελληνικά το 2015) συνδρομή στο «Εμείς οι Πρόσφυγες», Εκδόσεις 21^{ου} Αιώνα, Αθήνα
- Adams, I. (1993), “Political Ideology Today” Politics Today, Manchester University Press.
- Andrijasevic, R, (2014), ‘The Figure of the Trafficked Victim: Gender, Rights and Representation’, στο M Evans (eds) The SAGE Handbook of Feminist Theory. SAGE Publications Ltd, σελ. 359-373
- Arendt, H., (1985) The Origins of Totalitarianism, Harcourt Inc., San Diego/New York/London, σελ. 296

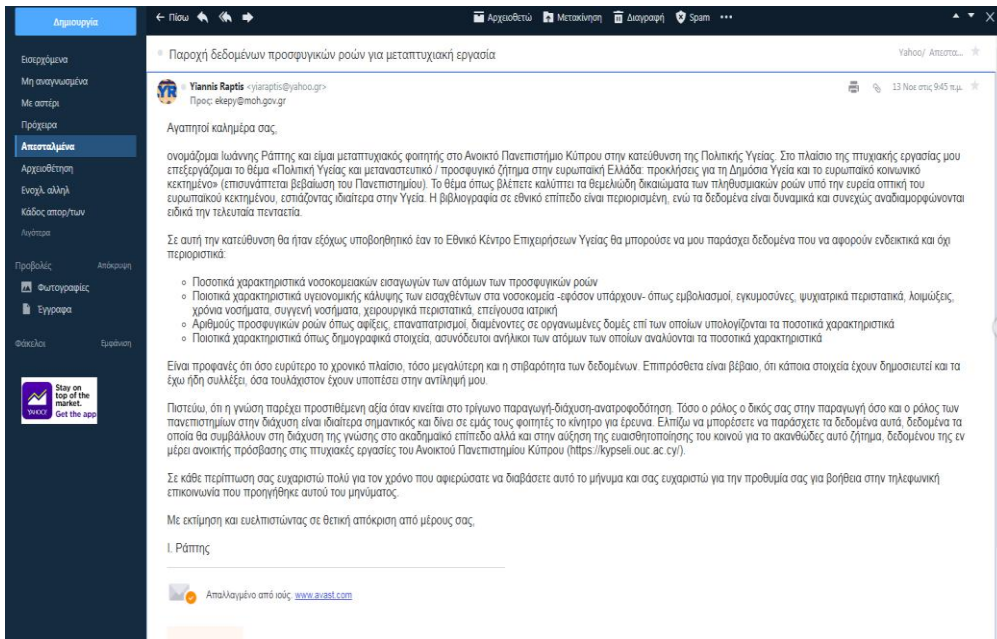
- Arendt, H., (1996, στα ελληνικά το 2015) συνδρομή στο «Εμείς οι Πρόσφυγες», Εκδόσεις 21^{ου} Αιώνα, Αθήνα, σελ. 29
- Berlin, I. (1969), Two Concepts of Liberty, Four Essays on Liberty, Oxford University Press, London
- Beveridge, W. H. B. (1942), Social insurance and allied services. Report by Sir William Beveridge. London, H.M. Stationery Off.
- Casey, L. (2016). The Casey Review. A review into opportunity and integration. Department for Communities and Local Government, London.
- Deutsche Welle, (2018), Germany and Greece seal migrant return deal, διαθέσιμο στο <https://www.dw.com/en/germany-and-greece-seal-migrant-return-deal/a-45116674>, προσβάσιμο στις 19/12/2018
- European Asylum Support Office, E.A.S.O., (2018), The situation of asylum in the EU 2017: Overview, διαθέσιμο στο <https://www.easo.europa.eu/overview-situation-asylum-eu-2017>, προσβάσιμο στις 19/12/2018
- Economou C., et al, (2017), Greece: Health System Review, Health Systems in Transition, 19(5):1-166
- ESTIA, (2018), διαθέσιμο στο http://estia.unhcr.gr/el/home_page/, προσβάσιμο στις 22/12/2018
- Face Forward....into my home, (2018), Face Forward....into my home, διαθέσιμο στο <http://www.faceforward.gr/>, προσβάσιμο στις 22/12/2018
- Farhat, J. B. et al, (2018) Syrian refugees in Greece: experience with violence, mental health status, and access to information during the journey and while in Greece, BMC Medicine 16:40
- Frank, M, Mahrd. H., Neumann B., (2001), "The angel of history is looking back": Hannah Arendts Werk unter politischem, ästhetischem und historischem Aspekt : Texte des Trondheimer Arendt-Symposions vom Herbst 2000, Koenigshausen and Neumann, Wuerzburg, Germany, σελ. 146
- Gonzalez-Maldonado, R., (2017), Non-formal education: a way out: the realization of the right to education of refugees through non- formal education activities in Greece, Aristotle University Thessalonikis, Thessaloniki, Dissertation
- Jacqué, J.P., (2011), The Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, Common Market Law Review 48(4):995-1023

- Grotti, V., Malakasis, C., Quagliariello, C., & Sahraoui, N. (2018). Shifting vulnerabilities: gender and reproductive care on the migrant trail to Europe. *Comparative migration studies*, 6(1), 23
- Kalpaki V. (2018) Small-Scale Needs Analysis of Refugees and Migrants and Material Development: A Case Study in a Non-Formal Context of Language Education in Greece, Hellenic Open University, Patras, Dissertation
- Lenoir, René., (1974) *Les exclus, un français sur dix*, Paris editions, Le Seuil,
- Maltezou H., Elhadad D. & Glikman D. (2017) Monitoring and managing antibiotic resistance in refugee children, *Expert Review of Anti-infective Therapy*, 15:11, 1015-1025
- Mimarakis, D. et al. (2018) Winter birth, urbanicity and immigrant status predict psychometric schizotypy dimensions in adolescents, *European Psychiatry* , Volume 47 , 9 – 18
- Meuter RF, Gallois C, Segalowitz NS, Ryder AG, Hocking J., (2015), Overcoming language barriers in healthcare: a protocol for investigating safe and effective communication when patients or clinicians use a second language. *BMC Health Serv Res.*, Volume 15, page 371.
- Nozick, R., (1974), *Anarchy, state, and utopia*, Basic Books, New York
- Parmet, W., Illingworth, P., (2017), *The Health of Newcomers*, New York University Press, New York
- Rawls, J., (1971, update 2005), *A theory of justice*, Belknap Press, Cambridge
- Rechel, B., Mladovsky, P., Ingleby, D., Mackenbach, J., McKee, M. (2013) Migration and health in an increasingly diverse Europe. *The Lancet*, 381(9873), 1235-1245.
- Robila, M., (2018), *Refugees and Social Integration in Europe*, United Nations Department of Economic and Social Affairs (U.N.D.E.S.A.), Division for Social Policy and Development, United Nations Expert Group Meeting, New York, 15 – 16 May 2018, διαθέσιμο στο https://www.un.org/development/desa/family/wp-content/uploads/sites/23/2018/05/Robila_EGM_2018.pdf, προσβάσιμο στις 21/01/2019
- Sdoná E. et al , (2019), Migration status and perinatal parameters in a Greek public maternity hospital: an illustration of the “healthy immigrant effect”, *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 32:1, 62-66
- Shortall C. et al, (2017) On the ferries: the unmet health care needs of transiting refugees in Greece, *International Health*, Volume 9, Issue 5, 272–280

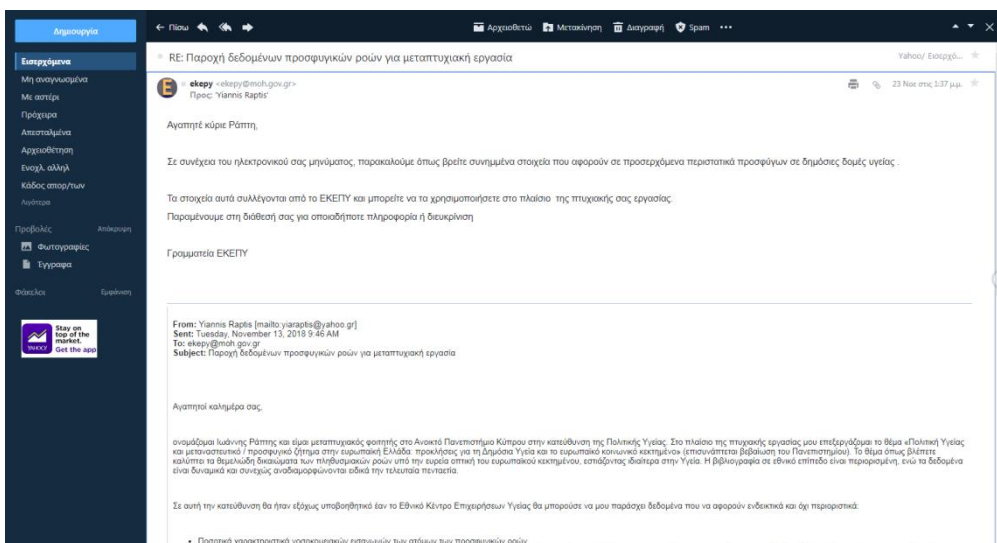
- Trubeta, S., (2018), Vaccination and the refugee camp: exercising the free choice of vaccination from an abject position in Germany and Greece, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, DOI: 10.1080/1369183X.2018.1501269
- White, J. et al (2018), The experience of interpreter access and language discordant clinical encounters in Australian health care: a mixed methods exploration, *Int J Equity Health.*; 17: 151.

9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

9.1 Δείγμα email προς φορείς

9.2 Email από ΕΚΕΠΥ

9.3 Email από Υπουργείο Υγείας

YAHOO! MAIL
Εύρεση μηνυμάτων, εγγράφων, φωτογραφιών ή επαφών

← Πίσω → Αρχειοθέση Μετακίνηση Διαγραφή Spam

RE: Παροχή δεδομένων προσφύγων ρούν για μεταπτυχιακή εργασία

ΔΙΝΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ <dy@mh.gov.gr>
Γραφείο Υγείας Επείγουσας Αντιμετώπισης
Καλλιμαχίας ΕΥΡΩΜΕΑ, Κάλυβα@mh.gov.gr

Κύριε Πάπτη,

σε απόκριση του από 13.11.2018 ηλεκτρονικού σας μηνύματος αναφορικά με την παροχή δεδομένων για το προσφυγικό-μεταναστευτικό στην Ελλάδα, στο πλαίσιο αρμοδιοτήτων υπηρεσίας μας σας γνωρίζουμε τα ακόλουθα:

Αναφορικά με την ιατροφαρμακευτική κάλυψη των αναγκών των προσφύγων και μεταναστών σύμφωνα με την υπ' αριθμ. Υ1.Γ.Π. οικ. 92490/04.10.2013/ΦΕΚ 27456/2013 Υπουργική Απόφαση, προβλέπεται πρόγραμμα ιατρικού ελέγχου, ψυχοκοινωνικής διαδύναμης και υποστήριξης και παραπομπής των εισαχθέντων χωρίς νοσηριακό έγγραφο υπηρεσιών τρίτων χωρών σε δομές πρώτης υποδοχής. Επίσης με το αριθμ. 33 του Η.ε.668/2016 (ΦΕΚ 2177Α) έχουν διακομιστεί προμήθειες σε όλες τις δομές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας και δικαιώματα πλήρους νοσηλευτικής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ενώ με την υπ' αριθμ. οικ.7791/245/Φ0321/1-4-2009 ΚΥΑ, τους αποδοείται και ΑΜΚΑ.

Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. πρωτ.2393/21.08.2016 (ΑΔΑ:ΦΥΗΜ46Φ9ΥΟ-ΕΚΜ) εγκύκλιο με θέμα «Διαμόρφωση προγράμματος εμφατικού σε κάλυψη ειδικών προσφύγων/μεταναστών(ΚΦΠΜ)», διενεργούνται εμφατικά σε πληθυσμούς προσφύγων και μεταναστών στους χώρους διαμονής αυτών τόσο στην ηπειρωτική Ελλάδα όσο και τα νησιά, όπως τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), τα Κέντρα Φιλοστονίας Προσφύγων και Μεταναστών (ΦΠΜΚ) και δομές φιλοστονίας, από τον συντονισμό της Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Υγείας του Υπουργείου μας. Ο εμφατικός προγραμματισμός κυρίως από το ΚΕΕΛΠΝΟ «σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Γαλλία:Χωρίς Σύνορα, Ευρωπαϊκή Σταυρός, Γαλλία του Κόσμου) καθώς και από μονάδες υγείας του ΕΕΥ.

Στη βάση αυτή ως προς την εμφατική κάλυψη των προσφύγων και μεταναστών από την έναρξη της προσφυγικής κρίσης γίνεται σημαντική προσπάθεια για την πλήρη εφαρμογή του Εθνικού Προγράμματος Εμβολιασμών, στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας σε όλη την επικράτεια. Ειδικότερα από τον Ιανουάριο του 2018 μέχρι τις 6 Αιχμαλωτίες του 2018 (ημερομηνία λήξης του προγράμματος PHILOS), το προσωπικό του προγράμματος PHILOS και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που συνεργάζονται με το Υπουργείο Υγείας, πραγματοποιήσαν εμβόλια: ΜΜΡ (λόρδος, ερυθράς, παρωτίτιδας), ΡCV (πνευμονοκόκκου), ΗεΒ (ηπατίτιδας Β), ΗΕΧΑ (δημητρίδας, τετανού, κοκκύτη, πολιομυελίτιδας, πριονίτιδας, Ε και αιμοφίλου ινφλουέντζας), ΤΕΤΡΑ (δημητρίδας, τετανού, κοκκύτη, πολιομυελίτιδας), ΝΑΙ (δημητρίδας), ΗεΒ (ηπατίτιδας Α), Μπεν (μηνιγγιτιδοκόκκου), Ηιβ (αιμόφιλου ινφλουέντζας) και DΤΑΡ (δημητρίδας, τετανού, κοκκύτη), ήταν συνολικά 11.043.656 εμβόλια. Συνάφως σας αναφέρουμε ότι η UNICEF έκανε δωρεά 23.000 εμβολίων ΜΜΡ για την κάλυψη των αναγκών προσφύγων και μεταναστών. Από τη δωρεά αυτή η υπηρεσία μας έχει εγχαίρει από τον Ιούλιο του 2018 έως σήμερα τη δόση 15.200 δόσεων εμβολίου ΜΜΡ.

Στο πλαίσιο της επιδημιολογικής επίτηρησης συλλέγονται και καταγράφονται σε καθημερινή βάση από το ΚΕΕΛΠΝΟ στα ΚΦΠΜ και τα ΚΥΤ τα επιδημιολογικά δεδομένα για δεκαεπταετία (14) επιλεγμένα συνδρομολογικά στοιχεία, τα οποία είναι σημαντικά από την σκοπιά της δημόσιας υγείας. Τα κύρια ζητήματα που απασχολούν επιδημιολογικά τον φιλοξενούμενο πληθυσμό το τελευταίο διάστημα είναι οι λοιμώξεις του αναπνευστικού, σπασμωδική επιπολασία διαβρωτικών και πεπτικών ψευτιάσεων, σταφυλοκοκκικές λοιμώξεις και η ψώρα. Υπενθυμίζεται ότι το σύστημα επίτηρησης αναφέρεται στη συνδρομική επίτηρηση και όχι στη διάγνωση ενός νοσήματος.

Αναφορικά με δράσεις σχετικές με την υγιεινή κάλυψη των προσφύγων και μεταναστών των χώρων διαμονής αυτών, το ΚΕΕΛΠΝΟ σε συνεργασία με τις κατά τόπους υπηρεσίες Αρμόδιων των νοσοκομείων που βρίσκονται κοντά σε ΚΦΠΜ παρακολουθεί στην καθημερινή βάση την κατάσταση υγείας για τον Ε.Ν. και τα επιδημιολογικά δεδομένα νοσήματα, μετά από εβδομαδιαία συσκέπηση. Αιχμαλωτίες στα ΚΥΤ και άλλες δομές υπηρεσιών για τη διατήρηση της υγιεινής κατάστασης των ΚΦΠΜ και η διασφάλιση της υγείας τους.

Όσον αφορά την υγιεινή κάλυψη των αναγκών των παρανοήτων καταναλωτών στη χώρα μας (Αιχμαλωτίες) που αρρροούνται στα εκτός Προνοσηριακά Κέντρα Κράτησης Αιχμαλωτίων (ΠαΚι.Κ.Α.) αυτή παρέχεται από την Αιχμαλωτίες Επείγουσας Αντιμετώπισης (Α.Ε.Μ.Υ.). Εκτός της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης που παρέχεται σε πρωτοβάθμια επίπεδο από στενονοσηριακό προσωπικό, παρέχονται επίσης υπηρεσίες υγιεινότητας και κοινωνικής υποστήριξης. Εργαστήριο, αναβάθμιση και στενονοσηριακό προσωπικό από Ειδικότητα Προσωπικού, καθώς και υπηρεσίες διατήρησης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Επιτηρήσεων του Υπουργείου Υγείας (ΕΚΕΠΥ) που είναι υπεύθυνα για το συντονισμό των δράσεων, φέρων που παρέχουν υπηρεσίες υγιεινότητας φροντίδας σε παρανοήτων και αιχμαλωτίες, κατά τους μήνες Ιούλιο, Αυγούστου και Σεπτεμβρίου, οι παράνομοι που παραβιάζουν τις οδηγίες υγιεινότητας περιβαλλοντικής υγιεινότητας του ΕΕΥ, στα ΠΕΔΥ και τα Κέντρα Υγείας της χώρας ανέρχονται σε 16.041. Από αυτά τα συνολικά αριθμοί παρανοήτων, 1.388 άτομα επιτηρήσαν σε ταξίδια. Επίσης, όσον αφορά τον διαχωρισμό από κλειστά κελιά τα 4.941 παρανοήτων, πραγματοποιήθηκαν όσον αφορά τους μήνες Ιούλιο.

Ειδικότερα ότι τα στοιχεία αφορούν μετανοήτων και αιχμαλωτίες από άλλους χώρους η επιτηρήσεις είναι συνεχώς, υπάρχει η δυνατότητα στοιχεία σχετικά από υπηρεσία της Ειδικής Γραμματείας Επισκευαστικής Εργασίας, Γενικής Γραμματείας Δημόσιας Υγείας και Γραμματείας Δημόσιας Υγείας του Υπουργείου μας.

Αναφορικά με τα ζητήματα σας που σχετίζονται με προσφυγική ρούν, δομικές σε οργανωμένες δομές και θέματα συνδεόμενων απλήτων, αρμόδια είναι το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής και το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης επίτηρησης.

Η ΠΡΟΪΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ ΔΙΝΗΣ
Φ. ΚΑΛΥΒΑ

9.4 Αριθμητική αποτύπωση των παράτυπων πληθυσμιακών ροών (2015-31/10/2018)

Περιγραφή	2015	2016	2017	2018	Σύνολο	Σχόλια
Σύνολο πληθυσμιακών ροών	911.971	204.820	68.112	42.416	1.227.319	Βλέπε Εικόνα 6.1., Πηγή: Ελληνική Αστυνομία 2018
Θαλάσσιες Αφίξεις		173.450	29.718	27.492	230.660	18,8% μέσω θάλασσας, Πηγή: Ύπατη Αρμοστεία 2018B
Αφίξεις από τα ελληνοτουρκικά (χερσαία) σύνορα			9533 (1.611)	14526 (8.410)		Συγκριτικά στοιχεία 1ου εξαμήνου 2017 και 2018 αντίστοιχα, αύξηση 400%, Πηγή: Ελληνική Αστυνομία 2018
Παραμένοντες					70.000	Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής 2018
Αιτήσεις Ασύλου	13.187	51.053	58.642	54.698	177.580	14,4% αιτήθηκαν άσυλο, Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018, οι αριθμοί επιβεβαιώνονται και από την EASO 2018
Αιτήσεις Ασύλου, καθεστώς πρόσφυγα ή επικουρική προστασία	3.994	2.700	10.351	12.458	29.503	16,6% των αιτήσεων ασύλου εγκρίθηκαν, Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018
Αρχή Προσφυγών - επανεξέταση αιτημάτων			4.817	7.123	11.940	47,8% αύξηση σε σχέση με το 2017, ενώ οι συνολικές αιτήσεις μειώνονται, Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018
Αναγκαστικές επιστροφές				4.778	4.778	Πηγή: Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής 2018
Αναγκαστικές επιστροφές στην Τουρκία βάσει Κοινής Δήλωσης		801	683	271	1.755	Σταθερά πτωτική πορεία, Πηγή: Ύπατη Αρμοστεία 2018
Μετεγκαταστάσεις αιτήσεις					24.911	Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018
Μετεγκαταστάσεις έξοδοι					21.999	Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018
Μετεγκαταστάσεις σε κράτη-μέλη με Δουβλίνο III	837	955	4.777	4.916	11.485	Μόνο 1% σε άλλα κράτη-μέλη βάσει Δουβλίνου III, Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018
Ασυνόδευτοι και χωρισμένοι ανήλικοι εισόδοι	383	1.978	2.460	1.942	6.763	0,5% των συνολικών αφίξεων, Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης 2018
Ασυνόδευτοι και χωρισμένοι ανήλικοι παραμένοντες					3.637	53,7% των ασυνόδευτων ανηλίκων παραμένουν, Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου 2018
Θέσεις διαμονής ασυνόδευτων και χωρισμένων ανηλίκων					2.030	Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης 2018
Διαμένοντες ασυνόδευτοι και χωρισμένοι ανήλικοι					1.748	Μόνο 48% των ασυνόδευτων ανηλίκων διαμένει σε ειδικό κατάλυμα, Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης 2018
Θέσεις στην ESTIA					25.632	Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής 2018, 25.898 σύμφωνα με Ύπατη Αρμοστεία 2018B
Διαμονή στην ESTIA					21.412	Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής 2018, ~31% επί των παραμενόντων
Οικογενειακές επανενώσεις				177	177	Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής 2018
Προσήλθαν σε Δημόσια Δομή Υγείας					139.394	Από 01/01/2016 μέχρι 31/10/2018, Πηγή: Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας 2018
Εισαγωγή για νοσηλεία					15.373	Από 01/01/2016 μέχρι 31/10/2018, Πηγή: Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας 2018
Ηλικία μεγαλύτερη/μικρότερη των 15 ετών					42726/92502	Από 01/01/2016 μέχρι 31/10/2018, Πηγή: Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Υγείας 2018
Αριθμός μαθητών σχολικής ηλικίας των πληθυσμιακών ροών					10-12.000	Πηγή: Υπουργείο Παιδείας 2018
Μαθητές σε ΔΥΕΠ/ΤΥ					2.026 και 5.291 αντίστοιχα	~70% των μαθητών παρακολουθούν μαθήματα σχολείο, Πηγή: Υπουργείο Παιδείας 2018
Μαθητές σε σχολικές μονάδες χωρίς ΤΥ					700	Πηγή: Υπουργείο Παιδείας 2018
Σύνολο Μαθητών εγγεγραμμένων σχολικό έτος 2017-18					8.017	Πηγή: Υπουργείο Παιδείας 2018

